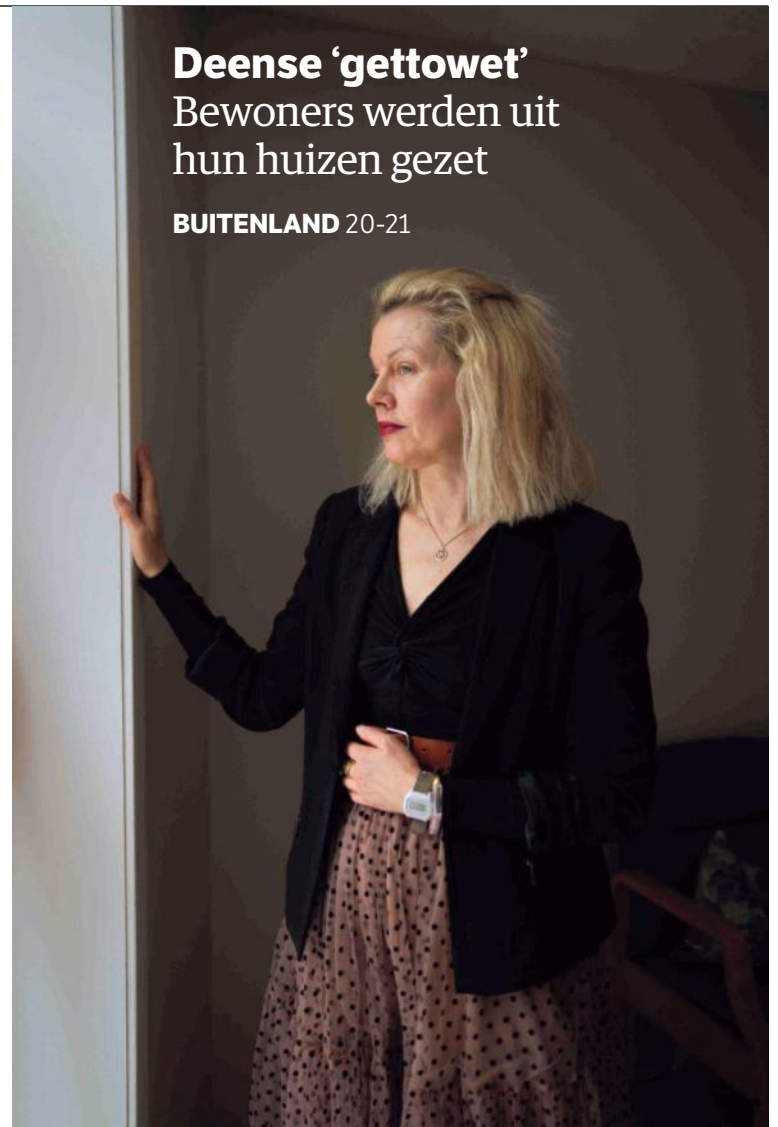

Truly Naked
Porno is heel wat
anders dan intimiteit

FILM C2-3

Deense 'gettowet'
Bewoners werden uit
hun huizen gezet

BUITENLAND 20-21

Verdienmodel

'Winst of een goed
doel? Tijd voor
meer opties'

OPINIE 30

VS-Iran

Geen aanvallen,
ook geen verdrag:
'vredesmist'

IN HET NIEUWS 5

STEMMING

Strenger asiel verdeelt coalitie

Het was de eerste grote test voor het minderheidskabinet van D66, VVD en CDA: twee strenge asielwetten door de Eerste Kamer krijgen. Maar de senaat stemde dinsdag tegen de 'asielnoodmaatregelenwet' - óók CDA en D66.

Guus Valk en Petra de Koning

DEN HAAG

Eerst was minister van Asiel en Migratie Bart van den Brink van het CDA dit weekend gaan bellen met Eerste Kamerleden. Daarna minister-president Rob Jetten van D66. Ze probeerden Eerste Kamerleden over te halen om twee strenge asielwetten te redden. Van de stemming op dinsdagmiddag hing veel af voor het kabinet. Het ging om de wetten, natuurlijk, maar vooral ook om iets anders: hoe stabiel is het minderheidskabinet van D66, VVD en CDA? Krijgen ze met z'n drieën wel iets voor elkaar? En hoeveel gezag heeft Rob Jetten?

Ze belden niet alleen met de Kamerleden die in hun eentje een fractie hadden, en van wie het nog niet zeker was hoe ze zouden gaan

stemmen. Ze belden ook, en zelfs als eerste, met D66-fractievoorzitter Paul van Meenen. D66 had aangekondigd tegen te stemmen.

Bij de VVD-fractie in de Eerste Kamer moesten ze er dinsdagmiddag om lachen: had Jetten dat écht gedaan? Zijn eigen mensen proberen te overtuigen, en dan een nées te horen krijgen?

Waar het om ging: een van de twee asielwetten, de asielnoodmaatregelenwet, hing af van een zogenoemde 'novelle' waardoor hulp aan mensen zonder verblijfsvergunning niet strafbaar zou zijn. De PVV zou die eerst gaan steunen, om de twee wetten erdoor te krijgen, maar liet vorige week ineens weten dat de novelle „een afzwakking” was. De PVV wist ook: het CDA en de SGP zouden tegen de asielwet gaan stemmen als die hulp wél strafbaar was. Het werd

door de regeringspartijen gezien als het doelbewust creëren van chaos. Er was daardoor één stem tekort voor de novelle. De simpelste oplossing leek: regeringspartij D66, die tegen de asielwetten was, kon misschien wel voor de novelle stemmen die de wet wat minder streng maakte?

Angst voor de electorale aantrekkingskracht van uiterst rechts zit er goed in bij de regeringspartijen

Het mislukte. D66 was niet over te halen, de Kamerleden-in-huneentje ook niet. De aanpassing van de asielnoodmaatregelenwet werd dinsdagmiddag weggestemd: 38 tegen 37, waardoor ook de asiel-

noodmaatregelenwet het niet meer haalde.

D66-leider Rob Jetten had toen zijn kabinet aantrad nog „noodzakelijke keuzes” aangekondigd, en de asielplannen van het kabinet-Schoof, met de PVV als grootste partij en Marjolein Faber als minister van Asiel, overgenomen. Want ook dit kabinet wilde streng zijn, zei hij, op migratie. De angst voor de electorale aantrekkingskracht van uiterst rechts zit er goed in bij de drie regeringspartijen, vooral bij de VVD.

Bijna onderuit in de douche

Alle Eerste Kamerleden zijn er dinsdag. De stemming is een half uur eerder omdat sommige nog de trein of het vliegtuig moeten halen. Een VVD'er was 's ochtends bijna onderuit gegaan in de douche en zegt voor de stemming dat hij zich desnoods met een gebroken heup

naar de grote zaal had laten „take-len” om toch vóór te kunnen stemmen.

Want het is hoofdelijk, drie keer: eerst over de novelle, dan over de twee wetten. Bart van den Brink zit erbij, zichtbaar nerveus, en turft de voor- en tegenstemmen op een briefje. Hij weet niet of het bellen in het weekend heeft geholpen.

De PVV en de overwegend linkse oppositiepartijen stemmen, samen met alle Eerste Kamerleden van D66, tegen de novelle. Van den Brink kijkt een tijdje voor zich uit. Bij de tweede stemming, over de asielnoodmaatregelenwet, begint hij eerst nog wel met turven. Dan geeft hij het op. Er stemmen 31 Eerste Kamerleden vóór, 44 zijn tegen. Daardoor gaat onder andere het

Lees verder op pagina 2

IN HET LAND
DEN HAAG
GUUS VALK

Het gebeurt zelden dat de Eerste Kamer echt bijt

Er zijn dagen dat ik niet aan hem denk. Maar op dinsdagmiddag, op de tribune van de Eerste Kamer, schiet de naam van Ruud Luchtenveld door mijn hoofd. Ruud Luchtenveld was bijna tien jaar lid van de VVD-fractie in Tweede Kamer, tussen 1997 en 2006. In die jaren viel hij nauwelijks op. Hij zwoegde en ploeterde op één onderwerp: hij wilde echtscheiding zonder tussenkomst van de rechter mogelijk maken. Hij schreef, vijfhonderd uur lang, aan een initiatiefwetsvoorstel. De Tweede Kamer nam het aan. De Eerste Kamer verwierp het voorstel.

Het gebeurde in zijn allerlaatste week als Tweede Kamerlid. Ook zijn eigen VVD stemde tegen. Luchtenveld kreeg niet de tijd aan een alternatief te werken. Hij zou wethouder worden in Amersfoort en hij moest de fractie verlaten. Zijn zetel was bestemd voor Mark Rutte, die net benoemd was als partijleider. Hij moest, onaardig gezegd, ophoepelen.

Als iemand weet hoe Bart van den Brink zich op dinsdagmiddag moet voelen, dan is het Ruud Luchtenveld. Van den Brink volgt de stemmingen in de Eerste Kamer. Hij kijkt gespannen. Eerst over de 'novelle', die de asielwetten een beetje verzacht. Daarna over de twee wetsvoorstellen. Het wordt een nederlaag voor Van den Brink, en uiteindelijk het hele kabinet. De novelle wordt verworpen, en daarmee is meteen ook de asielnoodmaatregelenwet verloren: het CDA en de SGP vinden dat die wet er niet kan komen zonder novelle. De tweede wet wordt wel aangenomen. Maar het ging het kabinet, en Van den Brink, met name om die eerste wet.

Van den Brink kon na afloop nog zo vaak over de „politieke sabotage“ van de PVV beginnen, zijn eigen CDA en D66 lieten hem net zo goed vallen. Ruud Luchtenveld weet hoe dat is. De VVD-fractie in de Eerste Kamer vond zijn plan helemaal niks, en stemde tegen. Luchtenveld was toen diep gekwetst, ik sprak hem vlak na de

stemming. Hij verweet de Eerste Kamer belangenverstrengeling en politieke spelletjes. „Kinderen zijn de dupe.“

Van den Brink deed zijn best om níet het CDA en D66 aan te vallen, hij kijkt wel uit het nog ongezegger te maken. Maar Ruud Luchtenveld zei meteen dat hij zich toch al steeds minder thuis voelde in de VVD-fractie.

Het gebeurt maar zelden dat de Eerste Kamer echt bijt. Vrijwel altijd gaan wetten er gewoon doorheen, terwijl de Eerste Kamer is opgericht om de kwaliteit van wetgeving te bewaken. En het wemelt van de slechte, onvoldragen, contraproductieve of symbolische wetten in Den Haag.

Het wemelt van de slechte, onvoldragen, contraproductieve of symbolische wetten in Den Haag

Je zou dus kunnen zeggen: deed de Eerste Kamer het maar vaker, een wetsvoorstel tegenhouden. Het gebeurde deze dinsdag met de asielnoodmaatregelenwet, een zeldzaam chaotisch wetsvoorstel dat op een zeldzaam chaotische manier naar de Eerste Kamer was gelooft. En omdat ook dit kabinet streng wil overkomen tegen asielzoekers, deed iedereen zijn best de rommeligheid te verdoezelen.

Ruud Luchtenveld heeft de stemming op afstand gekeken, vertelt hij telefonisch. Hij „voelt mee“ met Bart van den Brink. En ja, hij moest even aan hemzelf en het lot van zijn eigen wetsvoorstel denken. „Van den Brink had zo zijn best gedaan, en dan worden er wéér politieke spelletjes gespeeld.“

Guus Valk vervangt deze week Gemma Venhuizen

De stemming in de senaat over de asielwetten en de novelle over strafbaarstelling van illegaliteit. FOTO SEM VAN DER WAL / ANP

Nu al problemen: eenheid kabinet broos

Vervolg van voorpagina

strafbaar stellen van onrechtmatig verblijf in Nederland niet door.

Een opvallende tegenstemmer is BBB'er Bart Kroon. De BBB-fractie, met elf zetels, is vóór de asielnoodmaatregelenwet en stemt bij asiel en migratie in de Eerste en Tweede Kamer bijna altijd hetzelfde als de PVV. Kroon was te laat voor de fractievergadering eerder op de dag. Hij heeft een blessure aan zijn schouder en moest gebracht worden. Tijdens de stemming kijkt hij strak voor zich uit, hij laat een stilte vallen voordat hij 'tegen' zegt. Fractiegenoten verbergen hun handen in hun gezicht of kijken hem woedend aan.

De tweede wet, de invoering van een zogeheten 'tweestatusstelsel', haalt het wel. Maar aan die wet wordt minder belang geheven in Den Haag, omdat dat stelsel ook al via Europese afspraken geregeld wordt.

'Sabotage'

Bart van den Brink wijst na afloop in de zaal meteen naar de PVV. Die hebben „politieke sabotage“ gepleegd, zegt hij. Ze hadden met de linkse partijen samengespannen om de novelle verworpen te krijgen, zodat er geen meerderheid meer voor de asielnoodmaat-

regelenwet zou zijn. En in de Tweede Kamer had de PVV nog wél ingestemd met de novelle.

Wie Van den Brink niet noemt, zijn D66 en het CDA, twee van de drie coalitiepartijen. D66 stemde tegen alles: de novelle en de twee wetten. Het CDA stemde tegen de asielnoodmaatregelenwet. Met zijn felle toon tegen de PVV lijkt Van den Brink de aandacht te willen afleiden van die onderlinge verdeeldheid. VVD-fractievoorzitter Ruben Brekelmans haalt daarna op X ook uit naar de PVV, die volgens hem de asielwetten „frustreert“ en „strenger asielbeleid dus nooit écht wil regelen“. Maar hij noemt ook D66. Het laatste woord, dat lijkt wel zeker, is er bij de drie regeringspartijen onderling nog niet over gezegd.

In de Tweede Kamer begint ook D66-fractievoorzitter Jan Paternotte over de PVV. Die heeft de 'eigen' wet „om zeep helpen“. En D66 zelf dan? „Wij zijn altijd duidelijk geweest“, zegt Paternotte. „Wij zijn voor een strenger asielbeleid, maar tegen de wetten van Faber.“

Zo wijzen de drie regeringspartijen allemaal vooral naar buiten, naar anderen. Maar de stemming in de Eerste Kamer laat zien dat ze een probleem met elkaar hebben. Al bij de eerste serieuze wetten van het kabinet blijkt hoe broos de eenheid is.

Bezoeker in de Billie Jean King bibliotheek in Los Angeles. FOTO LOS ANGELES TIMES VIA GETTY IMAGES

VERENIGDE STATEN

Nooit verdwenen er zoveel boeken uit de bibliotheek

In 2025 verwijderden Amerikaanse bibliotheken 5.668 boeken na een klacht over de inhoud.

Danielle Pinedo

AMTERDAM

De meeste Nederlanders zullen het niet als een aanstootgevende lijst zien:

- *Sold* van Patricia McCormick, over een meisje in een Nepalees bergdorp dat in India als sekslavin verkocht wordt.

- *The Perks of Being a Wallflower* van Stephen Chbosky, over een scholier die worstelt met de zelfdoding van zijn beste vriend.

- *Gender Queer* van Maia Kobabe, een memoire in stripvorm over genderidentiteit.

- *Empire of Storms* van Sarah J. Maas, een populair fantasy-werk over koninkrijken die uiteenvallen, de liefde en duistere krachten.

- *Last Night at the Telegraph Club* van Malinda Lo, over een zeventienjarige tiener in de jaren vijftig in San Francisco.

Op de rest van deze boeken-top 11 (een top-10 met een gedeelde vijfde plaats) staan onder meer een boek over familiegeheimen, over een fataal auto-ongeluk én de ruim vijftig jaar oude klassieker *A Clockwork Orange* van Anthony Burgess, later verfilmd door Stanley Kubrick.

Maandag maakte de American Library Association (ALA) bekend dat voor deze boeken in 2025 de meeste verzoeken tot verwijdering uit bibliotheken binnenkwamen. In totaal werden er 'challenges' gedaan voor 4.235 (unieke) boeken

die door openbare of schoolbibliotheken in de VS worden uitgeleend. In 40 procent van de gevallen gaat het om boeken over mensen van kleur of uit de lhbti+-gemeenschap.

Tweederde van de boekbezwaren werd gehonoreerd, waarna 5.668 boeken uit Amerikaanse bibliotheken werden verwijderd. Nog eens 920 boeken werden na een klacht verplaatst, of mogen alleen nog worden uitgeleend als ouders daar toestemming voor hebben gegeven. De ALA houdt sinds 1990 dit soort cijfers bij. Volgens de bibliotheekfederatie is 2025 nog nèt geen recordjaar wat het aantal aangevochten unieke titels betreft - in 2023 waren dat er 4.240 - maar wel als het gaat om het percentage bezwaren dat tot censuur leidde (66 procent). Ook verdwenen er nog nooit zo veel boeken in één jaar uit Amerikaanse bibliotheken: 5.668.

Belangengroepen

De meeste bezwaren komen niet van bezorgde ouders die hun kind tegen bepaalde boeken willen beschermen, die zijn slechts verantwoordelijk voor 3 procent van de challenges, zo heeft de ALA bevestigd. 92 procent komt van belangengroepen, overheidsfunctionarissen en beleidsmakers. De ALA verzamelt de cijfers op basis van berichten op media-accounts en inzendingen van bibliotheken. De werkelijke aantallen liggen volgens de ALA waarschijnlijk een stuk hoger, omdat veel zaken niet worden gemeld.

ALA-directeur Sam Helmick laat op de eigen website doorschemeren dat het om een zorgelijke ontwikkeling gaat. „Bibliotheken bestaan om ruimte te bieden aan elk verhaal en elke levenservaring“, aldus Helmick. „Terwijl we de Nationale Bibliotheekweek vieren, benadrukken we opnieuw dat bibliotheken plekken zijn voor kennis, die voor iedereen toegankelijk moeten zijn.“

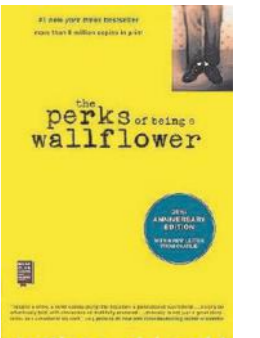
De laatste jaren probeert de regering-Trump steeds meer invloed uit te oefenen op het Amerikaanse onderwijs- en cultuursysteem. Via zogenoemde *parental rights*-wetten hebben ouders sinds enkele jaren het recht in te grijpen in het schoolcurriculum. In hoeverre is de toegenomen verwijdering van boeken uit bibliotheken daarop terug te voeren? De bibliotheekfederatie spreekt zich daar niet expliciet over uit. Wel wordt opgemerkt dat er een goed gefinancierde, politiek gemotiveerde campagne is die de verhalen en ervaringen van bepaalde groepen in de Amerikaanse samenleving wegdrukt.

Niet typisch Amerikaans

Op de website van PEN America, een schrijversorganisatie die zich inzet voor de vrijheid van meningsuiting, staat een lijst van de boeken die in 2025 in de ban werden gedaan door bibliotheken van openbare scholen in de VS. *A Clockwork Orange* (volgens *Time Magazine* een van de beste honderd boeken van de afgelopen eeuw) werd het vaakst uit de kasten gehaald, maar

Sold, Patricia McCormick

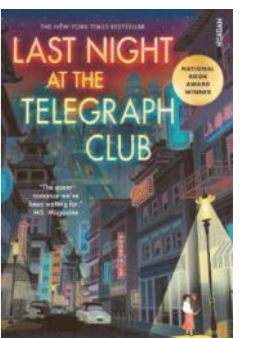
The Perks of Being a Wallflower, Stephen Chbosky

Gender Queer, Maia Kobabe

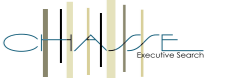
Empire of Storms, Sarah J. Maas

Last Night at the Telegraph Club, Malinda Lo

Advertentie

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Rector Magnificus

Meer informatie en solliciteren: www.chasse.nl/vacatures

MEDIA

Militaire censuur in Israël verhult wat Iraanse aanvallen aanrichten

Media in Israël geven geen compleet beeld van de oorlog tegen Iran. De afgelopen jaren draaide de censor overuren.

Lucia Admiraal

AMSTERDAM

Tijdens een livenieuwsuitzending vanaf een dak in Tel Aviv vorige maand wijst CNN-verslaggever Erin Burnett naar de donkere lucht. „We laten dit niet live zien, maar ik zie onderscheppingsraketten omhoog gaan. [...] De Israëlische regering staat ons niet toe om te laten zien waar die mogelijk vandaan kwamen.” Het is een zeldzame erkenning van de militaire censuur in Israël. Journalisten mogen er geen verslag doen van de locaties van luchtafweerraketten of militaire doelen die zijn geraakt, omwille van Israël's nationale veiligheid.

Hoewel de meeste Iraanse raketten zijn onderschept door de Israëlische luchtafweer, is de schade door inslagen en neerdalend materiaal van onderschepte raketten aanzienlijk. In Israël en op de bezette Westelijke Jordaanoever vielen 24 doden en ruim zeventiend gewonden.

Zijn er militaire doelen geraakt? En hoe doet Israël's luchtafweer zijn werk? Daarvan geven media in Israël geen compleet beeld.

„Mensen leven hier door de censuur soms in parallelle werkelijkheden”, zegt Haggai Matar, directeur van het online journalistieke platform +972 Magazine, telefonisch vanuit Tel Aviv. „Een Palestijnse vriend uit Israël belde me laatst op en vroeg of het klopte dat Tel Aviv in puin lag, dat had hij op de Iraanse radio gehoord.”

De militaire censuur bestaat al sinds de oprichting van Israël in 1948 en komt voort uit de noodtoestand tijdens het Britse mandaatbestuur. De hoofdcensuur wordt aangesteld door de Israëlische minister van Defensie. Een speciale leger eenheid past de censuur toe.

Daarom vallen onder meer locaties van inslagen, gebruik van civiele infrastructuur door het leger, inzet en beweging van troepen, en informatie over inlichtingendiensten en het gebruik van cybertools. Ook kan tijdelijke censuur worden ingesteld voor specifieke gebeurtenissen.

Israëlische en buitenlandse media die vanuit Israël werken vallen onder de censuur. Mediaadvertenties zijn zelf verantwoordelijk voor het indienen van militair gevoelig materiaal, wat in geval van internationale journalisten zeldzaam is. Als de censor ingrijpt, mogen media niet zeggen wat er gecensureerd is.

Zelfcensuur

Door de oorlog die Israël voert, in Gaza, Libanon, Iran en Syrië, draaide de censor de afgelopen jaren overuren. Net als tijdens de Twaalfdaagse Oorlog met Iran vorig jaar is de controle tijdens de huidige oorlog verder opgevoerd.

Matar schreef vorig jaar dat de militaire censuur in Israël een „extrem niveau” had bereikt: in 2024

Hetzelfde door een Iraans explosief getroffen gebouw in Ramat Gan is een dag later afgeschermd met de Israëlische vlag. FOTO'S REUTERS

werden 1.635 artikelen volledig gecensureerd, en nog eens 6.265 artikelen gedeeltelijk. Cijfers voor 2025 zijn nog onbekend.

Volgens Anat Saragusti, hoofd van de afdeling persvrijheid van de Israëlische journalistenvakbond, is de censuur breed geaccepteerd, en voelen veel Israëliërs zich er veiliger door. „Bij iedere Israëlische televisiezender zit een afgevaardigde van de censuureenheid. Iedereen kent diegene, alsof het een normale medewerker van het kanaal is”.

Matar schreef vorig jaar dat de militaire censuur in Israël een „extrem niveau” had bereikt: in 2024

blijft tijdens oorlogen dat de media te veel onthulden en daarmee de vijand in de kaart speelden.” De militaire censuur heeft verregaande gevolgen, zegt Saragusti. Ze leidt tot zelfcensuur en creëert een bijzondere relatie tussen de krijgsmacht en de militaire correspondenten, die onder voorwaarden meer toegang krijgen tot exclusieve informatie.

Bovenal verhult de censuur of strategische locaties schade hebben opgelopen, zoals Israël's nucleaire faciliteiten in Dimona, of de luchthaven bij Tel Aviv. Of er daadwerkelijk veel schade buiten beeld

keurde, kan een aanwijzing zijn dat hij inschat dat het delen van informatie over Israël's luchtafweer nu minder riskant is.”

Volgens Matar verhindert de censuur een publiek debat over Israël's militaire aanwezigheid in burgergebieden en militair gebruik van civiele infrastructuur. Zo zit het hoofdkwartier van het leger in het centrum van Tel Aviv. In juni vorig jaar sloeg er in deze omgeving een Iraanse raket in.

„Brenge dat de burgerbevolking in gevaar? Mikken de Iraërs op militaire doelen? Die discussie kunnen we in Israël nauwelijks voeren.”

Verscheidene journalisten die verslag wilden doen van inslaglocaties zijn gearresteerd. Ook verbiedt de politie journalisten regelmatig beelden te maken of op een bepaalde locatie aanwezig te zijn, zegt Matar. Palestijnse journalisten worden vaker opgepakt, of hun spullen worden in beslag genomen.

De sanctiemogelijkheden zijn aanzienlijk, legt Matar uit. „De censor kan een mediakanaal sluiten als het de censuurregels overtreedt.” De laatste keer dat dit gebeurde was in 1984.

De censuur is maar beperkt effectief. Op sociale media circuleren talloze video's die het leger niet kan censureren. Bovendien kunnen Israëlische media citeren uit in het buitenland gevestigde media.

Zo kon de censor onlangs niet voorkomen dat nieuws naar buiten kwam over een inslag in Dimona, dicht bij Israël's vermeende kerninstallatie. Twintig minuten nadat een raket insloeg bij een olieraffinerij in Haifa, werd de censuur daarover opgeheven.

is juist wat we niet weten, zeggen Saragusti en Matar.

Uit recent onderzoek van de Israëlische krant *Haaretz* blijkt dat in de laatste week voor het staakt-het-vuren ruim een kwart van de Iraanse raketten door de luchtafweer brak. Hoewel militaire bronnen die de krant sprak niet expliciet erkennen dat er tekorten waren, zeiden zij wel dat onderscheppingsraketten om strategische redenen werden opgespaard.

Het is waarschijnlijk geen toeval dat dit onderzoek tijdens het bestand naar buiten komt, denkt Matar. „Het feit dat de censor dit goed-

President Donald Trump op 1 april tijdens een televisietoespraak over de oorlog in het Midden-Oosten vanuit het Witte Huis in Washington. FOTO ALEX BRANDON / AFP

Derk Walters

AMSTERDAM

En jaar dat werd gekenmerkt door „roofzuchtige aanvallen op multilateralisme, internationaal recht en het maatschappelijk middenveld”. En voor welk doel? „Een racistische, patriarchale, ongelijke en tegen mensenrechten gekante orde.” Het was, aldus Amnesty International dinsdag, geen goed jaar voor de mensenrechten.

De waarschuwing van de mensenrechtenorganisatie komt op een moment dat het vuren in twee verknoopte oorlogen in het Midden-Oosten - in Iran en Libanon - tijdelijk gestaakt is. Donderdagnacht om 02.00 uur Nederlandse tijd verloopt het bestand in Iran. Het is de bedoeling dat de Amerikanen en de Iraërs voor die tijd nog met elkaar onderhandelen, maar hun standpunten liggen ver uit elkaar.

President Donald Trump heeft al aangekondigd dat de wapenstilstand niet verlengd wordt als beide partijen het niet eens worden. Bij een nieuw Amerikaans offensief zal er ook weer Iraanse vergelding volgen. In Libanon loopt het staakt-het-vuren nog tot aantaande zondag.

Perioden van escalatie

Traditioneel wordt in oorlogssituaties gesproken van 'oorlogsmist' (*fog of war*): onzekerheid hoe je er op het slagveld voor staat in relatie tot de vijand. Columnist Gideon Rachman van de *Financial Times* sprak maandag van de *fog of peace*: er is wel een bestand, maar het wordt niet echt nageleefd en leidt evenmin tot duurzame vrede. Sinds de Israëlische vernietiging van Gaza is dit 'tijdelijke staakt-het-vuren' een bekend fenomeen.

Als Rachman zijn geld ergens op moet inzetten, is het op escalatie: zowel de VS als Iran lijken te denken dat ze de tegenpartij als eerste kunnen laten bezwijken. „In de komende weken, en misschien wel

ANALYSE OORLOG IN IRAN

‘Vraatzuchtige roofdieren’ in het Midden-Oosten amper te beteugelen

Het bestand tussen de Verenigde Staten en Iran loopt donderdagnacht af. Nieuw geweld dreigt.

maanden, zullen waarschijnlijk periodes van escalatie afgewisseld worden met periodes van overleg - waarbij de twee processen soms parallel aan elkaar lopen.”

Trump is een van de „vraatzuchtige roofdieren” die volgens secretaris-generaal Agnès Callamard van Amnesty in het afgelopen jaar „onrechtmatige prooiën” buitgemaakt hebben. Net als de Russische president Vladimir Poetin en de Israëlische premier Benjamin Netanyahu voerde de Amerikaanse president zijn veroveringen, omwille van economische en politieke dominantie, uit „door middel van vernietiging, onderdrukking en geweld op massaschaal”, stelt Callamard.

Trump's aanvalspartner Israël wordt evenmin door Amnesty gespaard. In een weinig eervolle allinea wordt geconstateerd dat Israël genocide heeft gepleegd, evenals meerdere oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid, tegen Palestijnen in Gaza. Ook eiste het „apartheidsstelsel tegen alle Palestijnen” een zware toel, door middel van intensieve militaire operaties en een sterke toename

van door de staat gesteund kolonistengeweld.

Ondanks massale protesten, constateert Amnesty, „slaagden de machtigste regeringen ter wereld er over het algemeen niet in om zinnvolle actie te ondernemen om de genocide te stoppen of een einde te maken aan de onrechtmatige bezetting en apartheid van Israël”. Speciale aandacht besteedt het

Traditioneel wordt in oorlogssituaties gesproken van 'fog of war', nu van 'fog of peace'

rapport aan landen die, ondanks alle oorlogsmisdaden die het land pleegt, nog altijd wapens naar Israël exporteren.

Ook de vijanden van de VS en Israël komen er in het rapport slecht van af. Zo krijgt Iran er onder meer van langs wegens het doden van duizenden demonstranten - „de grootste massamoord in de recente geschiedenis” van het land - en het

opvoeren van het aantal executies. Hamas martelde demonstranten en executeerde tientallen vermeende collaborateurs met Israël.

Amnesty-baas Callamard constateert dat „een wereldwijde omgeving waarin primitieve wredeheid kan floreren” al lange tijd in de maak is. Maar in 2025, schrijft ze, werd er roekeloos brandstof op droeg aanmaakt hout gegoten. Er werden scherpe U-bochten genomen, weg van de internationale orde „die was ontworpen vanuit de as van de Holocaust en de totale verwoesting van wereldoorlogen”.

Callamard stelt dat de internationale, op regels gebaseerde wereldorde niet langer de belangen dient van de politiek en economisch machtigen en hun handlangers. „Zij willen ons nu doen geloven dat het slechts een hersenschim was, een aangename fictie die zijn doel heeft overleefd.”

Maar, zegt de Franse mensenrechtenexpert: het is niet aan de gene die de belofte breekt om die belofte als een fantasie te bestemmen. Hun alternatieven zijn immers „zelfzuchtig”. Ze citeert de

Amerikaanse minister Marco Rubio (Buitenlandse Zaken), die een visie tentoonspreidde van een westers verbond van christelijke volkeren, onder leiding van de VS, onbeschaamd en trots geworteld in een gemeenschappelijk erfgoed.

Dat erfgoed, zegt Callamard, bestaat ook uit „overheersing, kolonialisme, slavernij en genocide”. Het nieuwe, roofzuchtige systeem is maar al te bekend: gelijkheid en verzoening worden bespot, oorlog geëert, misdaden blijven onbestraft en inwoners van het Midden-Oosten worden opnieuw in een chaos gestort. De visie van Rubio is een visie op „ongebreidelde hegemonie, op een wereld zonder moreel kompas”, aldus de Amnesty-baas.

Voorbeeld nemen aan Spanje

Terwijl de onderhandelingen tussen de VS en Iran weinig opleveren en de Straat van Hormuz nog altijd geblokkeerd is, kijkt de wereld toe. Pakistan doet manhaftige bemiddelingspogingen, maar de rest van de wereld lijkt niet bij machte om hervatting van de oorlog tegen te gaan.

Volgens Amnesty International is er voor een ommekeer meer inzet van andere landen tegen de roofzuchtige orde nodig. Vorig jaar, aldus het rapport, vonden maar weinig staten de moed om zich uit te spreken. In plaats van de roofdieren met hun gedrag te confronteren, kozen de meeste regeringen voor verzoening, of ze probeerden de roofdieren zelfs na te bootsen.

Begin 2026 leken sommige Europese staten de risico's beter te beseffen, aldus de mensenrechtenorganisatie, door te weigeren zich aan te sluiten bij de onwettige Amerikaanse en Israëlische aanvallen op Iran. Toch kan Europa meer doen: zo kan het zich meer uitspreken vóór het internationaal recht en mensenrechten. Daarbij kan het een voorbeeld nemen aan Spanje, dat de afbraak van normen volgens Amnesty wél consequent veroordeelde.

TOERISME

ANWB: mensen blijven niet thuis vanwege de onrust in de wereld

Nederlanders laten zich niet afschrikken door de geopolitieke onrust, weet de ANWB, maar ze passen wél hun plannen aan.

Majda Ouhajji

AMSTERDAM

De meeste mensen blijven in Europa tijdens de meivakantie, maar last minutes naar Turkije en Egypte zijn ook populair. Vakanties naar Azië lijken te worden vervangen door reizen naar Curaçao of Bonaire. Maar wat vooral duidelijk is: ondanks oorlogen, stijgende brandstofprijzen en onrust op tal van plekken in de wereld gaan Nederlanders dit jaar gewoon op vakantie. Volgens de ANWB Vakantiemonitor die vorige week is verschenen, gaan in de meivakantie zo'n acht miljoen mensen op pad.

Het overgrote deel van de vakantievierders (94 procent) blijft in Europa. Dat is een kleine stijging vergeleken met vorig jaar, toen ging het volgens de ANWB om 91 procent. Het beeld voor de zomervakantie is nog pril, maar de wereldwijde onrust zit het aantal boekingen niet in de weg, blijkt uit een rondgang langs verschillende reisorganisaties en vliegtuigmaatschappijen. Wel zijn mensen die verder weg willen reizen, afwachtinger met boeken.

Voor de Verenigde Staten zijn minder populair, ziet de ANWB. Dat heeft niet direct te maken met de oorlog die de Amerikaanse president Donald Trump in Iran is begonnen. Bij een enquête die in december was afgenomen, was ook al duidelijk dat de aantrekkingskracht van Amerika als vakantiebestemming was afgenomen. „Azië was toen wel nog ontzettend populair. Bij deze meting zien we dat alle verre reizen dalen in populariteit”, zegt een woordvoerder.

Na de start van de oorlog in Iran strandden veel mensen in het buitenland: het intercontinentale vliegverkeer was grotendeels stil komen te liggen nadat Dubai en Qatar waren geraakt door Iraanse raketten. Dat zijn belangrijke overstaphavens voor mensen die naar Azië doorreizen of naar verschillende bestemmingen in Afrika. Nu steeds geldt voor landen in het Midden-Oosten een negatief (oranje) reisadvies.

Dichter bij huis

Nederlanders laten zich niet snel tegenhouden om op vakantie te gaan. Of het nu het coronavirus is, inflatie of stijgende brandstofprijzen: ze gaan hoe dan ook wel, zegt de ANWB-woordvoerder. „Als het niet in het buitenland kan, dan in Nederland. En als Italië te duur wordt, dan gaan ze naar de Balkanlanden. Ze zoeken altijd alternatieven.”

De onrust op verschillende plekken in de wereld zorgt er nu voor dat iets meer mensen dichterbij huis blijven. 40 procent van de vakantievierders in april en mei blijft in Nederland, gevolgd door Duitsland, Spanje, België en Frankrijk. Hoe het zit met de zomervakantie heeft de ANWB nog niet uitgezocht.

Ook andere reisorganisaties merken dat mensen gewoon vakanties boeken, maar wel iets andere keuzes maken. Veel mensen blijven in de

Tijdens Pasen kwamen veel mensen naar Nederland, bijvoorbeeld om Amsterdam te bezoeken of de Keukenhof. FOTO'S KOEN VAN WEELE/ANP, PETER DE JONG/AP

buurt, Spanje en Griekenland zijn in de zomer weer populair. Bij Corendon zijn de lastminutereizen tijdens de meivakantie naar Egypte en Turkije populair. Er zijn 24 procent meer boekingen vergeleken met dezelfde periode vorig jaar, terwijl hiervoor juist een dip merkbaar was. Dat komt in beide landen omdat hotels nu veel kortingen geven. „Vooral in Turkije is het aanbod all-inclusives erg groot.”

Grote verschuivingen in vakantiebestemmingen zijn vooral zichtbaar bij verre reizen. Zowel bij Corendon als bij TUI is bijvoorbeeld een flinke toename te zien van animo voor Curaçao en Bonaire. Ook de Canarische en Kaapverdische eilanden zijn populairder. Minder mensen lijken naar Bali of Thailand te willen: „Met name omdat de meeste vluchten naar die gebieden via overstaphavens in Dubai en Qatar gingen. Daar geldt nog steeds oranje reisadvies, dus brengen we niemand erheen. Mensen kijken meer naar het westen in plaats van het oosten”, zegt de TUI-woordvoerder. Ook de Dominicaanse Republiek en Cancún in Mexico zijn populair. „Ongetwijfeld heeft dat er ook mee te maken dat naar die plekken directe vluchten zijn vanuit Nederland.”

Transavia ziet „traditionele topbestemmingen” nog populairder worden: Portugal Italië, Griekenland en Spanje

Een woordvoerder van brancheorganisatie ANVR zegt dat er veel wordt bericht over stijgende brandstofprijzen, maar dat dit nog niet daadwerkelijk zichtbaar is in de prijzen van vliegtickets. De organisatie ziet dan ook dat mensen gewoon op vakantie gaan. „Voor de zomervakantie zien we dat er met name binnen Europa wordt geboekt. Mensen die verre bestemmingen kiezen zijn wel iets terughoudender. Er wordt veel gespeculeerd over tekorten en mensen vinden het lastig om een goede afweging te maken.” Alleen mensen die naar het Midden-Oosten zouden gaan, maken andere plannen, ziet de woordvoerder.

Bij vliegtuigmaatschappij KLM zijn op dit moment geen grote verschuivingen in het vakantiedrag van Nederlanders voor de zomervakantie te zien. Wel is veel vraag zichtbaar naar Zuid-Europese bestemmingen. Ook is veel vraag naar bepaalde intercontinentale routes, met name naar delen van Azië en Afrika waar KLM direct naartoe vliegt.

Bij budgetmaatschappij Transavia zien ze de „traditionele topbestemmingen” nog populairder worden: Spanje, Portugal, Italië en Griekenland. Ook Marokko is in trek. Omdat Transavia alleen binnen Europa en Noord-Afrika vliegt, zijn geen grote verschuivingen zichtbaar. Wel zijn vluchten naar Beiroet en Dubai geschrapt. Zo is extra capaciteit vrijgekomen die de maatschappij nu inzet voor onder meer de Canarische Eilanden.

Een pridemars in Boedapest, vorig jaar zomer. FOTO ATTILA KISBENEDEK/AFP

INTERVIEW JOHN MORIJN HOOGLERAAR RECHT EN POLITIEK

Europees Hof: Hongarije schendt met anti-lhbt-wet basiswaarden van de EU

Het Europees Hof van Justitie oordeelt dat Hongarije met een omstreden wet gericht tegen lhbt-inwoners de beginselen van de EU schendt. „Landen moeten niet alleen handelen naar de letter van het Europees recht, maar ook naar de geest.”

Freyan Bosma

AMSTERDAM

Door een wet in te voeren die homoseksualiteit in verband brengt met pedofilie, heeft Hongarije de grondbeginselen van de Europese Unie geschonden en „stigmatiseert en marginaliseert” het land lhbtq+-inwoners. Dat heeft het Europees Hof van Justitie dinsdag bepaald.

Onder premier Viktor Orbán nam Hongarije in 2021 een omstreden wet aan die regelt dat kinderen en jongeren onder de achttien geen films, tv-programma's en advertenties mogen zien die „afwijking van genderidentiteit”, „afwijking van geslachtsverandering”, „afwijking van homoseksualiteit” bevatten. Hongarije stelde daarmee kinderen te willen „beschermen” tegen pedofilie. De wet werd fel veroordeeld door mensenrechtenorganisaties en leiders van andere EU-lidstaten.

De Europese Commissie stelde dat Hongarije discrimineert en sleepte de lidstaat voor het Europees Hof van Justitie, op grond van artikel 2 van het Verdrag van

de Europese Unie. Dat regelt de fundamentele beginselen van de EU, waaronder non-discriminatie.

In juni vorig jaar waarschuwde de advocaat-generaal van het Hof al in een advies dat Hongarije EU-wetgeving schendt. Het Hof volgt die lijn en stelt de Europese Commissie op alle punten in het gelijk.

„Dit is een van de meest principiële uitspraken die het Hof de afgelopen jaren heeft gedaan

De Hongaarse wetgeving bestaat volgens het Hof uit „een geïntegreerd geheel van discriminerende maatregelen die op duidelijke en bijzonder ernstige wijze afbreuk doen aan de rechten van niet-cisgender personen, onder wie transgenders, of niet-heteroseksuele personen”.

Daarmee is de wet „strijdig met de identiteit van de Europese Unie als gemeenschappelijke rechtsorde”. Lhbtq+-personen in verband brengen met pedofilie „versterkt stigmatisering en kan haatdra-

gend gedrag jegens hen uitlokken”.

John Morijn, bijzonder hoogleraar recht en politiek in de internationale betrekkingen aan de Rijksuniversiteit Groningen, noemt het een „historische uitspraak”.

Waarom?

„Als je verwacht dat een belangrijk deel van de bevolking zich 'on-zichtbaar' maakt, zoals met deze wet de lhbt-community in Hongarije overkomt, raak je volgens het Hof aan het dna van de Europese Unie. Daarmee gaat het niet alleen over het met de voeten treden van mensenrechten of economische principes als vrij verkeer, maar om een inbreuk op de basiswaarden van de EU. Het was de eerste keer dat de Europese Commissie zich op die waarden beriep, de rechter is daarin meegegaan: *one love* hoort bij het dna van de EU.”

Wat betekent dit voor Hongarije?

„Na een uitspraak van het Hof moeten lidstaten aan de Commissie tonen dat ze hieraan gehoor geven, anders kan het tot dagelijkse boetes leiden. Ik weet vrij zeker dat de nieuwe Hongaarse regering van [toekomstig premier] Péter

Magyar de wet intrekt. In zijn overwinningstoespraak zei Magyar al dat niemand gestigmatiseerd mag worden vanwege iemands geaardheid.

„Daar komt bij dat er ook EU-geld is geblokkeerd, omdat Hongarije zich met dit soort homofobe wetgeving niet houdt aan het verbod op discriminatie dat onder het EU-Handvest valt. Magyar heeft beloofd dat er weer meer EU-budget naar Hongarije gaat, dus het is ook financieel in zijn belang om te zorgen dat zijn land weer snel aan EU-recht voldoet.”

Wat zijn de gevolgen voor andere EU-landen?

„Het Hof zegt: wil een land lid zijn van een club als de EU, dan betekent dat niet alleen dat je aanspraak maakt op bepaalde rechten, zoals EU-budget, maar ook dat je voldoet aan een minimum aan verplichtingen, zoals het niet uitsluiten van hele groepen in een samenleving. Landen moeten dus niet alleen handelen naar de letter van het Europees recht, maar ook naar de geest van de waardegerichte gemeenschap die de EU is, waarin de rechtsstaat en mensenrechten worden beschermd.”

„Dit is een van de meest principiële uitspraken die het Hof de afgelopen jaren heeft gedaan, deze is nog belangrijker dan het besluit om rechtsstatelijke principes te koppelen aan het krijgen van EU-budget.”

„Als de Commissie naar het Hof gaat, wint ze bijna altijd. Ik verwacht niet dat de Commissie nu allerlei lidstaten op grond van artikel 2 voor het Hof sleept, maar ze heeft wel een drukmiddel in handen. Zijn er andere lidstaten die een bevolkingsgroep als het ware buiten haakjes plaatsen, of een deel van de rechtsstatelijke beschermingsstructuur, dan kan de Commissie terugvallen op deze Hongaarse zaak. Denk aan een land dat plots toezicht op databescherming of gelijke behandeling wil afschaffen, of aan asielbeleid waarmee de mensenrechten van een hele groep migranten structureel wordt geschonden.

„We weten pas enkele uren dat we hier überhaupt over kunnen nadenken”, zegt Morijn, nadat het Hof dinsdagochtend met een oordeel kwam. „Met de uitspraak is een piketpaaltje geslagen dat blijft staan.”

nrcwebwinkel

Unieke korting op laadpaal voor NRC-lezers

Adviesprijs fabrikant 749,-
599,-
Exclusief installatiekosten

VATTENFALL

Slimme laadpaal met exclusieve korting voor NRC-lezers

Van plan een laadpaal voor je elektrische auto te kopen? Groot gelijk, een eigen laadpaal heeft veel voordelen. Zo laad je met een eigen laadpaal voordelig en gemakkelijk thuis op en heb je altijd een beschikbare laadplek.

- › Stijlvol laadpunt met 5-inch touchscreen
- › Veilig en snel thuis opladen (tot 22kW)
- › Zorgeloze installatie thuis of zakelijk
- › Slim laden en thuislaadcashback mogelijk

Thuisladen is vaak de voordeligste manier om je elektrische auto op te laden. Ontdek nu de zorgvuldig geselecteerde Autel MaxiCharger, inclusief professionele installatie bij jou thuis. Via de Vattenfall-Laadomgeving ontvang je altijd de nieuwste veiligheidsupdates, kun je eenvoudig zakelijke laadkosten verrekenen en heb je 24/7 inzicht in al je laadsessies. Bovendien bespaar je extra op je laadkosten dankzij Slim laden. Extra voordeel: deze laadpaal is geschikt voor Slim laden én thuislaad-cashback via ERE's.

Ga naar nrcwebwinkel.nl/laadpaal

ANALYSE EU EN ISRAËL

Terwijl Israël escaleert op meerdere fronten, blijft de EU verdeeld over concrete stappen

De EU blijft hopeloos verdeeld als het gaat om Israël en Palestina, bleek dinsdag opnieuw bij een vergadering van Europese ministers van Buitenlandse Zaken in Luxemburg. Een voorstel van Spanje om de Associatieovereenkomst tussen de EU en Israël op te zeggen, haalde het wederom niet.

Michel Kerres

AMSTERDAM

De Israëliëse escalatie in Libanon, geweld tegen Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever en de aanhoudende Israëliëse schendingen van het staakt-het-vuren in Gaza, waar nog dagelijks doden vallen, hebben de roep om Europese maatregelen tegen Israël opnieuw aangewakkerd. Toch leidde een vergadering van Europese ministers van Buitenlandse Zaken, dinsdag in Luxemburg, niet tot concrete stappen. De EU blijft hopeloos verdeeld als het gaat om Israël/Palestina, Israëliëse escalatie op meerdere fronten ten spijt.

De Europese Unie stond handen-wringend aan de zijlijn tijdens de genocidale oorlog van Israël tegen de Palestijnse bevolking in Gaza. Europa had geen antwoord op het geweld van Israëliëse kolonisten tegen Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever, noch op invoering van de doodstraf voor terroristische moorden gepleegd in dat gebied. Europa ondernam geen stappen na de grootschalige aanvallen op terreurbeweging Hezbollah in Zuid-Libanon, zelfs niet na een bombardement op Beiroet waarbij honderden doden vielen. Israël escaleert, Europa debatteert.

De Europese Unie staat in het Israëliësch-Palestijnse conflict politiek buitenspel, al is de EU de belangrijkste handelspartner van Israël en de grootste donor van de Palestijnen. Verdeeldheid staat daden van oudsher in de weg. Duitsland en Oostenrijk deinen vaker terug voor een harde aanpak van Israël,

De Europese Unie moet tegen Israël zeggen dat verandering nodig is

José Manuel Albares
Spaanse minister van Buitenlandse Zaken

Spanje en Ierland nemen het eerder op voor de Palestijnen.

Schending van humanitair recht

Een voorstel van de Spaanse premier Pedro Sánchez om de Associatieovereenkomst tussen de EU en Israël op te zeggen haalde het dinsdag wederom niet. Spanje, Ierland en Slovenië beschuldigen Israël van schending van humanitair recht. Daarmee zou Israël de overeenkomst met de EU schenden.

„De Europese Unie zet zijn geloofwaardigheid op het spel”, zei de Spaanse minister van Buitenlandse Zaken José Manuel Albares voorafgaand aan de vergadering in Luxemburg. „We kampen met immense crises waar we direct de gevolgen van ondervinden: Oekraïne, het Midden-Oosten, de oorlog van Israël, Soedan. We moeten in staat zijn om met één stem te spreken, maar we moeten bovenal opkomen voor de dezelfde principes. De Europese Unie moet tegen Israël zeggen dat verandering nodig is, dat het niet op de juiste weg is.”

Spanje zwengelde opschorting van de overeenkomst met Israël, waarvoor unaniemte vereist is, vorig voorjaar al tevergeefs aan. De Europese Commissie stelde vervolgens in het najaar voor om een deel van het verdrag - afspraken over handel - tijdelijk op te schorten. Ook dat voorstel, dat slechts een gekwalificeerde meerderheid vereist, haalde het niet. Een poging om Israël uit te sluiten van een deel van het Europese onderzoeksprogramma Horizon leed eveneens schipbreuk. Een aantal landen heeft de Europese Commissie nu gevraagd om een nieuw voorstel te

Een Israëliëse kolonist plaatst zondag een Israëliëse vlag op de dag van de her oprichting van de nederzetting Sa-Nur, op de door Israël bezette Westelijke Jordaanoever. FOTO SHIR TOREM / REUTERS

doen voor het beperken van de handel met Israël.

Nederland viel dinsdag terug op een eerder gebruikte tactiek. Minister Tom Berendsen (CDA) vroeg, in opdracht van de Kamer, om actualisering van een EU-onderzoek naar schending van mensenrechten door Israël. Een van zijn voorgangers, Caspar Veldkamp (NSC), boekte vorig jaar een bescheiden diplomatiek succes door zo'n onderzoek te vragen. De Europese Commissie stelde vervolgens vast dat er „aanwijzingen” waren dat Israël humanitair recht had geschonden. De diplomatieke druk die zo werd opgebouwd leidde tot de belofte van Israël om meer hulpgoederen Gaza binnen te laten.

Berendsen zei bij aankomst in Luxemburg al dat er vermoedelijk geen

meerderheid zou zijn voor opschorting van afspraken met Israël. „Ik heb geen indicatie dat er al een meerderheid is en dat betekent dat als je er nu over gaat stemmen de EU alleen maar verdeeldheid laat zien en dat vergroot de druk op Israël niet. Het doel is gedragsverandering van Israël.”

Steunpilaar

De regering van Benjamin Netanyahu is overigens één belangrijke steunpilaar in de EU kwijtgeraakt: de Hongaarse premier Viktor Orbán. Hongarije hield Europese maatregelen, zoals sancties tegen gewelddadige kolonisten, tegen. De kans lijkt groot dat de nieuwe Hongaarse regering van Péter Magyar een andere koers kiest.

Maandag maakte de toekomstige

Een poging om Israël deels uit te sluiten van EU-programma Horizon haalde het ook niet

premier bekend dat Hongarije ook in de toekomst partij blijft bij het Internationaal Strafhof, dat een arrestatiebevel tegen Netanyahu heeft uitgevaardigd. Orbán had aangekondigd Hongarije uit het Hof terug te trekken, een procedure die een jaar in beslag neemt. Uittreding zou begin juni definitief worden.

In principe moeten landen iemand die door het Hof gezocht wordt aanhouden en uitleveren. Magyar zei maandag op vragen van journalisten dat hij zich van die verplichting bewust was. Desalniettemin heeft hij Netanyahu uitgenodigd voor de herdenking van de Hongaarse Opstand in het najaar.

Tijdens de EU-vergadering dinsdag werd Hongarije vertegenwoordigd door de Hongaarse ambassadeur bij de EU, niet door Orbáns minister van Buiten-

landse Zaken Péter Szijjártó, die in opspraak was geraakt. Szijjártó zou informatie uit EU-vergaderingen hebben gelekt aan de Russische minister van Buitenlandse Zaken, Sergej Lavrov.

De EU hoopt ook dat een nieuwe regering in Hongarije snel de weg zal vrijmaken voor steun aan Oekraïne. Orbán werkte Oekraïne voortdurend tegen. Zo blokkeerde Hongarije de uitbetaling van een lening van 90 miljard euro, waartoe de EU eerder had besloten. Boedapest wilde de blokkade pas opheffen nadat er weer Russische olie naar Hongarije stroomt door een pijpleiding die via Oekraïne loopt maar die beschadigd werd. EU-Buitenlandchef Kaja Kallas zei dinsdagavond te hopen dat het probleem binnen 24 uur opgelost zal zijn.

CULTUUR

Geen visum voor Russische kunstenaar Krisevitsj

De 25-jarige kunstenaar en voormalig politiek gevangene zou naar Nederland reizen voor een optreden in De Balie.

Ruben Stift

AMSTERDAM

De Russische kunstenaar en voormalig politiek gevangene Pavel Krisevitsj (25) mag Nederland niet in. Krisevitsj, die bekend staat om zijn provocerende performancekunst

waarin hij kritiek uit op het Kremlin, zou aanstaande donderdag in het Amsterdamse debatcentrum De Balie komen praten over zijn werk. De Nederlandse autoriteiten hebben Krisevitsj echter geen (tijdelijk) visum verleend.

Volgens De Balie is de overheid bang dat Krisevitsj in Nederland asiel zal aanvragen. De kunstenaar probeert op dit moment in Frankrijk een humanitair visum te krijgen.

In een mailwisseling tussen De Balie en het ministerie van Buitenlandse Zaken, ingezien door NRC, staat dat de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) bezwaar maakt

tegen het visum. Volgens de IND is het „onvoldoende gewaarborgd” dat Krisevitsj weer uit Nederland zal vertrekken. Krisevitsj woont sinds eind vorig jaar in Montenegro, maar daar zou hij volgens de IND geen „bestendig verblijf” hebben.

Volgens directeur van De Balie Yoeri Albrecht hebben medewerkers van het debatcentrum „wekenlang” met Buitenlandse Zaken gemaild om de komst van Krisevitsj mogelijk te maken. Dat de IND nu toch een visum weigert, noemt Albrecht „censuur”.

„Dit gaat in tegen de artistieke vrijheid van De Balie en de vrijheid van meningsuiting van de

kunstenaar”, zegt hij tegen NRC.

Krisevitsj zat vanaf 2022 drieën-half jaar in een Russische gevangenis, nadat hij met zijn kunst steeds meer felle kritiek uitte op de Russische regering. Zo bond hij zichzelf in 2020 voor het hoofdkantoor van de Russische geheime dienst FSB vast aan een houten kruis, terwijl voor hem dossiers van politieke gevangenen in brand stonden.

In 2021 schoot hij zichzelf op het Rode Plein in Moskou zogenaamd door het hoofd, uit protest tegen het lot van politieke gevangenen in Rusland.

Ook in de gevangenis maakte

Krisevitsj kunst. Met lakens en zijn eigen bloed als materiaal tekende hij beeltenissen van het gure leven als politiek gevangene. De Balie toont zijn werk als onderdeel van de tentoonstelling *Artists Against the Kremlin*.

Woordvoerders van het ministerie van Buitenlandse Zaken en de IND zeggen desgevraagd tegen NRC dat ze niet in kunnen gaan op individuele visumaanvragen. Een woordvoerder van de IND zegt dat in zijn algemeenheid een visumaanvraag kan worden afgekeurd als er aanleiding is om aan te nemen dat iemand niet zal vertrekken.

PUBLIEKE OMROEP

‘Eerherstel’ voor Arnold Karskens

Het gerechtshof oordeelt hard over de wijze waarop Karskens in 2024 werd weggewerkt bij Ongehoord Nederland, de omroep die hij zelf oprichtte.

Jorit Verkerk

AMSTERDAM

Arnold Karskens is onrecht weggewerkt bij omroep Ongehoord Nederland (ON!) en krijgt daarom een „billijke vergoeding” van 100.000 euro. Dat heeft het gerechtshof in Den Haag dinsdag besloten in hoger beroep. Karskens wilde ook zijn baan als hoofdredacteur terug, maar daar is geen juridische basis voor. Eerder oordeelde de rechtbank in Den Haag juist dat ON! wel voldoende reden had om hem te ontslaan, maar dat de opzegtermijn niet goed was nageleefd.

Het gerechtshof oordeelt hard over de manier waarop Karskens in 2024 werd weggewerkt bij de omroep. Hij richtte ON! vijf jaar eerder zelf mede op, naar eigen zeggen om een stem te geven aan de groep „ongehoorden” in Nederland.

Aan zijn ontslag gingen een ano-

Arnold Karskens bij het hof in Den Haag, voor de behandeling van zijn hoger beroep. FOTO REMKO DE WAAL/ANP

nieme brandbrief van een ‘collectief van bezorgde medewerkers’ en twee onderzoeken vooraf. In de brandbrief werd Karskens een „giftige afreken- en angstcultuur” ver-

weten. In een intern onderzoek, dat NRC inzag, zei de Raad van Toezicht dat Karskens drie medewerkers wilde wegsturen, onder wie iemand die hij „dom” zou hebben ge-

vonden. In een extern onderzoek, uitgevoerd door consultancybedrijf Svision uit Ermelo, stond dat Karskens zich schuldig heeft gemaakt aan „intimidatie, verbaal ge-

weld, pesten en machtsmisbruik”.

Volgens het Haagse gerechtshof vormden de brandbrief noch de onderzoeken grond om Karskens te ontslaan. Beide onderzoeken zijn „uiterst onzorgvuldig” tot stand gekomen. Het rechts-radical ON! heeft bovendien niet voldoende onderbouwd dat Karskens überhaupt onderwerp van onderzoek zou moeten worden. Op basis van de brandbrief heeft de Raad van Toezicht „prematuur” conclusies

De onderzoeken op basis waarvan Karskens werd ontslagen kwamen „uiterst onzorgvuldig” tot stand

getrokken, zegt de rechter. Nog voordat Karskens zich tegen de beschuldigingen kon verweren, terwijl hij in Noorwegen zat, schreef het toezichthoudende orgaan aan de leden dat hij misschien wel gechorst en ontslagen zou moeten worden. Een tegenbrief van ON!-medewerkers die Karskens steunden, kon hierdoor niet meer worden meegewogen.

Op X spreekt Karskens dinsdagmiddag van „eerherstel”.

De particuliere reddingsoperatie op 18 april 2026, waarna Timmy bij het eiland Poel opnieuw strandde. BERND WÜSTNECK / ANP

DIERENWELZIJN

Bultrug Timmy heeft recht om niet te lijden, stelt Nederlandse leidraad

De Duitse overheid heeft geen plan voor de gestrande walvis. Het dier is al drie weken aan het lijden. Volgens experts is palliatieve zorg de enige humane reactie „op een situatie waarvoor geen eenvoudige oplossing bestaat”.

Sarah Ouwerkerk

AMSTERDAM

De maximale tijd voor een reddingspoging van gestrande grote walvisachtigen ligt in Nederland op twaalf uur. „Na die tijd is het niet meer in het belang van het dier” om met die actie door te gaan, staat in de Leidraad stranding levende grote walvisachtigen. Timmy, de twaalf meter lange en 12.000 kilo wegende bultrug, strandde drie weken geleden op een strandbank in Duitsland. Nog steeds worden er pogingen gedaan om het dier te redden, ondanks het advies van experts om dat niet te doen.

„Wij hadden het waarschijnlijk anders gedaan”, zegt Jan Willem Zwart, manager WaddenUnit en strandingscoördinator walvisachtigen bij het ministerie van LNVN (Landbouw, Voedselzekerheid, Visserij en Natuur). „Mensen die iets met walvissen hebben denken: wat gebeurt hier nou toch?”

In Nederland is in 2012 de Leidraad opgesteld om precies deze situatie te voorkomen. Dat jaar strandden er op zandplaat de Razende Bol bij Texel een dode potvis én een levende bultrug. Johanna, de bultrug, deed er ruim honderd uur over om te sterven. „Toen kwam de discussie op gang: wat moeten we doen, wie gaat het doen, van wie is de walvis eigenlijk en wie is er verantwoordelijk voor het dier?”, zegt Zwart. „Heel lang is het bureaucratische geuzel in de lucht blijven hangen, nu hebben we de Leidraad. Die leidt daadwerkelijk door een stranding heen.”

Een walvisachtige is *res nullius*, staat in het 38 pagina's tellende document. Dat betekent: „formeel niemands ei-

gendom”. Als rijksvertegenwoordiger neemt de overheid, specifiek het ministerie van LNVN, om die reden „het beheer van het dier op zich”. Zij zijn dus verantwoordelijk voor het welzijn zolang het dier leeft. De beslissing, altijd in samenspraak met een heel advies-team, om tot euthanasie over te gaan „om het dier uit zijn lijden te verlossen” kan daarbij horen.

Timmy, vernoemd naar het Timmendorfer Strand in Duitsland, waar hij voor het eerst strandde op 23 maart, is gewond en ernstig verzwakt. Hij heeft netten en touwen in zijn spijsverteringskanaal, die onmogelijk verwijderd kunnen worden.

Toch lukte het hem na drie dagen op

het Timmendorfer Strand weer vrij te komen. Op 31 maart kwam hij weer vast te zitten, onder het eiland Poel bij Wismar. Duitse autoriteiten besloten op 1 april de reddingspogingen te staken. Zo'n operatie zou hij niet overleven, werd geconcludeerd. En zelfs als hij het zou overleven, zou hij honderden kilometers moeten overbruggen om weer in veiliger water terecht te komen.

Maar het lot van Timmy gaat mensen aan het hart. Zijn benarde situatie is te volgen via diverse liveblogs en -streams. Aan wal staan fans die hem toejuichen, hopen hem te kunnen stimuleren zichzelf in beweging te zetten. Ondanks het advies van experts besluiten particulieren, onder leiding van Duitse multimiljonair en medeoprichter van de MediaMarkt op Walter Gunz (79), een reddingsactie op te tuigen.

Ze blazen zand onder hem vandaan en bedenken plannen om hem te verplaatsen door een zeil en met pontons. Hij kwam los, kwam weer vast te zitten bij Poel, kwam nog een keer los maar kwam vlak daarna weer vast te zitten. De Duitse overheid keurt deze acties, die al weken duren, goed.

De International Whaling Commission (IWC) brengt op 7 april een statement dat euthanasie van de „gedeeltelijk drijvende walvisachtige” niet mogelijk is. Medische hulp, waaronder het verwijderen van de touwen, is ook niet mogelijk. En redden - het trekken aan een walvis die vastligt veroorzaakt snel een dwarslaesie - ook niet. Ondertussen kijnt het dier onder zijn eigen gewicht weg.

De IWC pleit daarom voor palliatieve zorg. Het dier nathouden en zorgen voor rust is „de enige verantwoorde,

humane en pragmatische reactie op een situatie waarvoor geen eenvoudige oplossing bestaat”. Natuurlijk hoopt iedereen op een succesvolle terugkeer naar veilig water, schrijven de experts, „maar het is niet altijd mogelijk”.

‘Terechtigwijzing voor zonden’

„Het is ironisch dat menselijk ingrijpen het sterven van dit dier mogelijk pijnlijker heeft gemaakt door zijn dood te verlengen met onze onwetendheid en ons medeleven”, schrijven marien bioloog Jeroen Hoekendijk en schrijver Philip Hoare (*The Whale*) in een opiniestuk in *The Guardian*. „We lijken machteloos tegenover hun lot. Toch is niemand van ons onschuldig”, haalt hij bioloog Michael Moore aan, die verwijst naar de invloed van scheepvaart en klimaatverandering. Duizenden walvissen sterven op zee, maar buiten ons blikveld. „Een gestrande walvis voelt als een enorme, indringende terechtwijzing voor onze collectieve zonden.”

Misschien doet de mens het meer voor zichzelf dan voor het dier. Want wanneer is een poging om een dier te redden eigenlijk nog in het belang van het dier - en wanneer veroorzaakt het dierenleed?

In Duitsland is die discussie nu volop gaande. Het zou goed zijn als ze daar ook een Leidraad opstellen, is de conclusie van Jan Willem Zwart. „Het mooie aan de Leidraad is dat daardoor zo'n wild dier ook rechten krijgt. Heel eventjes dragen wij zorg voor een walvis, in zo'n situatie, wij zijn verantwoordelijk voor een goede behandeling.” Het voorkomen van lijden is daar een groot onderdeel van. „Daar heeft een dier ook recht op.”

Timmy is gewond en ernstig verzwakt. Hij heeft netten en touwen in zijn lichaam

Advertentie

nrc webwinkel >

Vier het voorjaar met de mooiste aanbiedingen

WELTEVREE
Fieldchair

Adviesprijs fabrikant 279,-
249,-

- ▶ Slim, inklapbaar ontwerp: makkelijk op te bergen en mee te nemen
- ▶ Gemaakt van larikshout: sterk, milieuvriendelijk, gaat 10-15 jaar mee
- ▶ Sterke textielus: praktisch voor ophangen of transporteren

WELTEVREE
Stringlight

Adviesprijs fabrikant 279,-
299,-

- ▶ Prachtig, kleurrijk verlichtingssnoer van 12 meter
- ▶ Kan het gehele jaar buiten blijven (IP44)
- ▶ Ontworpen door Floris Schoonderbeek

FATBOY
Bolleke mini set

3 stuks in de kleuren: ● ● ●

Adviesprijs fabrikant 139,-
109,-

- ▶ Slim design met ophanglus
- ▶ Draadloos en geschikt voor buiten
- ▶ Tot 24 uur sfeerlicht en 3 lichtstanden

LAFUMA
Transaswing stoel In de kleuren: ● ●

Adviesprijs fabrikant 139,95
114,95

- ▶ Ideaal voor gebruik op de camping of het terras
- ▶ Eenvoudig aan te passen naar de gewenste zitpositie
- ▶ Flexibele rugleuning voor ultiem comfort

LAFUMA
Evolution Becomfort ligstoel

Adviesprijs fabrikant 399,95
319,95

- ▶ Ontspan het lichaam door optimale gewichtsverdeling
- ▶ Meerdere verstelbare standen
- ▶ Inclusief ademend en waterafstotend kussen

Bekijk alle aanbiedingen online > nrcwebwinkel.nl/voorjaar

Eveline van Bavel tijdens een overleg met de geriater en arts-assistenten.

TRANSFERVERPLEEGKUNDIGE

Ouderen die in het ziekenhuis belanden kunnen steeds vaker niet terug naar huis

Eveline van Bavel zoekt een plek voor - steeds meer - ouderen die na ziekenhuisopname niet naar huis kunnen. Sommigen verbloemen hun problematische thuissituatie lang. „Hij kreeg wel diepvriesmaaltijden bezorgd, maar warmde die niet meer op.”

Door **Ingmar Vriesema** Fotografie **Bart Maat**

Een zeventiger lag een paar dagen in het Franciscusziekenhuis in Schiedam. Hij stond niet vast op z'n benen en leek warzig, al drukte hij zich soms heel helder uit. Toen het einde van zijn verblijf naderde, nam Eveline van Bavel plaats naast zijn bed. Zij regelt de meest passende vervolgstap na ontslag uit het ziekenhuis. Transferverpleegkundige, in vaktaal. Kon meneer naar huis? Beter naar een revalidatiecentrum? Naar een verpleeghuis? „Wat vervelend dat u in het ziekenhuis ligt”, zei Van Bavel (37), „hoe gaat het met het u?”

Waarna de man honderduit vertelde over zijn leven, zijn gezondheid, zijn huis - ja, op al haar vragen gaf hij uitgebreid antwoord, normaal gesproken heel nuttig voor Van Bavel. Er was één probleem: zijn verhaal strookte niet met het verpleegkundig verslag. En toen Van Bavel voor meer informatie belde met een van zijn kinderen, begreep ze: de man had haar verteld over zijn leven van tien jaar geleden.

Patiënten die hun verhaal niet meer accuraat kunnen overbrengen: ze maakt het elke week mee, zegt Van Bavel. Ruim acht jaar is ze transferverpleegkundige, waarvan drieënhalf jaar in het Franciscus. In haar eerste paar jaar bracht ze de situatie in een mum van tijd in kaart: praatje met de patiënt, tien minuutjes bellen met de contactpersoon en hop, ze kon de juiste verzorging aanvragen.

„Nu kunnen sommige patiënten niet meer vertellen in wat voor huis ze wonen”, vertelt ze. Gevolg: ze moet langer bellen met de familie en ook andere bronnen raadplegen, zoals de huisarts of wijkverpleegkundige. Want ja, aangezien de patiënt in de war

blijkt én nog thuis woont, moet Van Bavel méér weten om een inschatting te kunnen maken. „Ik wil weten hoe het gaat met eten en drinken, of in de koelkast weleens beschimmeld eten ligt, of iemand soms dwaalt en de weg kwijtraakt.”

Noodgedwongen langer in het ziekenhuis

Over deze meneer van in de zeventig vroeg ze zich af: was hij nou plots in de war geraakt als gevolg van een delier? Of ging hij al langer achteruit en was sprake van demantie? De geriater, ergotherapeut en een fysio van het ziekenhuis keken mee en ja: dit was toch echt een probleem dat al langer speelde en dat meneer jaren had weten te verbloemen.

Maar demantie was niet vastgesteld en zonder zo'n diagnose kan je iemand niet aanmelden bij een verpleeghuis. Dus meldde Van Bavel de man aan voor een tijdelijke revalidatieplek in een zorgcentrum, waar hij tevens zou worden gescreend op demantie. Meneer kon binnen twee dagen terecht.

Dat is vlug: vaak duurt het langer, het wachten op zo'n screeningplek. Sterker, zegt Van Bavel, er zijn dagen dat in de hele Rotterdamse regio, van Maassluis tot Nieuwerkerk aan den IJssel, maar één plek is te vergeven. Personeelstekort. Of domweg een mismatch tussen vraag en aanbod, toevallig nét een golfje van te diagnosticeren patiënten woonachtig in de zuidwesthoek van het land. En dan blijven patiënten noodgedwongen langer wachten in het ziekenhuis, slapend in een zeer gewild en kostbaar bed.

Het is een landelijk probleem. Het aantal patiënten in zo'n ziekenhuisbed, zonder medische noodzaak, wachtend op een vervolgplek, werd vorig jaar tweemaal geturfd door

de Nederlandse Vereniging voor Klinische Geriatrie (NVKG) op 38 geriatrieafdelingen. Januari 2025: van de ruim zeshonderd patiënten besloep 35 procent een bed wachtend op een vervolgplek. In juni, geen griepmaand dus doorgaans rustiger, bedroeg de score nog altijd 27 procent.

„Onnodig lang in het ziekenhuis liggen is voor niemand goed”, zegt NVKG-voorzitter Esther Cornegé, zelf klinisch geriater in het Jeroen Bosch Ziekenhuis in Den Bosch. „Patiënten kunnen virussen oplopen en ze zijn eigenlijk toe aan andere zorg. En de geriatrieafdelingen liggen zo vol dat nieuwe patiënten dan maar worden opgenomen op afdelingen minder gericht op zorg voor ouderen.”

Gevolg: de rol van transferverpleegkundigen wordt almaar belangrijker op de afdelingen geriatrie van Nederlandse ziekenhuizen. Vlottrekken van vastlopende zorg - als het meezit, tenminste. „Ze verrichten wonderen”, zegt Cornegé. „Je snapt soms niet waar ze de plekken vandaan toveren.”

Uren op de grond

Ja, de vergrijzing maakt haar werk intensiever, zegt Van Bavel. Meer ouderen betekent ook meer kwetsbare ouderen, die bovendien, in lijn met regeringsbeleid, langer zelf-

”
Wachtende patiënten kunnen virussen oplopen en ze zijn eigenlijk toe aan andere zorg

Esther Cornegé
voorzitter NVKG

standig thuis wonen. Bejaardentehuizen werden afgeschaft en in verpleeghuizen wonen louter de allerkwetsbaarsten. En vele hulpbehoevende, thuiswonende mensen verdwalen in het doolhof der zorgketten, met wijkverpleging via de zorgverzekering, maar maaltijdondersteuning en huishoudelijke hulp weer via de gemeente. „Dat kunnen veel mensen gewoon niet goed, zeker als ze cognitieve problemen hebben en geen naasten die kunnen helpen.”

Waartoe dat leidt, ondervindt Van Bavel nu veel sterker dan in haar beginjaren als transferverpleegkundige, vertelt ze. Zeker, ook zeven jaar geleden moesten sterk verzakte patiënten soms na het ziekenhuis naar het verpleeghuis. Maar dat ging, vertelt Van Bavel, vooral over ouderen die het thuis nog uitstekend reddend tot ze plots een ziekte of aandoening kregen. Pats, een beroerte: helaas, terug naar huis gaat niet.

Nu meldt ze patiënten aan voor het verpleeghuis met een heel andere voorgeschiedenis. Ouderen die thuis beetje bij beetje achteruit zijn gegaan en op den duur zo kwetsbaar zijn geworden dat uiteindelijk iets relatief kleins de nekslag geeft. „Een blaasontsteking, een val.” Eenmaal in het ziekenhuis ontdekken Van Bavel en collega's een veelheid aan problemen. Laatst nog,

vertelt ze: een oudere man werd opgenomen na een val thuis. Hij bleek uren op de grond te hebben gelegen. Kwam nauwelijks nog buiten. „Hij kreeg nog wel diepvriesmaaltijden bezorgd, maar die warmde hij niet meer op.”

Om onderliggende problemen sneller te signaleren, werken ziekenhuizen sinds een paar jaar met 'geriatrie spoedteams' op de spoedeisende hulp, de zogenoemde Geriatric Emergency Medicine (GEM)-teams. Een zeventigplusser die haar arm breekt door een val, krijgt niet alleen gips maar wordt ook onderworpen aan een screening: is ze verward, vergeetachtig, is thuis meer hulp nodig? Want ja, waarom is ze eigenlijk gevallen? Zo nodig volgt een geriatrisch onderzoek naar haar algehele situatie, van haar lichamelijke staat tot haar netwerk. De aanpak leidt onder meer tot minder onnodige ziekenhuisopnamen en een kortere ligduur.

Zes dagen bellen

Inmiddels werken zo'n vijftig ziekenhuizen met een GEM-team, waaronder het Franciscus. Met opnieuw een belangrijke rol voor transferverpleegkundigen als Eveline van Bavel. Want zodra voor een patiënt op de spoedeisende hulp een ziekenhuisverblijf niet noodzakelijk blijkt, wordt Van Bavel ingeschakeld.

De meeste ouderen in het ziekenhuis kunnen nog altijd terug naar huis of naar een tijdelijke herstelplek, vertelt ze. Maar ze ziet „echt een groei” van het aantal patiënten dat na het ziekenhuis naar het verpleeghuis moet. „Minimaal twee per week.” En juist die aanvragen zijn tijdrovend, want voor verpleeghuiszorg is een 'indicatie' nodig van het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) dat een zorgvuldig dossier verlangt met alle patiëntinformatie op een rij, samengesteld en aangeleverd door de transferverpleegkundige. Het CIZ mag 48 uur doen over het behandelen van de aanvraag en soms moet iemand van het centrum de patiënt ter plaatse, in het ziekenhuis, beoordelen.

Volgens moet zo'n verpleeghuisplek er ook nog zijn. Van Bavel belt de ene na de andere instelling: heeft u misschien plek? Al met al duurt dit geregeld gemiddeld zes dagen, zegt ze. Werkdagen, welteverstaan. Onlangs lag een patiënt van midden tachtig zelfs twee weken te wachten, cru gezegd een bed 'bezet houdend' op de geriatrie.

Zeker, lacht Van Bavel, je moet van bellen houden, als transferverpleegkundige in een vergrijzend land. Mag ze nog benadrukken dat ze haar werk leuk vindt? „Ik haal voldoening uit het begeleiden van patiënten, de juiste plek voor ze vinden. Dat is niet altijd de plek die mensen willen, maar dat maakt de begeleiding niet minder mooi. Dus ik ga zeker niet overspannen naar huis.”

Advertentie

HOE ONTMANTEL JE EEN AUTOCRATIE?

De Hongaarse premier Viktor Orbán is verslagen. Maar het echte werk begint nu pas. Waar begin je als je een democratie wil repareren? En wat zijn de valkuilen?

Luister elke dinsdag een nieuwe aflevering bij NRC en in alle podcast-apps. Ga naar nrc.nl/wereldzaken voor meer over de podcast

nrc

Vier het voorjaar met de mooiste aanbiedingen

BATAVIA
Drukreiniger

Adviesprijs fabrikant 159,97
99,-

- Complete set met accu voor reinigen van fietsen, auto's en tuinmeubilair
- Krachtige druk van 22 bar verwijderd hardnekkig modder zonder risico op lakbeschadiging
- 5 sproeistanden: stel in voor zware taken of een zachte besproeiing van de tuin

BATAVIA
Onkruidborstel set

Adviesprijs fabrikant 169,-
119,-

- Werelds meest effectieve onkruidborstel
- Ideaal voor het verwijderen van onkruid en mos uit voegen
- Onkruid verwijderen zonder rugpijn, pijnlijke knieën, blaren en vermoeidheid

BATAVIA
Super snoeiset

Adviesprijs fabrikant 179,-
139,-

- Alles-in-één set voor elke snoeiklus
- Compacte Nexsaw zaagt hout tot 11 cm dik met één hand
- Brushless taktenschaar knipt moeiteloos door takken tot 28 mm

BATAVIA
Twinbrush reinigingsborstel

Adviesprijs fabrikant 199,-
179,-

- Complete set met 2Ah accu, 2.4a oplader, 3 borstels, zeepdispenser en verlengsteel
- Krachtige accu reinigingsborstel, gepatenteerde 2-in-1 borstels die in tegengestelde richting van elkaar draaien
- Brushless motor, voor de best mogelijke schoonmaakresultaten en prestaties

AENO
Draadloze steelstofzuiger

Adviesprijs fabrikant 199,-
139,-

- Één apparaat voor zowel vloer- als meubelreiniging
- Super krachtig: 530 Watt en 28 Kpa en tot 60 minuten werktijd
- Vier zuigstanden & automatische stofdetectie

BATAVIA
Maxxbrush multi-borstel

Adviesprijs fabrikant 199,-
149,-

- Draadloze vrijheid voor flexibel reinigen van terrassen en patio's
- Aansluiting voor tuinslang voor effectievere reiniging met water
- Optioneel te gebruiken als onkruidborstel met extra accessoires

Een test met een Japanse luchtdoelraket op het eiland Hokkaido in juni 2025. Sinds dinsdag staat de Japanse wet de uitvoer van dodelijke wapens toe. FOTO JAPAN GROUND SELF-DEFENSE FORCE VIA AFP

WAPENVERKOOP

Pacifistisch Japan wijzigt strikt beleid en besluit om wapens exporteren

In een „steeds dreigender veiligheidsklimaat” gooit premier Sanae Takaichi het roer om en schaft exportverbod af.

Anoma van der Veere

TOKIO

Het was decennia ondenkbaar, maar vanaf deze dinsdag staat Japan - bekend om zijn grondwettelijk verankerde pacifisme - de export toe van dodelijke wapens. Tot nu toe was die bij wet verboden. „In een steeds dreigender veiligheidsklimaat kan geen enkel land kan zijn vrede en veiligheid alleen beschermen”, schrijft de Japanse premier Sanae Takaichi op X over de opvallende koerswijziging. „Partnerlanden die elkaar met defensiematerieel kunnen steunen, zijn noodzakelijk.”

Japan wordt als westerse bondgenoot omringd door autoritaire landen als China en Noord-Korea. Het vrees te worden meegezogen in een eventueel conflict om het nabijgelegen Taiwan, en is tegelijk minder zeker van de Amerikaanse militaire bescherming waar het decennia op leunde.

De versoepeling is dan ook geen verrassing, zegt politicoloog Kei Koga van de Nanyang Technological University. „Het past binnen wat Japan zijn 'grand strategy' noemt: het versterken van de eigen defensiecapaciteit en het verdiepen van samenwerking met bondgenoten.”

Volgens Koga heeft Japan twee doelen voor ogen: „militaire versterking en meer invloed op de internationale orde”. Maar de defensie-industrie is nu te klein en inefficiënt om die ambities waar te maken: de Japanse strijdkrachten - officieel zelfverdedigingstroepen - waren lange tijd de enige afnemer. „Daardoor blijft de productie laag en blijven de kosten hoog”, zegt Koga.

Het vergroten van de exportmarkt moet dat probleem oplossen. Door meer te produceren voor buitenlandse klanten kan Japan kosten drukken en bedrijven in de sector behouden. „Het gaat om meer strategische autonomie”, vervolgt Koga. „Japan wil minder afhankelijk worden van andere landen en meer controle krijgen over zijn eigen defensiecapaciteit. Daar is een sterke productiebasis in het binnenland essentieel voor.”

Kleine uitzonderingen

Na de Tweede Wereldoorlog profileerde Japan zich als vredesnatie. De pacifistische grondwet van 1947 beperkte militair optreden tot zelfverdediging. In 1967 volgden beperkingen aan de wapenexport, die leveringen verboden aan communistische landen, landen onder VN-embargo en staten betrokken bij

conflicten. In 1976 werd dat aangescherpt tot een vrijwel volledig exportverbod.

Onder oud-premier Shinzo Abe kwam daar in 2014 voorzichtig verandering in: wapenexport werd onder voorwaarden toegestaan, maar strikt beperkt tot vijf niet-gevechtsdoelende: redding, transport, bewaking, surveillance en mijnruiming. In de praktijk bleven dodelijke wapens daarmee uitgesloten.

Japan vergroot zijn invloed in de regio

Kei Koga politicoloog

Toch ontstonden stap-voor-stap kleine uitzonderingen. „Wapens die Japan onder licentie produceerde, vaak gebaseerd op Amerikaanse technologie, konden worden teruggeleverd aan het land van oorsprong”, vertelt professor Yoichi Sato van de Ritsumeikan Asia Pacific University.

Ook gezamenlijke projecten vormden een uitweg, zoals een gevechtsvliegtuig dat Japan samen met het Verenigd Koninkrijk en Italië ontwikkelde.

Toch bleven de strenge exportregels, mede door de invloed van coalitiepartner Komeito, een partij met wortels in een boeddhistische vredesbeweging, een rem op de defensie-industrie. Maar bij de laatste verkiezingen belandde Komeito in de oppositie.

„Die rem is nu verdwenen”, aldus Sato. „Komeito is vervangen door Nippon Ishin no Kai, dat juist pleit voor een assertiever veiligheidsbeleid.” Tegelijk verstevigde de conservatieve Takaichi haar mandaat door een forse verkiezingswinst in februari. Daardoor kon haar kabinet de exportregels zonder parlementaire goedkeuring vooraf versoepelen. Alleen export naar oorlogvoerende landen blijft verboden, maar uitzonderingen 'voor de nationale veiligheid' zijn mogelijk - eveneens zonder parlementaire goedkeuring vooraf.

Alternatieve leverancier

Japan kan nu al zijn militaire materieel, van radarsystemen tot gevechtsvliegtuigen en oorlogsschepen, exporteren naar landen waarmee het een defensieovereenkomst heeft. Dat zijn er momenteel zeventien.

Zo sloot Japan recent een veiligheidsakkoord met de Filipijnen

dat uitwisseling van materieel mogelijk maakt, net als stationering van troepen op elkaars grondgebied. En eerder deze maand sloot Tokio nog Japans grootste defensie-exportdeal ooit met Australië: een contract van 6,5 miljard dollar voor de levering van fregatten ter vervanging van de verouderde Australische vloot.

Ook Nederland tekende eind 2025 een defensieovereenkomst met Japan, die logistieke samenwerking mogelijk maakt. Als onderdeel daarvan stuurde de Koninklijke Luchtmacht in maart vijf F-35's naar Japan voor gezamenlijke oefeningen.

Vooraf in Zuidoost-Azië profileert Japan zich steeds nadrukkelijker als alternatieve leverancier naast China en de Verenigde Staten. „Japan wil niet alleen dat die landen zichzelf beter kunnen verdedigen en zo conflicten afschrikken”, zegt Kei Koga, verwijzend naar een potentieel conflict rond Taiwan of in de Zuid-Chinese Zee. „Het bouwt ook langdurige relaties op.”

Landen die Japans materieel gebruiken, blijven afhankelijk van onderhoud, onderdelen en training, aldus de politicoloog. „Zo vergroot Japan stap voor stap zijn invloed in de regio.”

Vier het voorjaar met de mooiste tuinbeelden

ARS MUNDI
Tuinsteker kat

89,-
40 x 11 cm
Hoogte incl. stang 120 cm

ARS MUNDI
Tuinbeeld koolmees set van 3

89,-
7 x 10 x 4 cm

ARS MUNDI
Tuinbeeld zwaluwkoppel

79,-
18 x 14 x 6 cm

ARS MUNDI
Tuinbeeld vogels op tak brons

299,-
27 x 18 x 17 cm

ARS MUNDI
Tuinstekers vogels set van 3

129,-
7 x 4,5 x 12 cm
Hoogte stang 40-42 cm

Bestel nu > nrcwebwinkel.nl/tuinbeelden

Vier het voorjaar met de mooiste aanbiedingen

BUSHNELL
Spotting scope trophy xtreme 20-60x65

199,-

- Omhoog draaibare oogschelp
- Volledig multi-gecoate lenzen
- Draaibare statief kraag en geleverd in een zachte draagzak

BUSHNELL
Waterproof Explorer 8x42

99,-

- Zeer gebruiksvriendelijk en waterbestendig (IPX7)
- Natuurgetrouwe kleurweergave
- Ideaal voor vogelspotten, concerten en andere buitenavonturen

CAMOUFLAGE
Vogelhuis met camera en AI

199,-

- Werkt continue door zonne-energie en de ingebouwde 5200 mAh lithium-ion batterij
- Verstelbare ingangsringen trekken verschillende vogelsoorten aan
- Hoge resolutie beeldmateriaal, neemt op in Full HD1080-video of 2MP-foto

STEINER
Safari Ultrasharp 10x26

129,-

- Close Focus: 3,5m
- 10 jaar garantie
- Bescherming tegen strooilicht en koude wind vanaf de zijkant

BUSHNELL
Nitro 10x42 Black Roof

369,-

- PC3 gecooete BAK-4 prima's, fantastische prestaties bij weinig licht
- EXO Barrier lenscoatingtechnologie
- ED Prime Glass

Bekijk alle aanbiedingen online > nrcwebwinkel.nl/voorjaar

Oliver Robbins, de ontslagen hoogste ambtenaar van het Britse ministerie van Buitenlandse Zaken, dinsdagochtend tijdens de hoorzitting in het Lagerhuis. FOTO AFP

AFFAIRE MANDELSON

Topambtenaar: kantoor Starmer zette grote druk op screening Mandelson

De ontslagen ambtenaar verdedigde de benoeming van Mandelson tot Brits ambassadeur in de VS.

Hans Stekete

AMSTERDAM

Het kantoor van de Britse premier Keir Starmer heeft langdurig „grote druk” uitgeoefend op het ministerie van Buitenlandse Zaken om de benoeming van Peter Mandelson als ambassadeur in Washington zo snel mogelijk rond te maken. Downing Street deed daarbij „minachtend” over de veiligheidscreening die nog liep.

Dat heeft Oliver Robbins, de ontslagen hoogste ambtenaar van dat ministerie, dinsdag gezegd tegen de vaste buitenlandcommissie van het Britse Lagerhuis.

Robbins kreeg vorige week ontslag omdat hij Starmer „bewust” niet zou hebben verteld dat Mandelson de screening niet had doorstaan. Als dat bekend was geweest, had Starmer de benoeming niet door laten gaan, zei de premier maandag in het Lagerhuis.

Starmer staat zelf onder enorme druk wegens Mandelsons benoeming, omdat hij had kunnen weten welk risico de Labour-politicus vormde, onder meer om zijn contacten met de veroordeelde zedendelinquent Jeffrey Epstein. Mandelson werd in september ontslagen toen langdurige zijn relatie met Epstein uitkwam. Ook bleek dat hij tijdens zijn minister-schap geheime financiële informatie aan Epstein doorspeelde.

De organisatie die de screening van ambtenaren doet zou Mandel-

son „een grensgeval” hebben genoemd en hebben „geneigd naar afwijzing”, zei Robbins, die eindverantwoordelijk was voor het screeningsproces.

Hij ontkende categorisch dat het advies had geluid dat Mandelson een „hoog risico” zou vormen en daarom voor „afwijzing” als ambassadeur in aanmerking kwam, zoals de Lagerhuiscommissie vermoedt.

Hij benadrukte dat de screening formeel de status van een advies heeft, waarna een veiligheidscommissie van het ministerie dit beoordeelt en een besluit neemt. Over de details van dat advies zei hij niets te kunnen zeggen, omdat hij alleen de conclusies en niet het

Op de vraag naar wie uit '10 Downing Street' hem onder druk had gezet wilde hij niet antwoorden

rapport zelf had gezien. De twijfel over Mandelson zou vooral te maken hebben gehad met mogelijke belangenconflicten tussen Mandelsons rol als ambassadeur en zijn eerdere rol als bestuurder en consultant van Russische en Chinese bedrijven.

Volgens Robbins leek zo'n belangenconflict beheersbaar en kreeg Mandelson toestemming om af te reizen naar Washington. Als direct leidinggevende van Mandelson besprak Robbins met hem de vraag hoe belangenconflicten voorkomen konden worden.

De Lagerhuiscommissie confronteerde Robbins echter met scherpe vragen over de verslaggeving van het proces en de beslis-

sing. Op de vraag wie uit '10 Downing Street' hem onder druk had gezet wilde hij niet antwoorden.

Diplomatiek incident

Dat Mandelson het moest worden, was „een gegeven”, zei Robbins. „En als [Downing Street] de screening had kunnen [laten] overslaan, hadden ze het gedaan.” Hij erkende dat zijn ambtenaren de druk ook voelden, maar hield niettemin vol dat zij hun beslissing daardoor niet hebben laten beïnvloeden. Hij gaf toe dat afwijzing „heel moeilijk” zou zijn geweest en dat hij dan verantwoordelijk zou zijn geweest voor een diplomatiek incident met de VS, maar, zei hij, „dat was niet waarom ik de beslissing heb genomen”.

Hij maakte duidelijk dat er zoveel reeds bekende risico's rond Mandelson hingen dat Starmer had moeten besluiten dat hij ongeschikt was, zelfs voordat de veiligheidscreening was begonnen.

En passant onthulde Robbins ook dat Downing Street eerder druk op hem had uitgeoefend om een in diskrediet geraakte spin-doctor een baantje als ambassadeur te bezorgen, maar met de „strikte instructie” dit niet tegen de minister van Buitenlandse Zaken te zeggen. Robbins had dat geweigerd, zei hij. Hij noemde het illustratief voor de druk om hoge diplomatieke posten niet langer door diplomaten, maar door anderen te laten bekleden.

Een woordvoerder van Downing Street ontkende dinsdagmiddag druk te hebben uitgeoefend. „Er is een duidelijk verschil tussen druk uitoefenen en het redelijke verzoek om op de hoogte gehouden te worden over de voortgang van een benoemingsproces.”

RUSSISCHE OLIE

'Pijpleiding Hongarije en Slowakije gerepareerd'

AMSTERDAM

Oekraïne heeft de herstelwerkzaamheden aan de Droejba-ijpleiding voltooid en deze kan weer in gebruik worden genomen. Dat kondigde president Volodymyr Zelensky dinsdag aan. Door de pijpleiding werd Russische olie via Oekraïne vervoerd naar Hongarije en Slowakije - de enige twee Europese Unie-lidstaten die nog olie uit Rusland importeren.

Sinds eind januari is de pijpleiding buiten dienst. Volgens Oekraïne is dat te wijten aan schade veroorzaakt door een Russische aanval. Hongarije en Slowakije beschuldigen Zelensky ervan niet genoeg haast te maken met de re-

paratie. Oekraïne zou olietransport willen verhinderen - wat Oekraïne stellig ontkent. Het conflict escaleerde toen de Hongaarse premier Viktor Orbán besloot een Europese lening van 90 miljard euro aan Oekraïne te blokkeren.

Maar nu is de politieke situatie veranderd: na zestien jaar komt er een einde aan het bewind van Orbán. Oppositiepoliticus Péter Magyar boekte een grote verkiezingsoverwinning en neemt binnenkort het stokje over. Magyar hintte er tijdens zijn campagne al op de blokkade van zijn voorganger op te willen heffen. Voorwaarde is een functionerende pijpleiding.

Zelensky zei dinsdag dat nu de pijpleiding weer hersteld is, de EU-lening verstrekt kan worden. (NRC)

BijzondereZaken.nl

Zoek & vind alle zaken die bijzonder zijn!

Consumenten
Kunst & Antiek

WILT U ADVERTEREN?
Surf dan naar onze website
www.zadkinmedia.nl

TE KOOP GEVRAAGD Klasseke of antieke auto's ook defect
Venema Antiques & Classic Cars
Rijksweg 17 te Drempel. Geopend op afspraak 06-53331279
info@venemaantiques.nl
www.venemaantiques.nl

Zaken & Transacties

CURSUS DAYTRADEN GROEPS-CURSUS 675-

- Vaste methode
- Beproefd systeem
- Handelen met structuur
- Onze robot voert het uit

Cursusdata vd Valk Breukelen: vrijdag 24 april en 12 juni incl. koffie, broodjes en lopend buffet. Gratis parkeren
Aanmelden: 010 519 21 15 of robwesels.nl

Originele reacties cursisten

■ **Hoera!**
Vannacht uit de longpositie gelopen, hoera! Hoewel het risico met die oorlog groot was, ben ik toch blij dat ik live ben blijven handelen. Nu naar mijn vrijwilligersbaantje, tot morgen.

■ **Indrukwekkend**
Bedankt, het resultaat is indrukwekkend, dank zij uw doeltreffende aanpak en kennis, proficiat!!!

Ik vond het een interessante bijeenkomst. Ga zeker aan de slag en kan eigenlijk niet wachten.

WWW.ROBWESSELS.NL 010 519 21 15
Let op! U kunt snel winst boeken maar net zo snel verlies lijden

Plaats ook uw advertentie in onze rubriek Bijzondere Zaken. Dit is heel gemakkelijk, geef online op en ontvang de betaallink via e-mail.

COCAÏNE KOORTS

LUISTER NU AFLEVERING 4
IN JE FAVORIETE PODCAST-APP

In de zomer van 2020 flaneren Flor Bressers en zijn vriendin ongestoord door de straten van Zürich. Jan Meeus en Mark Eeckhaut volgen zijn spoor en vinden valse paspoorten, grote bedragen cash en een entourage van goedbetaalde helpers. Terwijl Bressers zijn leven als rijke zakenman op de rit lijkt te hebben, zit de Zwitserse politie hem op de hielen.

Luister nu aflevering 4 in je favoriete podcast-app
Ga naar nrc.nl/cocainekoorts voor meer over de podcast

nrc > **DS**

FBI-directeur Kash Patel zou **disfunctioneel gedrag vertonen** en zich schuldig maken aan alcoholmisbruik. FOTO MIKE BLAKE/REUTERS

SMAADZAAK

FBI-baas Kash Patel klaagt *The Atlantic* aan

Het Amerikaanse tijdschrift publiceerde vorige week een uitgebreid artikel over onder meer het alcoholgebruik van FBI-directeur Patel.

Bobby Uilen

AMSTERDAM

Directeur van de Amerikaanse veiligheidsdienst FBI Kash Patel klaagt het tijdschrift *The Atlantic* en journalist Sarah Fitzpatrick aan wegens smaad en laster. Uit de aanklacht blijkt dat Patel een schadevergoeding eist van 250 miljoen dollar, ongeveer 210 miljoen euro.

Vrijdag publiceerde *The Atlantic* een artikel van de hand van Fitzpatrick over Patel, die sinds februari 2025 aan het hoofd staat van de FBI. Daarin schrijft Fitzpatrick onder meer over Patels buitensporige alcoholgebruik, dat volgens anonieme overheidsfunctionarissen een „terugkerende bron van bezorgdheid” zou zijn.

In totaal sprak Fitzpatrick voor *The Atlantic* met meer dan twintig anonieme bronnen binnen en rondom de FBI over het gedrag van Patel. Daaruit ontstaat een beeld van een onberekenbare, onbetrouwbare en onverantwoordelijke man met een drankprobleem. Zo zouden Patels medewerkers vergaderingen en briefings noodgedwongen later op de dag houden, omdat de FBI-directeur de avond ervoor te veel gedronken had.

Ook zouden leden van zijn beveiligingsteam afgelopen jaar herhaaldelijk moeite hebben gehad om Patel wakker te krijgen. Bij die gevallen was Patel „ogenschijnlijk onder invloed”, aldus *The Atlantic*. Eén keer vroegen zijn medewerkers zelfs om „forceerapparaat” - materiaal om snel een deur binnen te komen, normaal gesproken gebruikt door arrestatieteams en reddingswerkers - omdat Patel een deur op slot had gedaan en zijn personeel geen contact met hem kreeg. Werknemers van de FBI vrezden dat

Patels gedrag een bedreiging vormt voor de openbare veiligheid, schrijft Fitzpatrick in *The Atlantic*. FBI-medewerkers zouden vermoeden dat Patels drankgebruik een rol speelde bij een reeks professionele blunders, zoals toen hij onjuiste informatie verspreide over het politieonderzoek naar de moord op Charlie Kirk, of toen hij ten onrechte aankondigde dat de FBI de verdachte van een schietpartij op Brown University had opgepakt. Nadat het Amerikaanse ijshockeyteam begin dit jaar goud won bij de Winterspelen in Milaan, verscheen een video op het internet waarin Patel in de kleedkamer staat met het hockeyteam en in een brallige bui een flesje bier naar binnen giet. Het kwam hem volgens *The Atlantic* op een reprimande te staan van president Donald Trump, die zelf geheelonthouder is en wiens broer op vroege leeftijd overleed aan de gevolgen van een drankverslaving.

Uit het verhaal rijst het beeld van een onberekenbare en onbetrouwbare man met een drankprobleem

In 2025 stelden twee Democratische leden van het Huis van Afgevaardigden officiële vragen aan Patel over zijn gebruik van overheidsvliegtuigen voor privédoeleinden, zoals een 'datenight' met zijn vriendin en een golftripje naar Schotland. Daarbij zou Patel ook „dozen vol alcohol” mee aan boord hebben genomen.

Voorafgaand aan de publicatie van het artikel stuurde *The Atlantic* vragen aan de FBI. Die reageerde daarop, namens Patel, met een summier verklaring: „Publiceer maar, allemaal onwaar, ik zie jullie in de rechtbank. Neem je chequeboek mee”. Nu heeft de FBI-directeur dus een smaadzaak ingediend om die ontmoeting voor de rechter af te dwingen. De publicatie zou „onjuiste en overduidelijk verzonden beschuldigingen” bevatten.

COLUMN
CAROLIEN ROELANTS

U wilt het nieuws van om de hoek

Wanneer verdwijnt de Amerikaans-Israëlische oorlog tegen Iran weer uit het nieuws? Als de partijen vrede sluiten natuurlijk. Maar als ze doorvechten ondanks alle aankondigingen van Trump van aanstaande vrede? Nou, zolang Iran met behulp van de Straat van Hormuz uw benzineprijs beheerst en uw vakantievliegtuig aan de grond kan houden, blijft die oorlog nog wel even in het nieuws.

Wat ik wil zeggen: nieuws dat u wilt lezen - en dat u het wilt lezen is een belangrijke maatstaf voor ons, de media - is wat er bij wijze van spreken bij u om de hoek gebeurt. Dus goedkopere benzine in Duitsland, dat vakantievliegtuig en daarmee die oorlog. Maar niet de ergste humanitaire crisis in de wereld, die de oorlog in Soedan heeft geproduceerd. In Soedan hebben meer dan 34 miljoen mensen hulp nodig, aldus de Wereld Gezondheidsorganisatie WHO op 14 april. Meer dan 4 miljoen mensen gelden als acuut ondervoed. Volgens de VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR waren er per 31 maart bijna 9 miljoen ontheemden; nog eens 4,5 miljoen hebben over de grenzen hun toevlucht gezocht.

Heel erg. Maar het is te ver weg voor meer dan minimale aandacht in de krant. Als uitweg bestaat de 'verjaarsjournalistiek': één jaar na crisis-X, twee jaar na crisis-Y. Die crisis in Soedan werd vorige week precies drie jaar oud, wat leidde tot een kortstondige uitbarsting van interviews en reportages.

Maar ik wilde uw aandacht voor de Gazastrook, voor de Israëlische vernietigingsoorlog die volgde op Hamas' slachtpartij op Israëlische burgers van 7 oktober 2023. Echt he-le-maal uit het nieuws verdwenen. Ik had gedacht dat de mijlpaal van zes maanden staakt-het-vuren tussen Israël en Hamas op 10 april in krant of talkshows nog wel aandacht voor de actuele situatie zou losmaken, maar; verkeerd gedacht. Terwijl dat staakt-het-vuren bepaald niet de beoogde opmaat naar wederopbouw en een normaal leven is geworden, maar eerder een gezellig woord voor oorlog.

Op 10 oktober werd het vuren officieel gestaakt als onderdeel van president Trumps 20-puntenplan van 29 september. „De lange en pijnlijke nachtmerrie is einde-

lijk voorbij”, juichte Trump op 13 oktober in een toespraak in het Israëlische parlement. „Dit is niet alleen het einde van een oorlog, dit is het einde van een tijdperk van terreur en dood, en het begin van het tijdperk van vertrouwen en hoop en van God. [...] Dit is de historische ochtendstond van een nieuw Midden-Oosten.”

Geloof ik dit soort teksten zelf? Daar ben ik best benieuwd naar, en trouwens ook naar die verwijzing naar God. Maar zoek op Google de 'humanitarian scorecard' die vijf internationale hulporganisaties hebben opgesteld over de zes maanden naar een beoogde verbeterde werkelijkheid.

De mensen gaan hongerig naar bed in overstromde tenten

De resultaten zijn zeer negatief. Van het 20-puntenplan zijn alleen punt 4 en 5 uitgevoerd, de vrijlating van Hamas' gijzelaars en een deel van Israëls Palestijnse gevangenen. De twee miljoen Palestijnen in de Gazastrook, bijna allemaal ontheemd, leveren nog steeds een dagelijks gevecht om te overleven. De mensen „gaan hongerig naar bed in overstromde tenten, staan in lange rijen voor schoon water en bezwijken aan ziekten en verwondingen zonder een gezondheidsstelsel of basale medische voorraden”.

Van wederopbouw is niets gekomen. De afgelopen zes maanden zijn meer dan 730 Gazanen door Israëlisch geweld gedood. Het Israëlische leger bezet 52 procent van de Gazastrook, achter een 'gele lijn' die gestaag verder schuift. Hier vallen haast dagelijks doden: iedereen die in de buurt komt vormt een legitiem doelwit. Satellietbeelden tonen in het bezette gebied een gestage uitbreiding van militaire versterkingen, meldde *Al Jazeera* deze week. Hamas is steevast aan de macht in de rest van het gebied. De impasse is totaal: Hamas weigert zich te ontwapenen zolang Israël zich niet terugtrekt, en vice versa.

Bij één jaar staakt-het-vuren nog eens kijken? Of die twee miljoen mensen maar letterlijk in het puin laten rotten?

Carolien Roelants is Midden-Oostenexpert.

REPORTAGE DEENSE 'GETTOWET'

'Afwachten of de Deense overheid zich wat van deze uitspraak gaat aantrekken'

Bewoners van de Kopenhaagse wijk Mjølnerparken werden door de overheid uit hun huizen gezet, omdat ze in een 'ruig getto' zouden wonen. Dat Deense woonbeleid is „potentieel onwettig”, oordeelde het Europese Hof van Justitie.

De Kopenhaagse wijk Mjølnerparken werd in 2018 bestempeld tot 'getto', waardoor meer dan duizend bewoners hun huis kwijtraakten. FOTO SERGEI GAPON / AFP

Karlijn Saris
KOPENHAGEN

Het is koud, nat en stil in de Kopenhaagse wijk Mjølnerparken. Studenten zoeken beschutting in het gloednieuwe spelletjescafé op de hoek en drinken matcha lattes in een koffiebar verderop. Langs de wijk slingert een fietspad met schilderijen op het asfalt. Mjølnerparken ligt in het district Nørrebro, in 2022 door *Time Magazine* verkozen tot „s werelds coolste buurt”.

Een vrouw duwt gehaast haar kinderwagen het portiek van een flatgebouw in. Op de voordeur hangt een gedateerd A4'tje: een uitnodiging aan alle Mjølnerparkers om bijgepraat te worden over een voor hen belangrijke uitspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie in Luxemburg. „Er is koffie en thee, en iedereen is welkom. Neem gerust een buur mee”. Was getekend: Muhammad Aslam, voorzitter van de bewonerscommissie.

„Een cadeautje”, noemt Aslam die uitspraak van het Hof van Jus-

titie. De kleine man met grijze baard, vriendelijke bruine ogen en zachte stem nipt van zijn thee in een kantoortje waar de bewonerscommissie de afgelopen jaren veel tijd doorbracht. Het harde werk heeft enigszins geloofd, want de inwoners van Mjølnerparken vonden na een jarenlange juridische strijd tegen de Deense overheid afgelopen winter gehoor bij de Europese rechter.

Die overheid, zo oordeelde het Hof van Justitie, voert al jaren woonbeleid uit dat „potentieel onwettig” is volgens de Europese Richtlijn inzake gelijkheid van ras en etniciteit. Aslam, meer dan duizend van zijn buurtgenoten en nog eens duizenden Denen in de rest van het land raakten daardoor hun huis kwijt - en dat was mogelijk onterecht.

Een definitief oordeel velde het Europees Hof van Justitie niet, ze verwees de gedupeerde inwoners terug naar de Deense rechter. Die moet beslissen of de overheid inwoners ongelijk behandelt op basis van hun etniciteit. „Het is maar afwachten of de overheid zich wat van deze uitspraak gaat aantrekken”, zegt Aslam. „Vooral nog gaan ze er gewoon mee door.”

Mjølnerparken vormde de afge-

lopen jaren het toneel van een omstreden wettenpakket dat de Deense overheid in 2018 invoerde om „de integratie te bevorderen” in tientallen Deense wijken. In die wijken gelden andere regels dan in de rest van het land. Zo worden delicten tot wel twee keer zwaarder bestraft en moeten kinderen wier ouders niet in Denemarken geboren zijn vanaf hun eerste levensjaar 25 uur per week speciale programma's volgen waarin

De Kopenhaagse wijk Mjølnerparken vormde de afgelopen jaren het toneel van een omstreden wettenpakket

„Deense waarden” worden bijgebracht: taallessen en onderwijs over christelijke feestdagen en democratie. Het gaat om buurten waar de gemiddelde inkomens en het opleidingsniveau van de bewoners laag zijn en de werkloosheid en criminaliteitscijfers juist hoog.

Doorslaggevend is de oververtegenwoordiging van mensen met een niet-westerse migratieachtergrond: scoort een wijk slecht op al-

boven genoemde criteria, maar heeft minder dan de helft van de inwoners een niet-westerse komaf, dan gaat het om een „kwetsbare wijk”. Is dat niet het geval, dan krijgt de buurt het stempel „of „parallele samenleving”. Als die situatie bij het ingaan van de wetgeving al vijf jaar of langer aan die criteria voldoet, wordt het zelfs een „ruig getto” - een label dat ook voor Mjølnerparken gold vanaf het moment dat de wetgeving van kracht werd.

De woningbouwverenigingen in deze wijken hebben volgens de gettowedetten óók een duidelijke verplichting: van het complete aanbod van sociale huurwoningen mag in ruige getto's maar 40 procent overeind blijven. De rest moet worden verkocht of gesloopt, om er vrije sectorappartementen voor in de plaats te zetten. In de praktijk moeten bewoners daardoor gedwongen hun huizen uit.

De Deense overheid heeft laten weten de uitspraak van het Hof van Justitie „te zullen bestuderen”, maar vlak daarna sommeerde de Deense minister van Volkshuisvesting gemeenten wel voorlopig door te gaan met het woonbeleid. Eind 2024, toen de zaak al op Europees niveau in behandeling was,

benadrukte zij nog vol trots dat de gettowedgeving „werkt”, omdat het aantal wijken op de gettolijst was geslonken van negentien naar twaalf. „Ons doel is dat Denemarken over vijf jaar vrij zal zijn van parallele samenlevingen. Daarom is het belangrijk dat we met deze plannen door blijven gaan.”

Telefoontje van journalist

Aslam weet het nog precies. Op de avond van 1 maart 2018 kreeg hij een telefoontje van een Deense journalist die op een persbericht op de overheidswebsite was gestuut: de volgende dag zou een groep van acht ministers, inclusief de premier, naar de wijk komen om een landelijk plan te lanceren: „een Denemarken zonder parallele samenlevingen: geen getto's meer in 2030. Genodigden waren niet de bewoners, over wie het ging, maar de landelijke pers en woningbouwverenigingen. „Die avond hebben we posters afgedrukt en in de wijk opgehangen, met de oproep om de volgende ochtend te komen protesteren”, zegt Aslam.

Wat de plannen concreet zouden behelzen voor de inwoners van Mjølnerparken, hoorden ze pas ruim een jaar later: alle bewo-

nen vaststellen of de gettowedden inderdaad in strijd zijn met Europese verdragen tegen discriminatie op basis van etniciteit.

Samen staan Aslam en Felle al jaren buitenlandse pers te woord over wat hen en hun buurtgenoten overkwam: hij, de man die op zijn zeventende naar Denemarken kwam en al sinds de jaren tachtig in Mjølnerparken woont. En zij, de geboren en getogen Deense docent die er in 2014 kwam wonen. Allebei zijn ze gedupeerd door dezelfde wetgeving.

„Het fundament waarop deze wetgeving is gebaseerd, is discriminerend omdat het etniciteit en afkomst als criterium neemt om een wijk het stempel getto te geven. Alle bewoners die hun huizen uit moeten, ongeacht hun afkomst, zijn daar de dupe van”, zegt Susheela Math in een video-gesprek. Ze is mensenrechtenadvocaat voor de Open Society Foundation, de ngo die de bewoners van Mjølnerparken bijstaat in hun juridische strijd. De gettowedden lijken op het eerste gezicht een onderdeel van het harde immigratiebeleid waar Denemarken wereldwijd om bekendstaat, „maar dat is een grote misvatting”, zegt Math. „De maatregel raakt juist Deense staatsburgers. Volgens de gettowedden kan de plek waar je ouders geboren zijn al bepalen of jij een niet-westerse achtergrond hebt.”

Zo kan het dat de vier in Denemarken geboren en universitair opgeleide kinderen van Aslam in de statistieken beschouwd worden als onderdeel van een probleem. In 2018 kreeg 80 procent van alle inwoners van Mjølnerparken het stempel 'niet-westerse komaf'. Overigens geldt dat niet-westerse stempel niet voor mensen uit bijvoorbeeld Australië en Nieuw-Zeeland. Critici zien dat „niet-westers” in de praktijk neerkomt op niet-wit of islamitisch.

Karikaturaal beeld van de wijk

Aslam woont al in Mjølnerparken sinds de wijk halverwege de jaren tachtig werd opgericht. „De mensen hielpen elkaar, keken naar elkaar om”, zegt hij. „We pasten op elkaars kinderen, droegen boodschappen naar boven voor de buurvrouw.” Maar wie informatie zoekt over de wijk, komt ook krantenkoppen tegen over jeugdcriminaliteit, brandstichting in garageboxen en een beruchte bende.

Felle zucht. Het zijn verhalen, zegt Felle, die in de Deense pers altijd groot worden uitgemeten, waardoor veel inwoners van Kopenhaagen een karikaturaal beeld hebben van Mjølnerparken. „De wijk zal erop vooruit gaan met iemand zoals jij”, zeiden vrienden goedbedoeld toen ze besloot naar Mjølnerparken te verhuizen. „Iemand zoals jij”, zegt ze vol walging. „Ik dacht: heb je eigenlijk wel door dat je iets heel racistisch zegt over de mensen naast wie ik straks ga wonen?” Voordat ze verhuisde, was Felle nog nooit in de wijk geweest. „Maar ik kon nooit écht geloven dat het zo erg was als de media deden voorkomen. Toen ik ging kijken bleek er inderdaad niets van te kloppen. Ik woonde hier vijf jaar met heel veel plezier en vond het vreselijk om weg te moeten.”

Felle is steeds terughoudender geworden om met Deense journalisten te praten over wat haar en haar buurtgenoten is aangedaan. „Hier stellen de meeste journalis-

FOTO MARIE HALD

Het is moeilijk te accepteren dat we daar onterecht zijn uitgezet

Muhammad Aslam inwoner Kopenhaagen

FOTO MARIE HALD

Ik woonde hier met heel veel plezier en vond het vreselijk om weg te moeten

Majken Felle inwoner Kopenhaagen

ten geen enkele kritische vraag over alle discriminerende aannames die ten grondslag liggen aan deze wetgeving. Ze nemen klakkeloos aan dat het hier wel om een probleemwijk zal gaan, net als in al die andere wijken die tot getto zijn bestempeld. Het zegt alles over hoe er door veel Deense media tegen mensen met een migratieachtergrond aangekeken wordt.”

Trend

Toen de bewoners van Mjølnerparken hun situatie uitlegden aan Math, wist de advocaat dat ze een zaak te pakken had die staat voor iets groters. „De Deense overheid stereotipeert en problematiseert alle mensen met niet-westerse voorouders door te zeggen: in hun cultuur worden de Deense waarden niet omarmd”, zegt ze. „Onze teams voor raciale gelijkheid zien al meer dan tien jaar een trend van nationale overheden die specifieke wijken en regio's aanpakken onder het mom van 'onveilige buurten' of het beschermen van 'de publieke veiligheid’.”

In Tsjechië werden in 2017 bijvoorbeeld „uitkeringsvrije zones” ingesteld: wijken waar kwetsbare bewoners - voornamelijk Roma - geen aanspraak meer konden maken op huurtoeslag, zodat ze hun woning niet meer konden betalen. Ongrondwettig, oordeelde het Tsjechische Constitutionele Hof in 2021. In Nederland werd in datzelfde jaar de Rotterdamwet ingevoerd: mensen met een laag inkomen of een uitkering kunnen worden geweerd uit bepaalde wijken. Ook die wet werd door een bewoner aangevochten bij het Europees Hof, maar is nog steeds van kracht. De Zweedse sociaaldemocraten uitten in 2024 hun interesse in de Deense gettowedden.

„We zijn blij met de uitspraak van het Hof, maar voor de bewoners van Mjølnerparken is het ook een frustrerend proces”, zegt Math. „Tot nu toe kregen zij in iedere stap van dit jarenlange juridische proces het recht aan hun kant, maar hun woning krijgen ze er niet mee terug.”

Aslam loopt nog dagelijks langs zijn oude huis. „Het is moeilijk te accepteren dat we daar onterecht zijn uitgezet”, zegt hij, „want we hebben niets verkeerd gedaan”. Felle is weliswaar gedupeerd, maar weet dat ze als witte hoogopgeleide vrouw nooit het doelwit was van deze maatregel. Ze schaaft zich voor haar land, zegt ze. „Denemarken is altijd de eerste om met het beleerende vingertje naar andere landen te wijzen, omdat ze zich niet aan de mensenrechten houden. We zijn het braafste jongetje van de klas en veel Europese landen zien ons als voorbeeld. Maar de gettowedden zijn *mainstream* gedachtegoed in Denemarken, het is sociaaldemocratisch beleid.”

Via de Deense rechter hopen de bewoners te horen te krijgen dat ze het slachtoffer werden van discriminatie, maar tot die tijd verandert de conclusie van het Hof van Justitie niets aan hun situatie. Aslam woont al drie jaar in een 'tijdelijke' woning - een eenkamerstudio bedoeld voor studenten. „Maar deze zaak is ook een belangrijke principewestie”, zegt Felle. „We vechten voor onze wijk en onze medebewoners, voor de plek waar we van houden, maar ook voor het grotere plaatje: gerechtigheid in onze samenleving.”

ZAAK-ODEBRECHT

Celstraffen voor Nederlandse broers in ongekend grote fraudezaak

Twee Nederlandse zakenmannen zijn veroordeeld voor betrokkenheid bij bijna 200 miljoen euro aan corrupt geld van bouwer Odebrecht. Het Braziliaanse concern werd berucht door een omkopschandaal rond voormalige presidenten van Peru, Brazilië en Ecuador. Smeergeld stroomde via bv's van de broers.

Jeroen Wester

ZWOLLE

Ruim zeven jaar nadat rechercheurs van de FIOD zijn huis waren binnengevallen en Henk van W. hadden gearresteerd, stond de voormalige trustmanager als verdachte voor de rechter. Samen met zijn broer Paul van W. (51) moest hij zich vorige maand voor de meervoudige strafkamer in Zwolle verantwoorden in een bijzonder omvangrijke fraudezaak.

Volgens het Openbaar Ministerie waren drie Nederlandse bv's van Henk en zijn broer betrokken bij het doorsluizen van bijna 200 miljoen euro aan fout geld. De geldstroom hield direct verband met een van de grootste omkopschandalen ter wereld: dat van het Braziliaanse bouwconcern Odebrecht, dat in Latijns-Amerika jarenlang politici omkocht om overheidsopdrachten binnen te halen, dikwijls tegen onnodig hoge aanbestedingssommen.

De broers uit Voorschoten werden aanvankelijk ook verdacht van meewerken aan die corruptie. Ze hadden rechtstreeks contact met het hoofd van de aparte smeergelddivisie van Odebrecht. Daarbij hadden handlangers met elkaar contact via een versleuteld communicatiesysteem en gebruikten zij schuilnamen.

De aanklager heeft die verdenking in de loop van het onderzoek laten vallen.

Er werd slechts een papieren werkelijkheid gecreëerd, aldus het Openbaar Ministerie

De verdachten sluisten de miljoenen vanuit Zuid-Amerika door naar belastingparadijzen als de Britse Maagdeneilanden. Maar het is maar de vraag of ze werkelijk wisten dat hiermee een geheime pot geld ontstond die als steekpenningen diende voor politici, tot en met het niveau van presidenten aan toe.

Wel bleef justitie ervan overtuigd dat de broers, Henk voorop, geld 'zwartwasten', een soort omgekeerd witwassen. Dat werkte als volgt. Odebrecht gaf op papier miljoenenopdrachten aan de Nederlandse bv's, van het bouwen van een brug in Venezuela tot het onderhoud van een energiecentrale in Angola. De bedrijven in Nederland hadden de benodigde kennis en kunde helemaal niet en huurden daarvoor als een soort aannemer andere bedrijven in. Die onderaannemers waren heimelijk aan Odebrecht verbonden bedrijven.

Resultaat was dat Odebrecht via de Nederlandse route zijn investering omkocht tot een pot zwart geld bij een geheime dochter in een belastingparadijs. Uit deze kas werden politici betaald, wat de Nederlandse verdachten niet zouden hebben geweten. Wat ze wel wisten, was dat ze doorgaans een percentage van 4,5 procent van de geldstroom mochten houden. Misschien heette daarom een van de betrokken bedrijven die Henk oprichtte Lemamo B.V. Dat stond voor *Let's make money*. De officier van justitie zei vorige maand

ter zitting dat alle opdrachten die de bv's van Henk kregen onderdeel waren van één groot theaterstuk. Via een geraffineerde keten van betalingen liet Odebrecht wit geld ondergronds gaan. En daarbij speelden de Nederlandse broers een cruciale rol.

Alle contracten met de bv's in Nederland waren er slechts om dubieuze geldstromen te onderbouwen, om ze te verantwoorden tegenover banken, belastingdiensten en de rest van de buitenwereld. Er vonden volgens de aanklager geen echte onderhandelingen plaats met opdrachtgever Odebrecht. Er werd slechts een papieren werkelijkheid gecreëerd, met contracten die dikwijls achteraf werden opgesteld - meestal geantdateerd - en waarbij eerder afgesproken prijzen en hoeveelheden zomaar werden aangepast.

Fictieve contracten

Het OM sprak van „fictieve contracten”. De aanklager gaf legio voorbeelden van contracten die lang na de vermeende ondertekening waren opgesteld. Een overeenkomst van 5 maart 2012 bleek bijvoorbeeld pas op 14 december 2012 te zijn aangemaakt. Die datums zijn soms „ongelukkig geformuleerd”, erkende Henk.

Kern van de aanklacht: het veelvuldig plegen van valsheid in geschrifte en het deelnemen aan een criminele organisatie met het oogmerk om valsheid in geschrifte te plegen. Justitie eiste vijf jaar onvoorwaardelijke gevangenisstraf voor Henk, en 300 uur taakstraf voor Paul.

Voor de rechters was het vorige maand van belang om ook eens het verhaal van de verdachten te horen, want tijdens het onderzoek hadden de zakenmannen slechts mondjesmaat verklaard. „U heeft beiden voornamelijk gezwegen”, zei de voorzitter, die benieuwd was of zij bereid waren nu wel vragen te beantwoorden. De verdediging van hoofdverdachte Henk bleek overzichtelijk. Alle transacties waren volgens hem gedaan in het kader van „fiscale planning”, een eufemisme voor belastingontwijking. Hij zat er alleen maar tussen om belastingtechnische redenen. Henk schoof jarenlang in Nederland een van zijn vele bv's ertussen zodat Odebrecht minder belasting hoefde af te dragen, zo was de lezing.

Ter zitting bleek dat sommige bv's van Henk opgericht werden op verzoek van Odebrecht. Voor een van de bv's ontwierpen ze in Brazilië zelfs het logo. Het concern stuurde alle contracten aan, die tussen Odebrecht en de bv's en die van de bv's met de derde partij die eigenlijk weer van Odebrecht was. Op het kantoor van Henk schoof de Argentijnse broer van de 'chef smeergelddivisie' aan. Die werd ook aandeelhouder

in bv's van Henk en onderhield contact met Zuid-Amerika - nooit via e-mail maar altijd via een besloten communicatiesysteem. Dat was volgens verdachten ook de reden dat er door justitie nauwelijks correspondentie is aangetroffen over de gesloten contracten - alsof er geen onderhandelingen waren.

Belastingconstructie?

Officier van Justitie Jan Bezem, die zelf in het verleden zowel belastinginspecteur als belastingadviseur is geweest, wilde ter zitting weten wat nu precies de fiscale logica was. Want, zo reedeneerde hij, de gekozen constructies misten juist belastingvoordelen. Sterker, ze gaven soms een nadeel. Kortom, de aanklager ziet het tussenstation van Nederland niet als een belastingconstructie, maar als een poging geldstromen te verhuilen.

Hoofdverdachte Henk, die van vele vennootschappen directeur en/of aandeelhouder was, legde uit dat hij vijftig tot honderd contracten per dag tekende, maar de inhoud ervan vaak niet precies kende. Als zijn fiscaal adviseur bij kantoor Greenberg Traurig zei dat het goed was, was het goed. Want Henk was geen fiscalist, geen jurist, geen specialist. „Ik ben niet zo goed met computers, ik ben geen boekenlezer.” En: „Als ik één ding niet kan, is het leidinggeven.”

Hij zei: „Ik heb me altijd omringd met adviseurs, juist om binnen de ka-

Protest voor het Braziliaanse kantoor van Odebrecht in 2017. Demonstranten eisten toen verder onderzoek naar het omkopschandaal. FOTO ORLANDO BARRIARC/EPA

ders van de wet te blijven, om bij te dragen aan de welvaart in Nederland.”

Mochten de transacties in belastingtechnisch opzicht nergens op slaan, dan was het Henk niet aan te rekenen, zo benadrukte zijn advocaat. De verdachte kon immers de overtuiging hebben mee te werken aan een belastingconstructie. De opleiding van Henk is beperkt tot het middelbaar onderwijs van de MEOA, hij huurde niet voor niets altijd specialisten in.

Overigens bleek de fiscaal adviseur van Henk ook de fiscaal adviseur van Odebrecht. Normaal zie je toch twee verschillende juristen aan beide kanten van de transactie, opperde een van de rechters, en niet één en dezelfde adviseur bij koper en verkoper? Ook opmerkelijk was dat de Nederlandse fiscaal adviseur zijn adviezen vooral mondeling gaf en daarnaast aandeelhouder werd in vennootschappen van Henk. Kantoor Greenberg Traurig blijkt zelf melding te hebben gedaan van ongebruikelijke transacties van Henk en consorten, begeleid door fiscaal adviseurs van Greenberg Traurig. Het ging om een vermoeden van witwassen dat bij de toezichthouder FIU werd gemeld.

Alle verschillende petten en belangen van betrokkenen riepen bij de rechtbank vragen op. „Vindt u het vreemd dat ik het vreemd vind?”, probeerde een van de rechters. Paul, de broer van Henk, komt niet uit de financiële sector. Hij verkocht zijn verhuisbedrijf en woonde in China toen hij vele omstreden contracten ondertekende waar een Nederlandse bv van hem bij betrokken was. Hij zei inhoudelijk van niets te weten. Hij tekende slechts de contracten omdat zijn broer en de ingehuurde fiscaal jurist zeiden dat het oké was. Waarom hij erussen zat? „Het is mij aangereikt. Ik was er feitelijk niet bij betrokken.”

Zakelijk uitgespeeld

De crux van de verdediging was dat alle transacties echt waren, allemaal in het kader van belastingontwijking. Advocaat Alexander de Swart van Wladimir Advocaten hield de zaak aanvankelijk aanvolg. De FIOD maakte in februari 2019 invallen en een arrestatie bekend in het kader van een corruptie-onderzoek. „Die verdenking is volstrekt van kleur veschoten.”

De advocaat wees erop hoe diep het strafrechtelijk onderzoek in Brazilië is gevallen. Daar maakte het Hoogerechtshof gehakt van het onderzoek naar Odebrecht. Het hof kwalificeerde het onderzoek als een politiek machtsproject waarbij bewijsmateriaal werd vervalst en de onderzoeksrechter partijdig bleek te zijn. De meewerkende verdachten, onder wie de baas van de smeergelddivisie, troffen een schikking met de autoriteiten. Onderdeel van die schikking was dat ze een verklaring

Ik ben niet zo goed met computers, ik ben geen boekenlezer

Henk van W. hoofdverdachte

moesten afleggen, ook tegenover het Nederlandse Openbaar Ministerie. Daarmee waren die 'getuigen' onbetrouwbaar geworden, zo pleitte de raadsman, want dit was geen vrijwillige verklaring maar onderdeel van een deal.

Dit was temeer relevant omdat de strafzaak in Nederland voor een belangrijk deel rust op het onderzoek in Brazilië en verklaringen van een aantal meewerkende Odebrecht-verdachten. „De FIOD is van meet af aan gevoed met onrechtmatig verkregen bewijs. De zaak is stuk.”

Voor Henk en Paul was het een zeer lucratieve business, stelde het Openbaar Ministerie. „Ze hoefden alleen maar vennootschappen op te richten, om te katten of in te leven, die in te schrijven bij de Kamer van Koophandel, bankrekeningen te openen, de door Odebrecht opgestelde contracten te ondertekenen en de door Odebrecht betaalde bedragen door te boeken.” Daarmee verdienden ze naar schatting ten minste 8 miljoen euro. Justitie legde voor 14,3 miljoen beslag op de woning van Henk. Hun gezamenlijke holding heeft volgens de laatste beschikbare informatie nog 29 miljoen euro aan bezittingen.

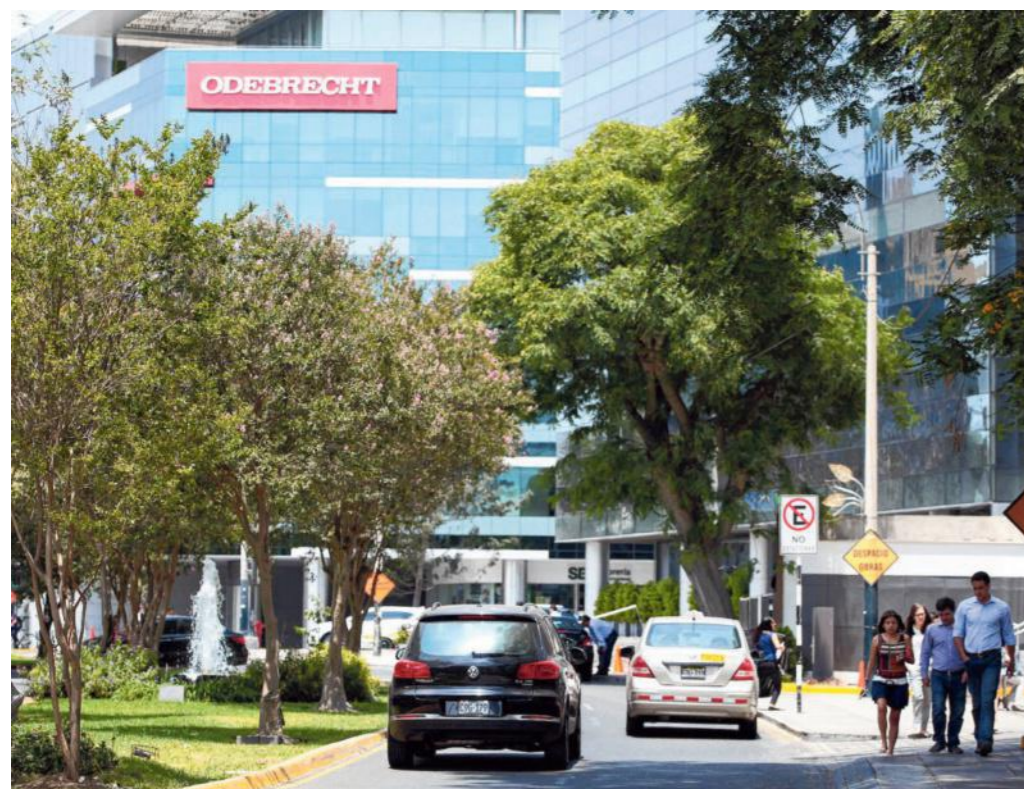
Voor de rechter legden de broers vorige maand uit dat ze door de hele afaire zakelijk uitgespeeld zijn. „Mijn bestaan is feitelijk gepauzeerd”, zei Henk. Ook Paul voelde de afgelopen jaren de

pijn van wat een strafrechtelijk onderzoek betekent. Toen hij gevraagd werd voorzitter van de plaatselijke voetbalvereniging te worden, kon dat niet meer doorgaan. „Dat doet wat met je.”

Maandag achtte de rechtbank in Zwolle de verdenkingen van het openbaar ministerie in grote lijnen bewezen. De rechter acht bewezen dat Henk jarenlang betrokken was bij schijnconstructies en valse facturen waarbij hij de ING misleidde. Zelfs, zoals de broers beweren, als het hier om belastingontwijking zou gaan, rechtvaardigt dat nog niet dat documenten vals worden opge maakt en geantdateerd.

De bedrijven in Nederland zijn gebruikt „met geen ander doel dan het faciliteren van fraude”. Henk pleegde meermalen valsheid in geschrift en nam deel aan een criminele organisatie. Hij verdiende zo „gedurende een lange tijd op makkelijke wijze ten onrechte veel geld”. Paul is dinsdag alleen veroordeeld voor valsheid in geschrift. De rechter strafte Henk milder dan de eis van justitie en broer Paul zwaarder. Henk werd veroordeeld tot 2,5 jaar onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Broer Paul moet 8 maanden de cel in.

De zakenmannen gaan in hoger beroep want volgens hun raadsman mist de rechter dat de transacties door Odebrecht altijd zijn voorgespiegeld als belastingconstructies en daarop hebben zijn cliënten vertrouwd. Het OM studeert nog op het vonnis.

Het hoofdkantoor van bouwconcern Odebrecht in Lima, de hoofdstad van Peru. In meerdere Latijns-Amerikaanse landen heeft het bedrijf jarenlang politici omgekocht. FOTO GERMAN FALCON-EPA

NRC brengt je het beste van **The Economist**

Met je NRC-abonnement lees je nu ook de beste artikelen van het Britse weekblad **The Economist**.
Voor jou geselecteerd door de redactie van NRC.

nrc >

**The
Economist**

[Meer informatie](#)

Pretparkproject Rivoli Rotterdam, eerder bekend als Speelstad en Attractiepark Rotterdam, van ondernemer Hennie van der Most.

RIVOLI ROTTERDAM

Droom Hennie van der Most in duigen: pretpark dat nooit opende, is geveild

Het attractiepark van Hennie van der Most in Rotterdam-Zuid ging onder de hamer. Daarmee kwam een eind aan wat de kroon op zijn loopbaan had moeten worden.

Door **Stephan Pronk** Fotografie **Walter Herfst**

ROTTERDAM

De langgekoesterde droom van Hennie van der Most ligt in duigen. Rivoli Rotterdam, het pretpark waar de roemrijke ondernemer veertien jaar lang aan bouwde, ging dinsdag in een online veiling onder de hamer.

Het attractiepark komt naar alle waarschijnlijkheid in handen van Wim Beelen, een steenrijke ondernemer en sinds eind vorig jaar eigenaar van een levensgrote replica van de Ark van Noach. Hij legde 6,5 miljoen euro op tafel en overtrof daarmee de andere bidders, bevestigd Richard Dieteren van Vastgoed Veiling aan de telefoon.

In 2012 begon Van der Most (nu 76) met het ombouwen van de voormalige afvalcentrale in Rotterdam-Charlois. Een jaar geleden had het attractiepark feestelijk geopend moeten worden – ware het niet dat de man dat al zes keer eerder had gezegd. Veertien jaar lang beloofde hij het park te openen, veer-

tien jaar lang kwam het er niet van.

Het park werd geveild op last van vastgoedfinancier Pearl Capital, die geen vertrouwen meer had in de terugbetaling van een miljoenenlening. Van der Most, wiens vermogen in 2017 door zakenblad *Quote* nog op 75 miljoen euro geschat werd, had het park vorig jaar al te koop gezet, maar dat leverde geen nieuwe eigenaar op.

Begin dit jaar was ook het geduld van de gemeente Rotterdam definitief op. De door het stadsbestuur gestelde deadline van 31 december 2025 haalde Van der Most niet, waarna de gesprekken met de ondernemer werden beëindigd.

Volgens veilingmeester Dieteren heeft Pearl Capital het bod dinsdag geaccepteerd en is de afwikkeling een formaliteit. De nieuwe eigenaar krijgt het volledige park in handen, inclusief de attracties, die Van der Most vaak tweedehands op de kop had getikt en waarvan een rapport concludeerde dat de materische samenhang ontbreekt.

Ondernemer Hennie van der Most stak naar eigen zeggen meer dan 50 miljoen euro in het attractiepark.

Van der Most ziet z'n droom verdampen. Dit is zijn Waterloo geworden

Han Groot Obbink collega van Hennie van der Most

gunningen met de gemeente. Vooral tegen ambtenaren trekt hij stevig van leer.

De ondernemer stak naar eigen zeggen meer dan 50 miljoen euro in het attractiepark, grotendeels uit eigen middelen. Om het project te redden verkocht hij een aanzienlijk deel van zijn imperium, van Speelstad Oranje in Drenthe tot het Duitse Wunderland Kalkar.

Van der Most, die tot op het laatst als enige geloofde in zijn pretpark, zegt dinsdag aan de telefoon dat hij „zwaar teleurgesteld” is. Maar het einde van zijn droom? „Ho, ho, ho, ik geef nog niet op. Ik geloof er nog steeds in.” Hij hoopt nog om tafel te kunnen met de financier, ook al heeft die al gezegd het bod te zullen accepteren.

Han Groot Obbink, zijn naaste medewerker, wil het wél hardop zeggen: „Meneer Van der Most ziet z'n droom verdampen. Dit is zijn Waterloo geworden. Dat het op deze manier moet eindigen, vind ik het ergste.”

Zijn hoop is dat Beelen erin slaagt het pretpark alsnog te openen. Maar de vraag is of Rotterdam daar nog iets voor voelt: de nieuwgekozen gemeenteraad nam vorige week een motie aan waarin partijen uitspraken geen heil meer te zien in een attractiepark op deze plek – ook niet onder een nieuwe eigenaar.

Op het pretparkterrein zit erfpacht, die in 2030 afloopt. Over vier jaar zal de nieuwe eigenaar de grond dus moeten teruggeven aan de gemeente, al liet het college eerder wel ruimte voor een gesprek over een eventuele verlenging. Meerdere raadsfracties gaven bij het debat echter aan liever woningen te willen bouwen op de locatie.

„Het was een leuk idee”, zei Kevin van Eikeren (PRO), indiener van de motie, over het attractiepark aan de Maashaven. „Maar na veertien jaar tobben is het klaar.”

Ondernemer Hennie van der Most.

De nieuwe eigenaar krijgt het volledige park in handen, inclusief de attracties.

KLIMAATRECHT

Milieudedefensie opnieuw tegenover Shell

Milieuorganisatie daagt oliebedrijf weer voor de rechter en eist een einde aan het aanboren van nieuwe olie- en gasvelden.

Laura Wismans

AMSTERDAM

Milieudedefensie begint een nieuwe rechtszaak tegen Shell, dat dinsdag de dagvaarding ontving. De klimaatorganisatie eist dat het oliebedrijf stopt met het aanboren van nieuwe olie- en gasvelden en dat het voor de komende decennia doelen stelt om de CO₂-uitstoot te verlagen. „Het aanboren van nieuwe olie- en gasvelden verlengt onze afhankelijkheid van fossiele brandstoffen verergert de klimaatcrisis”, zegt Donald Pols, directeur van Milieudedefensie in een gesprek met de pers.

Oliebedrijven werken wereldwijd en zijn vaak rijker dan de landen waarin ze actief zijn. „Dat maakt het voor overheden moeilijk om de bedrijven aan te spreken op hun verantwoordelijkheid”, zegt Pols. „Maar die hebben zij wel degelijk. Overheden, consumenten, en ook bedrijven zijn verplicht om een passende bijdrage te leveren om klimaatverandering tegen te gaan. Shell zegt wel geen CO₂ meer uit te willen stoten in 2050, maar heeft geen concreet plan om daar te komen.”

Directeur Donald Pols van Milieudedefensie staat de media te woord bij het Haagse gerechtshof na afloop van de uitspraak in de eerdere klimaatzaak tussen verschillende milieuorganisaties en Shell. FOTO JEROEN JUMLEET/ANP

Tot zo ver klinkt het als een echo van de eerste klimaatzaak van Milieudedefensie tegen Shell, die draait om deze zogeheten zorgplicht van bedrijven. Daar was de eis dat Shell de eigen uitstoot en die van hun klanten met 45 procent terug heeft gebracht in 2030, ten opzichte van 2019. Die zaak werd in eerste aanleg beslist in het voordeel van Milieudedefensie, maar in hoger beroep kreeg Shell gelijk.

De nieuwe zaak borduurt voort op deze zaak. De voorzitter van het

Hof zei in de uitspraak in 2024 dat het aanboren van nieuwe olie- en gasvelden op gespannen voet kan staan met klimaatafspraken en de energietransitie. Op dat aspect gaat de nieuwe eis van Milieudedefensie verder in.

'Misplaatst'

Oliebedrijven stellen dat zij nieuwe velden nodig hebben om aan de vraag te voldoen. „Dat beeld bestrijden wij”, zegt Pols. „En wij niet alleen, ook het Internationaal

Energie Agentschap zegt dat bestaande olie- en gasvelden genoeg zijn om aan de vraag te voldoen voor de komende tientallen jaren. Ook met bestaande velden warmt de aarde overigens al meer op dan 1,5 graden, zegt onder meer het IPCC.”

„De investeringen in nieuwe velden zijn niet alleen bezwaarlijk omdat we daardoor de klimaatdoelen niet halen, maar ze werken ook de energietransitie tegen”, zegt Roger Cox, de advocaat die de

zaak namens Milieudedefensie voert. „Er is sprake van een zogeheten *lock-in effect*. Investeringen in nieuwe gasvelden gaan over tientallen miljarden die over meerdere decennia worden afgeschreven. Die willen de bedrijven natuurlijk ook uitnutten. Met elke nieuwe investering creëert Shell dus zijn eigen weerstand tegen de energietransitie.”

Vorig jaar maakte Milieudedefensie al bekend dat het deze nieuwe zaak wilde starten. Eerder dit jaar stuurde de klimaatorganisatie er een brief over aan Shell. Het oliebedrijf reageerde toen dat het geen zin heeft om één bedrijf aan te pakken als het doel is uitstoot te verlagen. „Als één bedrijf zou stoppen met het opsporen of produceren van olie en gas, zouden de landen die de uiteindelijke eigenaren zijn van de reserves die ontginningsrechten opnieuw toewijzen aan een ander bedrijf.”

In een reactie herhaalt Shell nu dat argument. Het oliebedrijf noemt de claim van Milieudedefensie „onrealistisch, onredelijk en fundamenteel misplaatst”. Milieudedefensie zou „de rol die olie en gas de komende decennia blijven spelen” negeren en gaat „voorbij aan hoe het wereldwijde energiesysteem werkt.”

De eerste zaak tegen Shell loopt ook nog. Milieudedefensie is na het hoger beroep in cassatie gegaan bij de Hoge Raad. Eind mei zal de casatiezitting plaatsvinden.

John Ternus, de opvolger van Apple-topman Tim Cook. FOTO APPLE/AFP

TECHNOLOGIE

Nieuwe topman John Ternus moet Apple het AI-tijdperk binnenloodsen

Ternus, die in september Tim Cook opvolgt, moet een strategisch antwoord op Apple's achterstand in de huidige AI-revolutie.

Jurrd Eijssvoogel

AMSTERDAM

Te midden van de stormachtige veranderingen die AI overal in de technologiewereld – en ook daarbuiten – teweegbrengt, heeft Apple als nieuwe topman gekozen voor een pragmatische, productgerichte veteraan van het bedrijf. Van John Ternus (50), die al een kwart eeuw voor Apple werkt, verwacht niemand revolutionaire visies, laat staan dramatische voorspellingen over wat kunstmatige intelligentie voor de toekomst van de mensheid gaat betekenen. Daar mogen flamboyante techbazen zich mee onderscheiden.

Een voorproefje van zijn nuchtere denken gaf Ternus onlangs in een interview met website Tom's Guide. Natuurlijk moest hij iets zeggen over de wereldwijde opvatting dat Apple dramatisch achterloopt op de concurrentie bij de ontwikkeling en toepassing van AI, dé technologie van deze tijd. Ternus begon niet over superintelligentie, gigantische datacenters of investeringen van tientallen miljarden waarmee andere techbedrijven de zogenoemde 'AI-race' hopen te winnen. Hij begon over 'oortjes'.

„Wij denken nooit over het leven van een technologie”, zei Ternus. „Maar we denken *altijd* over de vraag hoe we technologie kunnen inzetten om daarmee geweldige producten, functies en ervaringen voor onze gebruikers te ontwikkelen.” Waarbij hij als praktisch voorbeeld de draadloze oortjes van Apple noemde, AirPods, die het gesproken woord live kunnen vertalen.

Het was geen grote verrassing toen Apple maandagavond bekendmaakte dat Ternus op 1 september de opvolger wordt van Tim Cook (65), die zelf vijftien jaar geleden Steve Jobs opvolgde. Al maanden werd Ternus getipt als de nieuwe topman. Jarenlang was hij vooral bij insiders bekend geweest, maar de laatste tijd trad hij, als een opmaat naar zijn nieuwe rol, vaker in het openbaar op, bijvoorbeeld bij de presentatie van nieuwe producten.

Strategisch antwoord

Qua stijl en filosofie mag Ternus een keuze voor continuïteit zijn, maar het AI-tijdperk vraagt ingrijpende en lastige keuzes van de nieuwe man. Want hoe bijzonder de oortjes met hun vertaalfuncties ook zijn, en hoe geweldig de iPhone ook nog altijd verkoopt, AI verandert de wereld en de omgang van

de mens met telefoons, software en technologie in het algemeen. En daar moet ook Apple een overtuigend strategisch antwoord op zien te vinden, wil het tot de grootste en meest succesvolle ondernemingen ter wereld blijven behoren.

Een stap vooruit zette het bedrijf eerder dit jaar al, toen het een overeenkomst met nota bene concurrent Google sloot, om Google's AI-model Gemini te gebruiken om Apple's verouderde spraak-assistent

Ternus zegt nooit puur alleen over technologie te denken, maar over hoe Apple die kan inzetten

Siri te verbeteren. Maar de vraag blijft of Apple nog wel in staat is aan te sluiten bij de tijd met nieuwe, succesvolle consumentenproducten.

Ternus heeft nog weinig ervaring in de omgang met grote politieke en geopolitieke problemen en politici, wat eigenlijk wel een vereiste is voor een topman van Apple. Maar Tim Cook, bedreven in de daarvoor vereiste vaardigheden, verzekert in een brief aan „de Apple-gemeenschap” dat hij weliswaar de dagelijks leiding uit han-

den geeft maar niet echt vertrekt. „Dit is geen afscheid”, schrijft hij, maar het moment van een overgang. Cook schuift na zijn succesvolle tijd als topman door naar de positie van *executive chairman*, die zich minder met het dagelijks beleid zal bezighouden, maar volgens een verklaring van Apple wel de diplomatieke contacten met wereldleiders zal onderhouden.

De Amerikaanse president Donald Trump wuifde Cook (en zichzelf) deze dinsdag op zijn sociale medium Truth Social uitbundig lof toe, met een herinnering aan het eerste telefoontje dat hij als president van Cook kreeg. „Ik was erg onder de indruk van mezelf dat de baas van Apple opbelde *'to kiss my ass'*”. Trump uitte vaak kritiek op Apple omdat het bedrijf het grote merendeel van zijn iPhones in China laat produceren (nu zo'n 80 procent).

Glazen plaquette

In een poging hoge importhoffingen af te wenden, toog Cook vorig jaar naar het Witte Huis om de president een glazen plaquette met 24-karaats gouden voet aan te bieden – waarmee de relatie voorlopig werd was. Onder Cook verviervoudigde de winst van Apple tot 110 miljard dollar (93,5 miljard euro).

De beurswaarde vertienvoudigde maar liefst, tot 4.000 miljard dollar. De iPhone is nog altijd goed voor de helft van de jaaromzet van Apple (die in totaal 416 miljard dollar bedraagt), een kwart komt uit de digitale diensten van de App Store.

John Ternus studeerde werktuigbouwkunde (Mechanical Engineering) aan de Universiteit van Pennsylvania. Bij Apple hield hij zich vooral bezig met ontwerp en producten. Hij speelde een belangrijke rol bij de (verdere) ontwikkeling van de iPad, de nieuwe Mac computer, iPhones en AirPods. Sinds 2021 zit hij in de raad van bestuur, waar hij verantwoordelijk is voor hardware-ontwikkeling.

Als een belangrijk wapenfeit geldt zijn rol bij Apples besluit om, in 2020, van chips van Intel voor de Mac over te stappen op in eigen huis ontworpen chips. „Dat was een grote gok voor een bedrijf dat vaak wordt verweten te veel op veilig te spelen”, schrijft persbureau Reuters in een artikel over Ternus. Over wat hij naast zijn werk doet is weinig bekend, maar wel dat hij op het racecircuit Laguna Seca in Californië graag rondjes rijdt in zijn Porsche, en daarbij – voor een amateur – ook nog fatsoenlijke tijden neerzet, aldus *The Wall Street Journal*.

Advertentie

nrcwebwinkel

BLOOMING GOOD
Levensechte bloemen die blijven

- Topkwaliteit kunstbloemen seizoen na seizoen
- Keuze uit verschillende boeketten
- Duurzaam, onderhoudsvrij en allergievriendelijk
- Van het best beoordeelde kunstbloemenmerk

Haal iets bijzonders in huis met de luxe kunstbloemen uit de nieuwste collectie van Blooming Good. De zorgvuldig samengestelde zijden bloemen vormen samen een kleurrijk boeket dat direct de aandacht trekt. Dankzij de hoogwaardige materialen en verfijnde details ogen de bloemen opvallend realistisch en behouden ze jarenlang hun schoonheid. Of het nu voor je woonkamer of kantoor is, de kunstbloemen passen bij elk interieur. Te bestellen met bijpassende vaas.

Adviesprijs
fabrikant 139,-
99,-

Bestel nu > nrcwebwinkel.nl/bloemen

BELJON WESTERTERP 35 JAAR

werving en selectie assessment ontwikkeling interim

DIRECTEUR-BESTUURDER
ONTWIKKELINGSGERICHT, ONDERNEMEND EN SENSITIEF

Scalabor B.V. is hét arbeidsontwikkelbedrijf voor Midden-Gelderland. Met zo'n 2.000 medewerkers – grotendeels mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt – richt de organisatie zich op ontwikkeling, begeleiding en duurzame uitstroom naar werk. Via leerwerktrajecten, scholing en beschut werk worden talenten benut. In nauwe samenwerking met gemeenten en werkgevers realiseert Scalabor inclusieve werkplekken en versterkt het de maatschappelijke participatie. Zie ook: scalabor.nl.

- Eindverantwoordelijke positie in dynamisch en maatschappelijk speelveld, doorbouwen aan de toekomst.
- Inspirerend boegbeeld met mensgerichte leiderschapstijl, rapporterende aan de RvC, sterk in stakeholdermanagement.
- Wo-niveau, ervaring als eindverantwoordelijke, bedrijfskundig onderlegt met liefde voor de doelgroep.
- Authentiek, toegankelijk, ondernemend, politiek-bestuurlijk sensitief en maatschappelijk betrokken.

Informatie: mr. Erik Traas, 06 22420742, referentienummer R3779

COMMERCIEEL DIRECTEUR
VISIE, ONDERNEMERSCHAP, GROEI

Fortune Coffee is een snelgroeiende, continu vernieuwende franchise-organisatie voor de complete koffiëcorner en bijbehorende producten die koffie ziet als middel om mensen te verbinden. De ongeveer 60 medewerkers van de centrale organisatie ondersteunen 28 franchisenemers, die met elk een eigen regio gezamenlijk ongeveer 100 mensen in dienst hebben. Hun groeiambitie realiseren zij met gerichte ondersteuning van de centrale organisatie in Zoetermeer op het gebied van operatie, commercie, automatisering en andere diensten. De cultuur is open, respectvol en gericht op duurzaamheid, innovatie, kwaliteit en samenwerking. Zie ook: fortune.nl.

- Verantwoordelijk voor de verdere vormgeving en realisatie van de commerciële meerjarenstrategie en daarmee het beoogde marktleaderschap binnen de regio's.
- Geeft coachend en inspirerend leiding aan de manager Formule en indirect aan Marketing, Formululemanagement, Sales en Promotie.
- Wo/hbo werk- en denkniveau, relevante ervaring binnen een B2B-omgeving, affiniteit met franchise.
- Rapporteert aan algemeen directeur, strategisch, ondernemend, teamspeeler, aanjager, innovatief, netwerker.

Informatie: mr. Erik Batenburg, 06 12479826, referentienummer R3788

Kijk op beljonwesterterp.nl voor volledig functieprofiel en tijdsplanning

CFR **beljonwesterterp.nl**
Eindhoven Enschede Groningen Heerenveen Utrecht Zwolle

Mediahuis NRC zoekt een Senior Retention & Lifecycle Manager

NRC staat voor onafhankelijke en betrouwbare journalistiek. Dat kunnen we duurzaam blijven doen dankzij onze betrokken abonnees. Binnen Team Klantwaarde zoeken we een senior die eigenaarschap wil nemen over retentie en lifecycle, die ervoor zorgt dat onze abonnees onze producten gebruiken, waarderen en trouw blijven.

Iemand die strategisch denkt, data gedreven werkt en het ook leuk vindt om dingen daadwerkelijk in uitvoering te brengen.

Je werkt aan vragen als:

- Hoe doorbreken we inactiviteit en stille afhakers?
- Waar voegen we zichtbare waarde toe voor abonnees?
- Hoe combineren we data, experimenten en goede keuzes tot duurzame loyaliteit?

Deze rol is geschikt voor iemand die houdt van complexiteit, samenwerken en bouwen aan iets dat ertoe doet.

Kijk op nrc.nl/vacatures

MEDIAHUIS NRC

Het Universitair Medisch Centrum in Groningen. FOTO EVERT JAN LUCHIES/ANP

MEDEDINGINGSSZAAK CHIPSOFT

Ziekenhuizen gaan samen één EPD maken

Het Hof in Leeuwarden haalt een streep door de zaak die softwarefabrikant Chipsoft tegen de drie ziekenhuizen had aangespannen.

Frederiek Weeda

AMSTERDAM

Drie ziekenhuizen in Noord-Nederland mogen samen één elektronisch patiëntendossier bouwen, onder de naam *Shared Care Noord*. Het gaat om het academisch ziekenhuis UMCG en twee regionale ziekenhuizen, het Ommelandse Ziekenhuis en Treant. Dit blijkt uit een dinsdag gepubliceerde uitspraak van het Gerechtshof in Leeuwarden.

Zij zullen dit nieuwe gezamenlijke elektronische patiëntendossier (EPD) maken met software van het bedrijf Epic, waar UMCG al klant is.

Softwarefabrikant Chipsoft, die bijna alle algemene ziekenhuizen in Nederland als klant heeft voor het EPD en andere softwaretoepassingen, had de bouw van het gefuseerde patiëntendossier aangevochten via de rechter. Treant en Ommelandse zijn namelijk twee van de laatste algemene ziekenhuizen die geen klant waren bij Chipsoft of Epic. Epic, de „grote concurrent van Chipsoft“, zoals het Hof het formuleert, krijgt hen er nu als klant bij.

UMCG had de bouw van zijn eigen EPD al in 2015 aanbesteed, volgens de aanbestedingswet. Epic kreeg toen de

opdracht. De kleinere ziekenhuizen van Treant en het Ommelandse zouden nu toetreden tot dat Epic-EPD.

Chipsoft eiste vorig jaar dat UMCG de aanbesteding opnieuw zou doen, omdat de twee kleinere algemene ziekenhuizen erbij kwamen. De voorzieningenrechter in Groningen gaf Chipsoft hierin aanvankelijk gelijk. Maar in een vonnis schrijft het hof dat de aanbesteding uit 2015 voldoende ruim was. En dat een algemeen ziekenhuis als Ommelandse niet hoeft aan te besteden.

Chipsoft heeft bijna alle algemene ziekenhuizen inmiddels als klant. Epic levert op zijn beurt software aan de meeste academische ziekenhuizen.

De monopoliepositie van Chipsoft staat al lange tijd ter discussie, onder meer na een kritisch rapport van de ACM dat in 2023 verscheen. Tegen publicatie van dat rapport had Chipsoft ook al geprocedeerd.

Chipsoft is recent gehackt, waarbij patiëntgegevens van een aantal zorginstellingen zijn gestolen. Dat gaat om een klein aantal huisartsenpraktijken, forensische zorg klinieken, zoals de Van der Hoeven Kliniek, en vier revalidatiecentra zoals Heliomare in Noord-Holland.

Binnen de noordelijke ziekenhuizen wordt het arrest op dit moment zorgvuldig bestudeerd. „We zijn enorm blij met deze uitspraak, waarin het Hof heeft bevestigd dat de regionale samenwerking tussen UMCG, OZG en Treant doorgang kan vinden“, laten ze in een reactie weten.

AFHANKELIJKHEID

De Nederlandse Bank kiest voor Duitse cloud

AMSTERDAM

De Nederlandsche Bank (DNB) gaat clouddiensten afnemen bij het Duitse bedrijf Schwarz Digits, om minder afhankelijk te zijn van Amerikaanse cloudbedrijven. Vandaag tekent DNB een contract met het bedrijf, meldde *De Telegraaf*. De onderneming is ook eigenaar van onder meer supermarktketen Lidl en afvalverwerker PreZero.

Verkoopdirecteur Bernd Wagner maakte het nieuws volgens *De Telegraaf* maandag bekend tijdens een grote industriebeurs in Hannover. Wordvoerders van Schwarz

Gruppe en van DNB willen het bericht niet officieel bevestigen, maar ontkennen het evenmin. „Wij gaan niet in op afspraken of contracten met mogelijke derde partijen.“

„Maar wij zien dat de wereld snel verandert, zowel technologisch als geopolitiek. Dat vraagt van ons dat we continu scherp kijken naar de risico's die we lopen.“

„De zorgen over de afhankelijkheid van grote niet-Europese clouddienstverleners zijn begrijpelijk én gedeeld“, aldus de DNB-zegsman. Daarom kijkt DNB „nadrukkelijk naar geopolitieke risico's“ en onderzoekt de centrale bank „hoe we onze afhankelijkheid kunnen verminderen“. (NRC)

STERRENKUNDE

Dansende deeltjesfontein van een zwart gat buigt af door een blazende superreus

Zwarte gaten blazen geladen deeltjes de ruimte in. Met hoeveel energie dat gepaard gaat, is nu voor het eerst gezien.

Berend Nieuwhof

AMSTERDAM

Dankzij het samenspel van een zwart gat en reusachtige ster hebben sterrenkundigen de energiehuishouding van zwarte gaten 'live' kunnen bestuderen. In Cygnus X-1, een systeem waar ster en zwart gat om elkaar heen draaien, zagen Australische onderzoekers 'dansende jets' aan de polen van het zwarte gat: reusachtige fontein van deeltjes die onder invloed van de ster heen en weer bewegen. Door die beweging te analyseren wisten de onderzoekers het vermogen van de jets voor het eerst direct te bepalen, zo schrijven ze in *Nature Astronomy*.

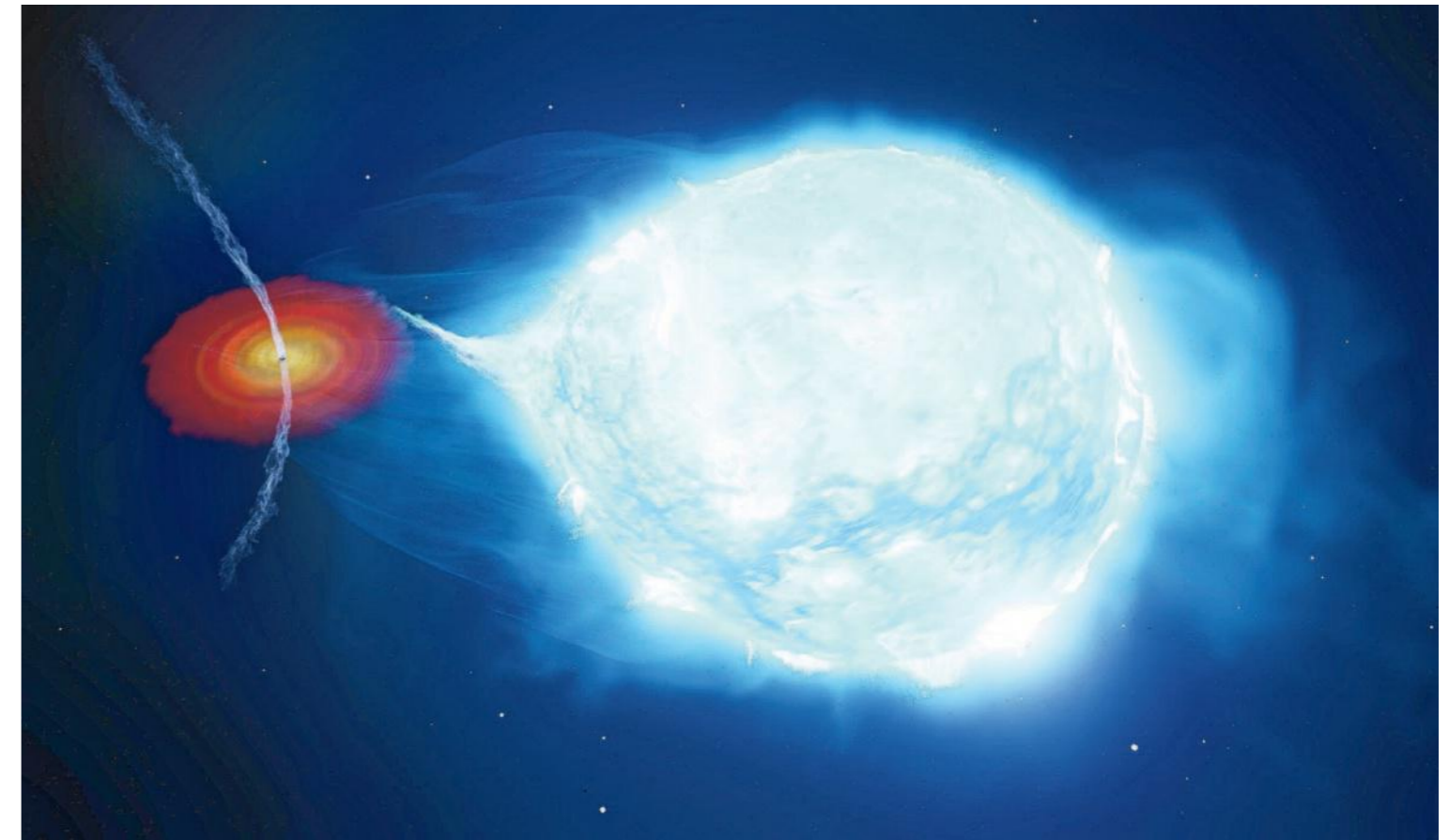
Die zogeheten relativistische jets zijn bepaald geen rustige fontein: met de energieoutput van tienduizend zonnen versnelt het zwarte gat deeltjes tot de helft van de lichtsnelheid (vandaar dat het relativistische jets zijn).

Als het zwarte gat van Cygnus X-1 de plaats van de zon in ons zonnestelsel zou innemen, zouden de jets minstens tot aan de planeet Uranus reiken. Zulke deeltjesfonteinen zijn te verwachten bij alle zwarte gaten die actief materie verslinden, maar door een ster afgeborgen jets zoals in dit systeem zijn nog nooit eerder waargenomen.

Die afbuiging stelde de sterrenkundigen in staat om het vermogen van de jet direct te meten, wat eerder aan de hand van de omgeving van het zwarte gat werd afgeschat.

Hoofdauteur Steve Prabu (Universiteit van Oxford) legt uit via een videoverbinding: „Die blauwe superreus, zo'n veertig keer zo zwaar als de zon, blaast enorme hoeveelheden materie weg via zijn sterrenwind. We zien nu dat dat een bepaalde jetafbuiging teweegbrengt. Op basis van die afbuiging en de kracht van de sterrenwind kunnen we berekenen hoe sterk de straal van de jet moet zijn om precies zo te dansen.“

Aardig sterk dus, toonden de onderzoekers aan. De bron van al dat vermogen zit hem in het rondwerfelende materiaal rondom het zwarte gat, dat een zogenoemde accretieschijf vormt. Door de immense zwaartekracht draait de materie in de schijf razendsnel rond, waarbij de wrijvingswarmte het gas tot een heet plasma doet overgaan. Plasma is een uitstekende geleider, waardoor de accretieschijf als kosmische dynamo fungeert. Het

Dubbelstersysteem Cygnus X-1 voedt het zwarte gat en blaast de relativistische jets van het zwarte gat opzij. ILLUSTRATIE ICRAR

eindresultaat is een soort magnetisch kanon parallel aan de draai-as van het zwarte gat, waarmee geladen deeltjes het heelal in worden afgevuurd.

Afname van sterrengeboortes

Zulke kanonnen beïnvloeden de levensloop van sterrenstelsels - zeker in het geval van superzware zwarte gaten als Sagittarius A*, die in het centrum van de Melkweg staat. Het materiaal dat ze wegblazen verwarmt interstellair en intergalactisch gas, wat een afname in sterrengeboortes tot gevolg heeft. Dat maakt de *jet efficiency*, het deel van het energiebudget dat via jets wordt weggeblazen, een belangrijke factor in grootschalige simulaties van het heelal.

De dansende jets van Cygnus X-1 blijken zo'n 10 procent van het totale energiebudget te verbruiken, wat overeenkomt met de schattingen die nu in simulaties gebruikt worden. „Ons resultaat bevestigt dat de schattingen kloppen“, zegt Prabu. „Hoewel dit zwarte gat redelijk klein is, kunnen we redelijk goed extrapoleren naar superzware exemplaren.“

„Heel knap en heel spannend onderzoek“, zegt Martijn Oei, sterrenkundige en jetspecialist verbonden aan het California Institute of Technology (Caltech). „Dit is de eerste keer dat het jetvermogen van het energiebudget dat via jets wordt weggeblazen, een belangrijke factor in grootschalige simulaties van het heelal.“

De dansende jets van Cygnus X-1 blijken zo'n 10 procent van het totale energiebudget te verbruiken, wat overeenkomt met de schattingen die nu in simulaties gebruikt worden. „Ons resultaat bevestigt dat de schattingen kloppen“, zegt Prabu. „Hoewel dit zwarte gat redelijk klein is, kunnen we redelijk goed extrapoleren naar superzware exemplaren.“

„Heel knap en heel spannend onderzoek“, zegt Martijn Oei, sterrenkundige en jetspecialist verbonden aan het California Institute of Technology (Caltech). „Dit is de eerste keer dat het jetvermogen van het energiebudget dat via jets wordt weggeblazen, een belangrijke factor in grootschalige simulaties van het heelal.“

Jets verdrukken dat gas, en aan de grootte van de ontstane holtes kun je afleiden hoeveel energie daarvoor nodig is geweest. Deze nieuwe momentopname komt goed overeen met de tijdsgemiddeldes: een mooi resultaat.“

Oei nuanceert de bewering dat de efficiëntie van Cygnus X-1, zo'n 21 zonsmassa's zwaar, direct op te schalen is naar zwarte gaten in de kernen van sterrenstelsels. „Het gas waar kleine zwarte gaten aan vreten, in dit geval hete sterrenwind, is heel anders van aard dan het doorgaans koelere gas dat de allerzwaarsten opslokken. Dat betekent dat de accretieschijf en de omgeving van het zwarte gat er heel anders uit zien. Je moet dus voorzichtig zijn als je wil extrapoleren.“

Familieberichten

Met verdriet hebben wij kennisgenomen van het overlijden van

Peter van Ieperen

Peter was een veelzijdig mens. Weloverwogen, nuchter en tegelijkertijd zeer gepassioneerd. We verliezen in hem een humorvolle en zeer gewaardeerde collega.

Namens al zijn collega's van SSC-ICT,

Klaas Verberg, CEO SSC-ICT
Flory Verhaag, manager Business Unit IT Applicatie Services
Theo Kouprie, afdelingsmanager Business Applicaties
Fabian Leferink, teammanager Identity Management

Financieel bericht

Coöperatieve Opleidingscentrum Transport & Logistiek Noordost-Twente U.A. in liquidatie
Bovengenoemde rechtspersoon, gevestigd te Oldenzaal en ingeschreven in het Handelsregister onder nummer 66250307, is ontbonden door beëindiging van haar activiteiten per 1 april 2026. De rekening en verantwoording en plan van verdeling liggen ter inzage voor eenieder tot 23 juni 2026 ten kantore van het Handelsregister van de Kamer van Koophandel te Enschede en ten kantore van de vereffenaars, gevestigd Münsterstraat 18 te Oldenzaal. De vereffenaars P. Vollenbroek, J.G. Bergman, H.J. olde Monnikhof

Waarom kiezen tussen winst maken of goed doen?

Wie wil ondernemen, moet kiezen: winst maken of goed doen met een stichting. Die tweedeling is achterhaald, vindt *Roland Kupers*: om de excessen van de consumptiemaatschappij te bestrijden, zijn nieuwe vormen nodig.

Wanneer iemand een maatschappelijke activiteit wil ontplooiën, volgt al snel de vraag: geld verdienen, of iets goeds doen? Met andere woorden, wordt het een vennootschap of een stichting? Voor veel mensen voelt dit als een kunstmatige keuze. De tijd is dan ook rijp voor meer opties. Het huidige arsenaal aan rechtsvormen voor bedrijven is oud en heeft onbedoelde gevolgen.

In 1602 maakten Amsterdamse

kooplieden zich zorgen over de risico's van hun kostbare scheepsladingen uit de Oost. Om die beter te spreiden, richtten zij de eerste naamloze vennootschap op, met vrij verhandelbare aandelen, de VOC. Bijna twee eeuwen lang zou deze onderneming opereren – met indrukwekkend succes, maar ook met de bekende schaduwzijde van slavernij en koloniale uitbuiting.

Uit de behoefte om risico's te delen en winst te garanderen, ontstond een organisatievorm die zich in de eeuwen daarna ontwikkelde tot wat wij nu vanzelfsprekend vinden. Later kwam de stichting erbij, als vorm zonder winst-oogmerk. De vraag is echter of dit paar

Roland Kupers is adviseur op het gebied van complexiteit en de energietransitie. Hij stond aan de basis van IMEO, het VN-organisaat dat methaan-uitstoot in de gaten houdt.

nog wel past bij de behoeften van nu.

Ingewikkelde constructies

In andere landen wordt geëxperimenteerd met nieuwe rechtsvormen. Australië kent *social enterprises*, de Verenigde Staten de *benefit corporation*, en Italië introduceerde in 2016 de *società benefit*. In Nederland kreeg een voorstel voor een zogenaamde 'maatschappelijke onderneming' in 2009 een negatief oordeel van de Raad van State, en het recentere idee van een 'rentmeestervennootschap' komt nauwelijks van de grond. Beide vormen combineren expliciete maatschappelijke doelen met commerciële activiteiten.

Het debat hierover raakt aan een micro- en een macro-probleem.

Het micro-probleem is zichtbaar bij jonge ondernemers. Wie vandaag iets wil opbouwen, moet nog steeds besluiten of winst (nv) of doel (stichting) voorop staat. Voor veel mensen, zeker voor Generatie Z, is dat een onnatuurlijke tegenstelling. Ondernemen heeft juist betekenis wanneer het een maatschappelijk doel dient. En goede doelen realiseren, moet ook efficiënt gebeuren. Natuurlijk zijn er wat sectoren waar alleen de winst centraal staat, private equity bijvoorbeeld, maar meestal zijn winst en doel onlosmakelijk verbonden.

Vrijwel alles is mogelijk met een slimme combinatie van stichtingen en vennootschappen. Maar die flexibiliteit heeft een prijs: ingewikkelde constructies die alleen met dure juridische hulp te realiseren zijn. Elke rechtsvorm

geeft ook een signaal aan klanten en medewerkers, die gedrag en verwachtingen beïnvloeden. Het zou beter zijn wanneer er kant-en-klare rechtsvormen komen die aansluiten bij de maatschappelijke praktijk – zoals de VOC ooit werd ontworpen om te voldoen aan een specifieke behoefte van de Amsterdamse elite.

Dan is er nog het macro-probleem, dat zelden in dit debat wordt betrokken. De beroemde Britse econoom John Maynard Keynes schreef in 1930 dat hij verwachtte dat mensen in een welvarende samenleving vooral tijd zouden besteden aan kunst, sport en vriendschap. Zo is het niet gelopen. In plaats daarvan ontstond een economie met een schijnbaar onverzadigbare behoefte aan materiële consumptie. Antropologisch onderzoek laat niettemin zien dat materialisme geen aangeboren menselijke eigenschap is, en dat het ons ook nauwelijks gelukkiger maakt. Tegelijk groeien de schaduwzijden: vermogensongelijkheid, ecologische schade en sociale spanning.

In het boek *Complexity and the Art of Public Policy* (2016), dat ik samen met David Colander schreef, betoogde ik dat deze ontwikkeling mede voortkomt uit onze juridische structuren. Vennootschappen worden geacht winst te maximaliseren, en moeten daarom voortdurend nieuwe vraag creëren. Dat is iets anders dan het bevredigen van bestaande behoeften.

Het cumulatieve effect van al die kleine prikkels is een cultuur waarin consumptie steeds aangewakkerd wordt. Wie een nieuwe telefoon of gympen koopt, wekt bij anderen de behoefte om om die spullen ook te bezitten. Zo kan een ogenschijnlijk technische keuze voor een bepaalde rechtsvorm in 1602 op de lange termijn bijdragen aan een verschuiving van sociale normen – zonder dat iemand dat expliciet heeft gewild.

De oplossing is niet eenduidig. Maar net zoals de oprichters van de VOC nieuwe juridische vormen durfden te ontwerpen, kunnen wij opnieuw gaan experimenteren – juist in het land waar het ooit begon. Het hierboven geschetste micro-probleem kan weliswaar kostbaar worden opgelost door juristen, maar het macro-probleem van onze consumptienormen niet.

Techbedrijven en de bakker

Ideëën zijn er genoeg. Italië voerde in 2016 de *società benefit* in, een ondernemingsvorm die nog nergens in Europa bestond en waarbij het doel de kern is, en de winst het middel. Ondernemingen zijn niet verplicht tot een specifiek doel, maar kunnen zelf een balans te kiezen tussen maatschappelijke waarde en financieel rendement. Dat past niet alleen bij ziekenhuizen of woningcorporaties, maar evenzeer bij farmaceutische bedrijven, techbedrijven of mischschien wel de bakker.

De eerder genoemde rentmeestervennootschap en de maatschappelijke bv leggen wel expliciet sociale normen op. Dat is een optie, maar mijn voorkeur – en die van velen die hierover hebben nagedacht – gaat uit naar structuren waarin ondernemers vrij zijn om zelf hun doelen en normen te kiezen. Onze huidige consumptieve normen zijn onbedoelde gevolgen van oude instituties; nieuwe bedrijfsstructuren moeten de ruimte geven om andere normen te laten ontstaan. Institutionele vormen sturen gedrag, en gedrag vormt cultuur.

Onze consumptiecultuur is ver verwijderd geraakt van wat Keynes en zijn tijdgenoten verwachtten – en hoopten. 1602 is lang geleden. Nederland moet maar weer eens gaan innoveren.

ILLUSTRATIE: HAO

COLUMN

JOSETTE DAEMEN

Schaamteloos genoten

Hoe zullen latere generaties terugkijken op deze tijd? Hoe zullen ze oordelen over ons? Ik ben niet de enige die het zich afvraagt deze dagen.

„Als we nu onze ogen sluiten voor het kwaad in de wereld, dan zal de volgende generatie ons de rekening presenteren. Ze zullen ons vragen waar we waren toen het misging, wat we deden”, stelde de Pools-Belgische filosofe Alicja Gescinska vorige week in een interview in *NRC*.

Gescinska schreef het boek *Vrouwen in duistere tijden*, over tien denkers uit de vorige eeuw die elk op hun eigen manier een antwoord probeerden te formuleren op het kwaad van hun tijd: het fascisme, het communisme, de wereldoorlogen, de Holocaust. Hoewel de titel van het boek in eerste instantie verwijst naar die twintigste-eeuwse verschrikkingen, lijkt het 'duistere tijden'-etiket ook steeds beter te passen op het nu schrijft ze. Nieuwe oorlogen, een nieuwe wapenwedloop, een nieuwe generatie autoritaire leiders, en dat allemaal op een planeet die in een onrustbarend tempo raakt opgewarmd, uitgeput, vervuuld.

Trekken wij - bewoners van een voorsnog vrij gerieflijk stukje aarde, bezitters van een aangenaam niveau van welvaart - ons dit alles voldoende aan? Velen niet, vindt Gescinska. Achteraf zullen we misschien beweren het niet geweten te hebben, maar in een tijd waarin het wereldnieuws in onze broekzak zit valt dat niet vol te houden, schrijft ze in haar boek. „Wir wissen es.”

Twee dagen na haar interview lees ik een reportage, *NRC* vraagt Nederlanders hoe zij aankijken tegen de onrust in de wereld. Bij een pompstation in Drenthe antwoordt een seniorenkoppel vooral te willen genieten. „Jongens, het is wat het is”, zegt een ander, „dood gaan we allemaal”. Een Amsterdamse beurshandelaar mijmert over de grillen van Trump: niet goed voor de wereld, „maar voor de handel niet slecht”. Een collega vult aan: „Hoe zeg je dat ook alweer? Kopen als het bloed door de straten loopt.”

Wat zullen historici concluderen als ze straks de archieven van ons tijdvak induiken? Het is ook het thema van de nieuwe roman van de Britse schrijver Ian McEwan, *Wat we kunnen weten*. Het is het jaar 2119, als gevolg van rampzalige klimaatverandering en een nucleaire oorlog heeft de zee grote delen land overspoeld; op de on-

herbergzame archipel die rest van Groot-Brittannië vormt onderzoekt de jonge wetenschapper Tom Metcalfe de cultuur uit de periode 1990-2030.

Natuurlijk ziet hij het, „de misère, wreedheid en ziekelijke hebzucht van toen”; „de stompzinnigheid en de verspilling”; „de zorgeloze minachting voor de volgende generaties”. Maar net zoals wij nu soms met een romantische blik kijken naar de tijd van Shakespeare, de *roaring twenties* of de vrije jaren zeventig, zo voelt Tom toch ook groot ontzag voor de decennia die hij bestudeert. Ontzag voor ons dus: voor onze weelde, onze overmoed, onze eindeloze vindingrijkheid.

Ze zullen ons vragen waar we waren toen het misging

Hoe vet, zegt hij tegen zijn vriendin: „de hangbruggen, de orkesten, de straatfeesten en de honderden soorten muziekfestivals, de mensen die tuinderden en kokkerelden, hun behoefte aan vakanties, extreme sporten, het naspelen van historische gebeurtenissen, de gay-pride-optochten, de risico's die mensen namen met AI, hun gevoel voor humor, de veilige vliegtuigen, hun passie voor zinloze sporten. Honddruizend toeschouwers bij een voetbalwedstrijd! Een astronaut die golf speelt op de maan! Had ze gehoord van de kaarsolwedstrijden?” Wat een levenslust hadden die mensen, wat een onbegrensd vermogen tot genieten.

Zal dat het zijn, wat ze later over ons zeggen? Het paradoxale van zulke overpeinzingen is dat speculeren over de vraag hoe wij de geschiedenisboeken in zullen gaan, ook de functie kan hebben om mensen in de huidige tijd in hun denken en handelen te beïnvloeden, waardoor de voorspelling uiteindelijk juist niet uitkomt. Zowel Gescinska als McEwan deelden in interviews over hun boeken de hoop dat mensen zich na lezing verantwoordelijker zouden voelen voor het lot van anderen en de toekomst van de wereld.

Ik weet niet of het zo werkt, maar lees toch die boeken maar. Al is het enkel om er schamteloos van te genieten.

Josette Daemen is politiek filosoof aan het Instituut Bestuurskunde van Universiteit Leiden.

Commentaar

POPULISME IN EUROPA

Met zege van Rumens Radev in Bulgarije heeft EU er weer kopzorg bij

Een week nadat Hongarije zich onttrekt van een pro-Russische leider hijst Bulgarije er een beetje op het schild. Vorige week zondag rende de Hongaarse kiezer af met Viktor Orbán, die ruziede met de Europese Unie en Rusland omarmde, ook nadat Moskou aan de EU-grenzen een oorlog begon tegen Oekraïne. Zondag maakte de Bulgaarse kiezer ruim baan voor oud-president Rumens Radev, die pleit voor meer contact met Rusland en „meer pragmatisme” ten aanzien van de EU.

Is Radev inderdaad de nieuwe Orbán? Dat moet nog blijken. Over zijn band met Rusland bestaat onduidelijkheid. Dat een splinternieuwe partij binnen twee maanden een absolute meerderheid weet te behalen, is opmerkelijk. Maar is dit het resultaat van Russische beïnvloeding? Of komt het door het evidente falen van de huidige machthebbers in het land? Ondanks Radevs EU-kritiek zegt de voormalige straatjagerpilot dat Bulgarije „op het Europese pad” blijft. Diplomaten en politologen zien in hem niet de ontwrichtende kracht die Orbán was, al is het maar omdat Radev won met de belofte van economisch minder slechte tijden. Die zullen met EU-subsidies sneller aanbreken dan zonder.

Tegelijk lijkt de EU er met Radev wel weer een kopzorg bij te hebben gekregen, zeker voor wat betreft de steun aan Oekraïne. Als het gaat om geopolitiek past zijn partij, met de wat misleidende naam Progressief Bulgarije, goed bij Europees radicaal-rechts. Radev vindt dat de deur best weer open kan voor goedkope Russische energie. Een verkeerd idee, maar het werd recent ook geopperd door de Belgische premier Bart De Wever van de Vlaams-nationalistische N-VA.

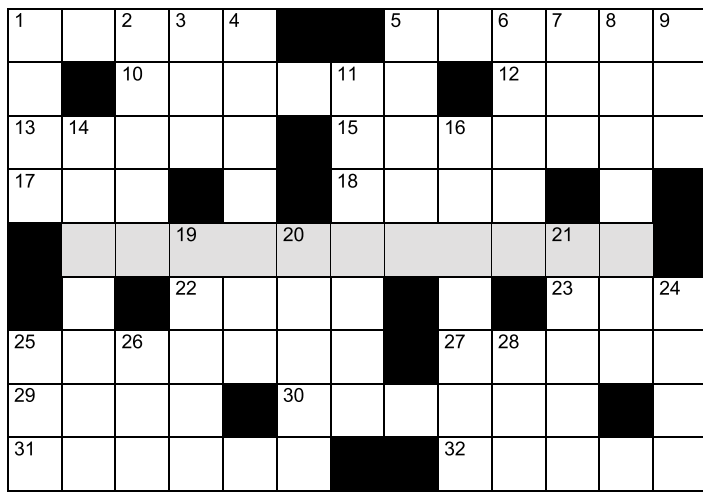
Orbán mag zijn afgedroogd, maar voor populistten geldt dat niet. Zij hebben zelfs flink bijgeleerd

Orbán mag zijn afgedroogd, het populisme is dat niet, en de vertegenwoordigers ervan hebben zelfs flink bijgeleerd. De tijd dat het gelijk stond aan 'anti-Europees' is voorbij. In Italië laat premier Giorgia Meloni nu alweer vier jaar zien dat een ultrarechtse agenda zich goed laat combineren met een pragmatische en constructieve opstelling in de EU. Al te innig flirten met Vladimir Poetin en Donald Trump, zoals Orbán graag deed, hoort daar niet bij. Ook de AfD in Duitsland wil zonder meer de invloed van de EU op nationale politiek terugdringen, maar voelt weinig voor de door Orbán wel omarmde ondermijning via Moskou, Beijing of Washington.

Is dat winst, populistten die slimmer opereren dan Orbán? Ja en nee. Het is altijd fijn als er minder zand in de Europese machine wordt gestrooid. Aan de andere kant is het negeren van een notoire dwarsligger als Orbán makkelijker dan rechtsradicale politici negeren die zich ogenschijnlijk redelijk opstellen. Het zal Europees leiders dwingen om vaker kleur te bekennen. Ach ja, Orbán doet weer heel erg moeilijk, is nu geen geldige verklaring meer voor Europese impasses, bijvoorbeeld over Oekraïne.

Illustratief voor hoezeer ultrarechtse partijen 'europesiseren', is hun samenwerking in het Europees Parlement. Verliep die een paar jaar geleden nog stroef, inmiddels slagen eurokritische fracties, inclusief die van de PVV, erin om hun kritiek op het Europese project om te zetten in echte politieke invloed. Zozeer zelfs dat er op bepaalde dossiers, zoals migratiebeleid, een coalitie over rechts te maken valt in het Europees Parlement. Recent gebeurde dat ook, met steun van de Europese christendemocraten, de politieke familie van het CDA. Als Rumens Radev Rusland op gepaste afstand weet te houden, kan zijn Bulgarije naadloos aansluiting vinden bij de eurokritische netwerk. De pro-Europese krachten zijn gewaarschuwd.

IN HET MIDDEN

Meer puzzels van Studio Steenhuis op steenhuispuzzels.nl

Vul in en ontdek wie of wat er midden in het nieuws staat

Horizontaal: 1. Oosterse stand 5. Van papier zijn ze niet zo eng 10. Ernst Ballin 12. Bijbelse belofte 13. Michelle 15. 'Opnieuw weinig' geteld tijdens Nationale Bijtelling 17. Korenafval 18. Past na mal of concert 22. De leraar uit Bint 23. Ernaast 25. Zon-, zee- en zandgebied 27. Onvergelijkbaar 29. '___ stopt als topman van Apple' 30. Onderweg 31. Niet zo 32. Zwarte of witte penseelstreek

Verticaal: 1. Past na atoom of prik 2. Actiefilm met muziek van Isaac Hayes 3. Voornaam van 29 horizontaal 4. Brits synthpopduo ('Sometimes') 5. De Vijf Boeken van Mozes 6. Akkertje 7. Kun je onder staan 8. Kan volgen op een situationship 9. Tegenwoordig de ASN 11. Petje af 14. Bolwerk 16. Roos 19. Helpt je met trappen 20. Marterachtige 21. Zola of Roemer 24. Latten 25. Amerikaans platenlabel 26. Lap die opgelapt mag worden 28. Hernieuwd

Oplossing puzzel 21 april. Horizontaal: 1. BULTRUG 5. NOGA 8. RATEL 10. ALBATROS 12. GAAI 14. LOB 15. ELSE 17. AZ 21. FE 22. ROLL 23. NSB 25. INRI 27. BARRETTO 28. INNEN 29. EMOE 30. DONKERS **Verticaal:** 1. BAAL 2. LUBBE 3. ROTHKO 4. GROENLAND 5. NEGEV 6. OLA 7. AZIZ 9. ASLA 11. LOPEN 13. AALST 16. SFEREN 18. URINE 19. ELBE 20. ANTJE 21. FILE 24. BOOS 26. RIO **In het midden:** PEUKENAFVAL

© Studio Steenhuis steenhuispuzzels.nl

GEHEIME CODE

Het is ochtendspits en de trein is overvol. Aan de andere kant van de coupé hoor ik een jongen met AirPods in met luide stem facetmen. Gedetailleerd legt hij de persoon aan de andere kant van de lijn uit waar deze het sleutelkastje kan vinden. Na wat zoeken achter een boom is het kastje dan eindelijk gevonden. Na de waarschuwing „Dit moet je aan niemand vertellen, hoor!”, leest de beller op luide toon de code voor.

Lezers zijn de auteurs van deze rubriek. Een Ikje is een persoonlijke ervaring of anekdote in maximaal 120 woorden. Insturen via ik@nrc.nl

Martijn van Dompseleer

FOKKE & SUKKE
KLAGEN OVER DE BRANDSTOFPRIJZEN

WEET JE WÁT DUUR IS? DIESEL!

JAJ! KOST ZEKER 900 EURO OM HET WEER UIT JE MOTOR TE KRIJGEN!

R&V

COLUMN
FRITS ABRAHAMS

Smaakmaker Jan Donkers

De 79-jarige countryzangeres Emmylou Harris geeft in mei vier uitverkochte afscheidsconcerten in Nederland. Zou zij beseffen dat zij haar succes hier vooral te danken heeft aan de deze week overleden radiomaker Jan Donkers? Ik vrees van niet.

Toch was Donkers dé smaakmakende discjockey die in zijn VPRO-uitzendingen in de jaren zeventig de aandacht vestigde op onder anderen dit aanstormende Amerikaanse talent. Hij deed dat op de hem kenmerkende wijze: bondig, welsprekend, zonder overdrijving. Voordat Harris een eigen debuutepée (*Pieces Of The Sky*) maakte, zong ze prachtige duetten met Gram Parsons op diens platen. Parsons was een andere favoriet van Donkers die hem bij zijn luisteraars in Nederland introduceerde. De platenindustrie was in die jaren veel dank verschuldigd aan Donkers en zijn VPRO-collega's Wim Noordhoek en Rik Zaal.

Ook voor mij, thuis gretig luisterend naar hun uitzendingen, ging een wereld van nog nauwelijks bekend, vooral Amerikaans, talent open. Je deelde niet alleen hun voorkeuren, maar ook hun afwijzing van andere stromingen. Zo hebben zij nauwelijks een goed woord overgehouden voor de Britse pop van Roxy Music, Queen en David Bowie.

Ook in zijn schrijvende werk bleef Donkers zijn idolen trouw. Hij schreef in 1972 een indringend interview met Gram Parsons. Het is te vinden in een van Donkers' beste non-fictieboeken, *Amerika, Amerika*, uit 1982. Donkers beschrijft hem zo: „Een zachte, kwetsbare jongen met iets zeer ver-wegs in zijn diepliggende, omfloerste ogen. (...) Van de arrogantie, het zelfdestructieve cynisme dat hem werd toegeschreven merkte ik niets.”

Ze wisselden adressen uit en hoopten elkaar terug te zien als Parsons in Nederland zou optreden. Het is er niet meer van gekomen: Parsons overleed in 1973 op 26-jarige

leeftijd aan een overdosis morfine en alcohol.

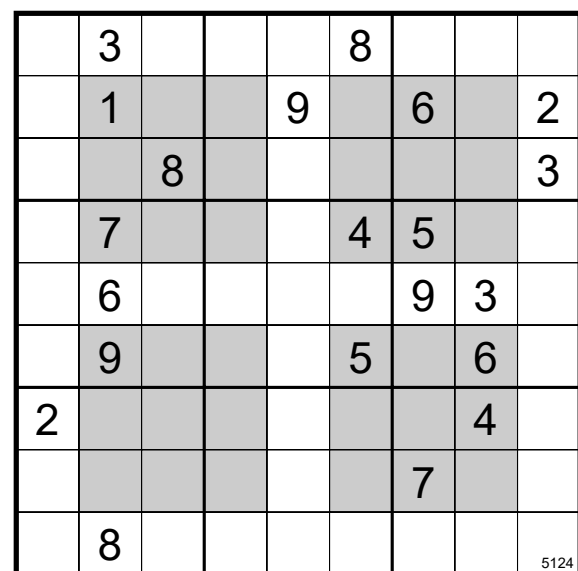
Zelfdestructie zie je in dezelfde bundel ook al aankomen in het verhaal over de befaamde schrijver Hunter S. Thompson. Terwijl Thompson een cassette met muziek van, jawel, Emmylou Harris, hard aanzet, ontwikkelt zich een chaotisch gesprek. „Hij deponereert al pratend wat cocaïne op het puntje van een zakmes en snuift het met forse halen omhoog. Daarna druppelt hij iets uit een flesje in hetzelfde neusgat, blijft langdurig nasnuiven.” Vervolgens vertrouwt Thompson hem toe: „Ik hou niet van schrijven, ik hou niet van journalistiek. (...) Maar je moet godverdomme je brood verdienen.” Dat was in 1975. Dertig jaar later, 67 jaar oud, schiet Thompson zichzelf dood.

De platenindustrie was hem veel dank verschuldigd

Donkers ambieerde ook zelf het literaire schrijverschap. Hij was vooral een kenner van Amerikaanse literatuur; in die hoedanigheid leerde ik hem kennen toen hij voor korte tijd toetrad tot de redactie van het literaire tv-programma van Adriaan van Dis. Hij bleek een rustige, relativerende man. Hij had toen al zijn eerste verhalenbundels geschreven. Ze waren welwillend ontvangen, maar bij de derde bundel ging het mis. Tom van Deel, gezaghebbend criticus in *Trouw*, schreef een snoeiharde, afwijzende kritiek: „Dit is zwoegerig proza. Dit is ondoorzichtig proza.”

Daarna heeft Donkers nog maar weinig andere fictie geschreven. Ook zelf keek hij met grote spijt terug op zijn eerste verhalenbundels. Maar wat zou het - hij kon trots zijn op zijn andere verdiensten.

SUDOKU

Meer puzzels en boeken van Peter Ritmeester op pzzl.com

nrc > puzzels

Crux: kleine kruiswoordpuzzel voor grote denkers

Speel alle puzzels op nrc.nl/puzzels

Plaats de cijfers 1 tot en met 9 zo in het diagram dat elk cijfer precies één keer voorkomt in elke rij, kolom, de negen vetomrande 3x3 vakken, én de vier grijze 3x3 vakken. © Peter Ritmeester PZZL.com Rechts: de oplossing van gisteren.

2	3	7	6	1	4	8	5	9
5	1	4	3	9	8	7	6	2
8	9	6	2	7	5	3	1	4
1	7	8	5	6	9	2	4	3
3	5	2	8	4	1	9	7	6
4	6	9	7	2	3	5	8	1
6	2	3	1	8	7	4	9	5
9	8	5	4	3	6	1	2	7
7	4	1	9	5	2	6	3	8

Achterpagina.

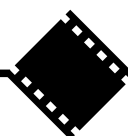
**Intimiteit is
ver te zoeken
als het om
porno gaat**

'TRULY NAKED'

C2-3

Cultuur

FILM & SERIES

ZAP

Kees van der Spek in de Filippijnen, in Kees van der 'Spek Ontmaskert'. BEELD RTL

Markuszower onthult de naam van zijn 'coach'

Gooi die verwarming maar weer aan, want: er zijn energiemaatregelen aangekondigd. Dat behoefted toelichting in alle actualiteitenprogramma's, dus moest gisteravond zo'n beetje het halve kabinet op excursie. Toen het bij Pauw & De Wit ging over moeilijkheden met elektrische laadpalen voor de deur, sputterde minister Van Veldhoven tegen: „We hebben ook niet allemaal een tankstation voor de deur.”

Later wilde Pauw iets weten over de kosten van de maatregelen. Politiek verslaggever Elodie Verweij vertelde over stijgende accijnzen op alcohol, en even wakte ze de indruk alsof dit Pauw in het bijzonder nog weleens een aardige duit kon gaan kosten.

Hans Vijlbrief was ontboden bij Eva. Wellicht was er op politiek commentator Wouter de Winther, gespecialiseerd in veijnijne vragen, gerekend als tegenpartij. Hij begon nog voortvarend over „klimaatdictaten” van „zekere klimaatdrammers” van „bepaalde partijen”, maar daarna kreeg de minister onverwachts een soort van steun van hem.

Staatssecretaris Silvio Erkens had duidelijk alle beslissende potjes steen-papier-schaar met de bewindpersonen verloren. Hij moest aanschuiven bij *Nieuws van de Dag* (SBS6). Anemarie van Gaal riep meermalen wanhopig tegen hem dat áltijd de ondernemers werden getroffen en Gidi Markuszower vond Erkens „een soort rekenmachine”. Later verbeterde hij zichzelf: „Niet alleen een kille rekenmachine, maar ook nog een domme rekenmachine.”

W eer later onthulde de ex-PVV'er de naam van zijn nieuwe partij. Interessanter was de naam van de „coach”: Rita Verdonk. (Morgen onthult hij de namen van de assistent-coach, fitnesstrainer en teammanager.) De ook aanwezige Raymond Mens was net terug uit de Verenigde Staten en vertelde over „klassieke Amerikaanse diners” in Kentucky en Tennessee. Daar werd over van álles gesproken, „maar niet veel over Iran”. Een zin die prima past in een populistische talkshow, maar ik had twifels over de betrouwbaarheid van Mens' veldonderzoek in Amerikaanse diners.

Tennessee kwam ook langs in *Het Uur van de Wolf*, dat een niet al te beste documentaire van Franse makelij over zangeres Dolly Parton uitzond. Een opsomming van Wikipedia-feitjes, maar grappig was wel de Nederlandse ondertiteling bij diverse liedjes. „This dumb blonde ain't nobody's fool” werd bijvoorbeeld: „dit domme blondje is niet van gisteren”.

Wie ook niet van gisteren is: Kees van der Spek. Gisteren begon een nieuw seizoen *Kees van der Spek Ontmaskert* (RTL5). Steevast begint hij presentatieteksten met zonnebril op, om deze na een schamele twee seconden weer af te nemen. Om een potentiële oplichter te ontmaskeren toog hij naar de Filippijnen. „Nou net de enige onveilige plek van het hele land...”, sprak hij. Ik verdacht hem ervan dat hij daar stiekem wel van genoot. Volgens zijn „via via contact met de nicht van de president” (oh?) was de plaats van bestemming „in ontwikkeling als toeristisch gebied”. Later moest hij het toeristische gebied in ontwikkeling met gierende banden ontvluchten.

De cowboyachtige onverschrokkenheid van Van der Spek heeft wat potsierlijks. Toch is het haast onmogelijk om hem onsympathiek te vinden. Zet hem waar dan ook neer - ik zeg maar wat: op de bank naast Rita Verdonk - en iedereen wordt binnen de kortste keren ontmaskerd.

Jelle Brumsen

Caolán O'Gorman en Alessa Savage als Alec en Lizzie in 'Truly Naked'. FOTO MYRTHE MOSTERMAN

'Als porno je dagelijkse werk is, worden geslachtsdelen gereedschap'

INTERVIEW ALESSA SAVAGE & ANDREW HOWARD ACTEURS

Het speelfilmdebuut van de Nederlandse filmmaker Muriel d'Ansembourg gaat over een tiener die opgroeit op een pornoset. Actrice Alessa Savage: „Vrouwen kreunen hard omdat ze zo getraind zijn, denk ik. Zo stellen ze de man en zijn ego gerust dat hij goed bezig is, want stel je voor.”

Door Coen van Zwol

M aakt pornoactrice Alessa Savage dat in het echt ook mee, vraag ik haar in het Hyatt hotel in Berlijn. Familiebedrijfjes die porno maken? „Zeker, ze bestaan. Maar niet met een minderjarige scholier als cameraman, daarin is deze film hyperbolisch. Dat is zo ongelofelijk illegaal, dan rinkelen alle alarmbellen en maken pornoacteurs dat ze wegkomen.”

We praten over *Truly Naked*, het speelfilmdebuut van de Nederlandse filmmaker Muriel d'Ansembourg. In de aanloop naar de wereldpremière in het uitverkochte Bluemaxtheater hangt op het internationale filmfestival Berlinale een buzz rond

de film; vakblad *Variety* schrijft dat achter de schermen een 'bid-ding war' gaande is. Aan Korea en Duitstalige landen is de film al verkocht, de rest van de wereld volgt spoedig.

Het filmteam lijkt wat overdonderd, het interview verloopt chaotisch. In plaats van iedereen apart eindigen we met actrice Alessa Savage, de jonge Caolán O'Gorman en Safiya Benaddi samen in een lege zaal. De kids mompelen bleue platitudes als seks ter sprake komt, en daar gaat *Truly Naked* over. Alessa Savage, een pornoactrice met een open en guitige uitstraling, heeft daar minder moeite mee. Halverwege het gesprek komt pater familias Andrew Howard haar versterken: zijn bagage was zoek-

geraakt op het vliegveld.

Caolán O'Gorman speelt in *Truly Naked* de introverte scholier Alec, Safiya Benaddi de ondernemende, feministische klasgenoot Nina die een oogje op hem heeft. Alects grote geheim: zijn vader Dylan is een pornoacteur, hij filmt diens onlineporno met Lizzie (Alessa Savage).

Pa Dylan is op zijn retour, vandaar dat hij naar een goedkoop Brits kuststadje is verkast. Hoe kan hij meer clicks genereren? Hij zoekt het in gimmicks en extreme seks. Seks overgoten met goudverf („dit bezorgt mij toch geen vaginale schimmel?”). Een enorm zeedier zelfs: in de finale neemt de film een licht surrealistische wending. Zoon Alec, helemaal op zijn

gemak in de onthechte wereld van porno, ontdekt intussen dat intimiteit iets anders is dan pompen en hien. Dat seks geen performance is, maar overgave.

Verknippt beeld van seks

Porno versus intimiteit was ook het onderwerp van Muriel d'Ansembourgs korte film *Fuck-a-Fan* (2024), met Alessa Savage als pornoster Chloe Cam. De trieste, kwetsbare twintiger Thomas wint daar een prijsvraag, maar stort in als hij zijn beloning komt halen: een pornoscène met Chloe opnemen. De context lijkt pornificatie: jongeren die hun seksuele educatie grotendeels online aan internetporno. Geeft ze dat een verknippt beeld van seks? Ondergraaft het hun vermogen tot intimiteit?

Porno is tegenwoordig overal, toch valt er voor een acteur weinig aan te verdienen, aldus Alessa Savage. Ooit werd porno gemaakt voor bioscopen, daarna voor vhs en dvd, maar op internet is het nu een soort bulkgoed, en de concurrentie is enorm. „In porno krijgt je per filmpje dat achter de schermen een goedkoop Alec, Safiya Benaddi de ondernemende, feministische klasgenoot Nina die een oogje op hem heeft. Alects grote geheim: zijn vader Dylan is een pornoacteur, hij filmt diens onlineporno met Lizzie (Alessa Savage).”

De industrie is nog een stuk saaiër dan in *Truly Naked*, zegt Savage. „Porno is absoluut niet sexy, eerder klinisch. We werkten met een intimitescoördinator, Philine Janssens, maar voor mij was dat niet echt nieuw. Bij een pornoshoot neem je vooraf bij de koffie ook de choreografie door. Dat er geslachtsdelen in het spel zijn, maakt de zaak niet per se ingewikkeld. Als porno je dagelijkse werk is, wordt dat gereedschap, zoiets als een koekenpan voor een chef.” Savage werkte met een docu-

mentairemaker die hoopte op iets flamboyants; Los Angeles-porno als in de film *Boogie Nights*. „Na afloop zei hij dat de lol van porno er voor hem nu af was. Worst smaakt een stuk minder als je de worstfabriek van binnen hebt gezien.”

Acteur Andrew Howard stommelt binnen, met zijn koffers. Hij speelt in *Truly Naked* vader Dylan, die zijn zoon als cameraman misbruikt. Is Dylan voor Howard, een specialist in zware jongens, een nieuwe schurk in zijn collectie?

Howard: „De duivel heeft altijd de beste teksten toch? Maar ik zie Dylan niet als schurk, eerder als een vader die met zichzelf worstelt. Hij moet voor de zoon zorgen die de moeder bij hem dumpte, wat een zegen is én een vloek. Hij is een dinosaurus die de eindjes aan elkaar knoopt nu het internet zijn bestaan bedreigt. Hij worstelt met verslaving, improviseert, doet zijn best. Maar hij voelt zich oud en niets gaat hem meer gemakkelijk af. Ik ken zulke vaders.”

'Pornoscènes angstaanjagend'

De pornoscènes vond hij angstaanjagend, bekent Howard. „Zo'n camera achter je blote kont is heel confronterend. Alessa hielp me er geweldig doorheen. Zij stelde iedereen op hun gemak door samen met de intimitescoördinator zo'n pornoscène heel methodisch voor te bereiden, alsof je een tafel dekt. Ik kwam op de set boordevol ideeën, maar Muriel [d'Ansembourg] pelde al die toeters en bel-len geduldig weg en wist ons een hele uitgeklede, rauwe en echte performance te ontlocken.”

De porno die vader Dylan in de film produceert is de gebruikelijke: de man pompt, de vrouw kreunt en gilt. Ziet Alessa Savage een groei-markt voor porno die meer op vrouwen is gericht? „Vrouwen kijken ook mannelijke porno, maar producers als Erika Lust bewijzen al jaren dat er

zo'n markt bestaat. Ik zie iets vaker porno die een echtere versie van seks verkoopt, al blijft het porno natuurlijk.”

Howard: „Vrouwen die porno kijken hebben sowieso een hekel aan dat gegil, toch?”

Savage: „Absoluut. Vrouwen zijn in bed veel stiller, ik ben dat in elk geval wel als ik echte seks heb. Vrouwen kreunen hard omdat ze zo getraind zijn, denk ik. Zo stellen ze de man en zijn ego gerust dat hij goed bezig is, want stel je voor. Door het voorbeeld van porno zijn vrouwen misschien nog luidruchtiger geworden, maar we maakten al meer kabaal dan natuurlijk is, denk ik.”

'Vermogen tot intimiteit afgestompt'

Waar *Truly Naked* echt over gaat? Howard: „Toen ik het script las, vond ik die jonge Alec die seks alleen door een lens achter je blote kont is heel confronterend. Alessa hielp me er geweldig doorheen. Zij stelde iedereen op hun gemak door samen met de intimitescoördinator zo'n pornoscène heel methodisch voor te bereiden, alsof je een tafel dekt. Ik kwam op de set boordevol ideeën, maar Muriel [d'Ansembourg] pelde al die toeters en bel-len geduldig weg en wist ons een hele uitgeklede, rauwe en echte performance te ontlocken.”

„Je ziet ook hoe vader Dylan steeds extremer gaat om clicks te genereren. Dat is het gevaar van interweb: in de wedloop om aandacht te trekken verlegt porno grenzen. Dat imiteren kids dan weer, en maar doen alsof ze dat leuk vinden. Terwijl je seks op organische wijze moet ontdekken, met onhandig geklooi.”

Alessa Savage: „Extremer gaan is inderdaad een tendens in de porno. We moeten oppassen, we moeten iets beters en schokkender doen dan de laatste keer. Alles wordt groter: de borsten, de lullen, de wimpers, het haar, de nagels.”

Over groot gesproken: had Andrew Howard nog inspraak in de omvang van het geslacht van zijn personage Dylan? „Ik had de luxe van drie penisprotheses in verschillende stadia van opzwellend. Niet om me daarachter te verschuilen hoor, maar ik wilde voor ik aan deze film begon de zegen van mijn 16-jarige dochter. Zij las het script, begreep de allegorie en vond die interessant. Maar mijn intieme delen wilde ze beslist niet zien. Dus.”

Oprechte film over tieners laat zien: seks is één ding, intimiteit is iets heel anders

Recensie Drama

Truly Naked
Regie: Muriel d'Ansembourg. Met: Caolán O'Gorman, Safiya Benaddi, Andrew Howard, Alessa Savage. Lengte: 102 min.
Te zien in de bioscoop.
●●●●○

Er zijn wel meer tieners die hun eigen films draaien en monteren, maar Alec is toch wel uniek. Na schooltijd werkt hij als cameraman voor zijn vader Dylan. Diens slaapkamer fungeert als pornoset, met oversized bed als middelpunt. Dylan is een al wat oudere pornoacteur die moet zien te overleven in een wereld die oververzadigd is met expliciete seksbeelden. Om clicks te krijgen op zijn zieltoegende website wil hij zijn content steeds prikkelender maken. De openingssequentie van *Truly Naked* laat daarvan een memorabel voorbeeld zien. Een geheel goud geleverde vrouw heeft seks met Dylan, terwijl Alec al filmend om ze heen draait en als een volleerd pornoregisseur aanwijzingen geeft. 's Avonds monteert hij de opnames en zet hij ze op een website. In de jacht op subversieve hardcore-beelden gaat Dylan (te) ver, wat twee pijnlijke scènes overtuigend laten zien. Die met een octopus is het meest in het oog springend, maar een oncomfortabele sequentie met een amateurmodel is schokkender.

Als de schuchtere Alec op school gekoppeld wordt aan de assertieve Nina om samen een opdracht te maken over internet-pornoverslaving, begint Alec klijk op seksualiteit te veranderen. Wat hij dagelijks ziet en filmt is namelijk niet zo gewoon. Iets wat hij eigenlijk wel weet, maar waar hij nu extra mee geconfronteerd wordt. Bij een intimiteitsoefening blijkt hij bijvoorbeeld qua afstand niet heel dichtbij Nina te kunnen komen, haar aankijken lukt simpelweg niet. Dat is precies het punt wat de uitstekende debuutfilm *Truly Naked* wil maken: seks is één ding, intimiteit is iets heel anders. Dat porno bovendien niet realistisch is, laat een geestige scène zien waarin de penis van Alessa vader model staat voor een levens-echte dildo. Maar Dylans vaste pornopartner Lizzie (gespeeld door pornoactrice Alessa Savage) grapt dat die dildo toch echt wat maatjes groter is dan Dylans geslachtsdeel.

Toch is *Truly Naked* niet alleen kritisch op het gebrek aan realisme in porno of uitbuiting in de adult-industrie. Tegen de feministische Nina vertelt Lizzie over de andere kant, met acceptatie, saamhorigheid en pret op de set: porno is hard werken maar biedt ook plezier. Ook Dylan wordt met mildheid geportretteerd. Naast veelzijdig pornoproducent wil hij ook graag een goede vader zijn. Eentje waar Alec zich niet voor hoeft te schamen.

Los van alle erotiek en porno is *Truly Naked* een hartverwarmend verhaal over twee jongeren die verliefd worden en elkaar ontdekken, zowel emotioneel als lichamelijk. Waarbij Alec zich, zoals wel meer pubers, moet omdoen van zijn door porno gekleurde blik op seksualiteit. Je kwetsbaar opstellen is iets heel anders dan op een pornoset filmen.

André Waardenburg

CLOSE-UP

Huurmoordenaar Jules (Samuel L. Jackson) schiet na het uitspreken van zijn bijbeltekst in Tarantino's klassieker *Pulp Fiction*. FOTO ANP

Volgt Hegseth het evangelie van Tarantino?

Het was een tenenkrommend geestig moment: de Amerikaanse 'minister van oorlog' Pete Hegseth die vorige week woensdag in het Pentagon vooringing in een gebed dat, zo stelde hij, circuleerde onder de planners van de reddingsmissie voor een neergestorte piloot in Iran. Waarna Hegseth Ezechiël 25:17 parafraseerde. Althans: wat hij daarvoor aanzag.

Hegseth liet zijn manschappen in uniform de handen vouwen voor een grotendeels verzonden bijbelvers van huurmoordenaar Jules Winnfield, gespeeld door Samuel L. Jackson, die het in Tarantino's klassieker *Pulp Fiction* (1994) gebruikt om zichzelf in oud-testamentische razernij te brengen voor de moord op drugsdealer Brett: „*The path of the righteous man is beset on all sides by the inequities of the selfish and the tyranny of evil men. Blessed is he who in the name of charity and goodwill shepherds the weak through the valley of darkness, for he is truly his brother's keeper and the finder of lost children.*” Alleen de laatste zin - „*And I will strike down upon thee with great vengeance and furious anger*” - lijkt op het echte bijbelvers Ezechiël 25:17.

Uit het evangelie van Sint Tarantino dus? *Pulp Fiction* haalt het tweemaal aan: aan het eind spreekt Jules die nep-bijbeltekst opnieuw uit als hij oververlde Ringo in een wegrestaurant onder schot houdt. Jules is dan tot inkeer gekomen na een bijna-doodervaring. Over het citaat had hij nooit echt nagedacht, peinst hij, hij zag het als 'coldblooded shit' om tegen een 'motherfucker' te zeggen voor hij hem om zeep hielp. Nu zoekt Jules betekenis. Hij was nooit Gods wreker maar belichaamde 'de tirannie van het kwaad'. En Ringo is de zwakke die een herder behoeft.

Hegseth als de bloeddorstige Jules die de wereld 'coldblooded shit' toesnauwt

Jules is dan 'born again': een zondaar die het licht zag en voortaan Gods Woord predikt. Pete Hegseth klomk woensdag toch meer als de oude, bloeddorstige Jules die de wereld 'coldblooded shit' toesnauwt voor hij de trekker overhaalt. Ik stel me voor dat hij wist dat het citaat uit *Pulp Fiction* kwam, maar 'nouvelle violence' prima vond passen bij operatie Epic Fury - en geloofde dat Tarantino echt Ezechiël 25:17 aanhaalde.

Een weinig bijbelvast optreden van deze christen-nationalist en kruisvaarder dus. Dat kwam slecht uit in een week waarin president Trump de christelijke achterban bruuskeerde door de paus aan te vallen en zichzelf als Jezus af te beelden terwijl Iran een slag in de meme-oorlog won met guite Lego-filmpjes. Hegseth beet van zich af door de critici van de pers voor farizeërs uit te maken. „Die deden toen hetzelfde als u: verslag doen.” Zo, die zit.

Toch is Tarantino niet de auteur van het nep-bijbelvers; hij stal het uit de Japanse karatefilm *Bodyguard Kiba* (1973) van actieheld Chin'ichi 'Sonny' Chiba. Om precies te zijn: uit een proloog die de Amerikaanse distributeur aan *Bodyguard Kiba* liet toevoegen toen hij in 1976 een Engelstalige versie in de VS uitbracht. Tarantino was een groot fan van Sonny Chiba, die hij castte als zwaardmeester Hattori Hanzo in zijn *Kill Bill*-films.

Niemand meldde zich naar mijn weten in 1994 toen Samuel L. Jackson zo'n angst-aanrijgende monoloog van dat citaat maakte dat het een van de bekendste quotes in de filmgeschiedenis werd. Auteur onbekend dus, maar dat geldt voor wel meer bijbelverzen.

Coen van Zwol

Recensie Bomen-film

Silent Friend. Regie: Ildiko Enyedi. Met: Tony Leung Chiu-wai, Luna Wedler, Enzo Brumm. Lengte: 147 minuten. Te zien in de bioscoop. ●●●●●

Grete (Luna Wedler) dans onder de bomen. FOTO SZILAGYI LENKE

'Silent Friend' beziet de wereld door de ogen van een boom

INTERVIEW **ILDIKÓ ENYEDI** REGISSEUR

De prijswinnende regisseur Ildikó Enyedi besloot een hele film te wijden aan haar grote interesses: neurologie, plantencommunicatie en de eenheid tussen natuur en mens. „Elk kind heeft wel het gevoel dat alle levende wezens een bepaald soort bewustzijn hebben.”

Tristan Theirlyncx

ROTTERDAM

De enige verhaallijn die door mijn film loopt, is eigenlijk: het eerste orgasme van een heel erg oude boom”, zegt de Hongaarse regisseur Ildikó Enyedi (70) op het filmfestival van Rotterdam. „Ik

wilde een sensuele film maken. Zonder mensenseksscènes, maar vol natuur en planten die genieten, ook van hun seksuele leven.”

Silent Friend is een unieke ervaring: rijk aan emotie, pracht, kennis - arm aan verhaal. Het is een triptiek; de drie delen losjes verbonden door één eeuwenoude ginkgo, een Japanse notenboom in de botanische tuin van de univer-

siteit van Marburg. Onder het bladerdek zoeken drie personages toenadering tot de natuur: student Grete in de vroeg-20ste eeuw, student Hannes tijdens de hippiebeweging, en de Hongkongse neurowetenschapper Tony in de Covid-jaren. Terwijl de verhalen zich door elkaar vlechten, komen de drie steeds dichterbij werkelijke communicatie met het plantenrijk - het neemt bijna sciencefictionachtige vormen aan.

Maar de échte hoofdpersoon is de ginkgo. Een van de laatste bomen van zijn soort, die drieduizend jaar oud wordt, en nu al eeuwen zwingend en eenzaam toekijkt. Voor wie een mensenleven plaatsheeft tussen twee ademteug-

Het is niet de eerste keer dat Ildikó Enyedi planten een hoofdrol geeft in haar films. Neem *Simon, the Magician* (1999), daarin is een potplant de kroongetuige van een moord. Of *On Body and Soul* (2017), waarin twee mensen precies hetzelfde dromen, over herten in een winterbos.

Toch maakte ze tot nu toe hoofdzakelijk 'mensenfilms'. „Nu besloot ik eindelijk een hele film te wijden aan mijn gekke, kleine interesses. En dat gaat niet alleen om planten, maar om een perspectiefwisseling: als wij ons als mensen niet als middelpunt zien, maar als onderdeel van de natuur, dan doen we allerlei verfrissende inzichten op over onszelf.”

Silent Friend bruist van leven. Alles zoemt, bloeit en plant zich voort in de botanische tuin; zo ook de mensen. En dat zijn niet de enige gelijkenissen. In zijn niet de enige detail toont Enyedi hoe bladgroenkorrels golven en puzzelen als de

menselijke huid. Hoe de wefelsels op elkaar lijken. Hoe de natuur stress heeft. En wens.

„We hadden opnamedagen met een crew van zeventig mensen. Maar in de weekenden gingen we met een heel klein team filmen in de tuin. Je wilt namelijk niet met zeventig man wachten tot een slak op de juiste plek arriveert voor de shot. Het was fantastisch. Sommige heel kleine planten werden goede vrienden. Het bracht zoveel genot en nieuwsgierigheid bij het team.”

Het geheime leven van planten

Enyedi volgt de natuurwetenschap al sinds ze jong was. Hoe kan ze ook anders, als kind van de jaren zeventig? In die jaren ontstond in het Westen een nieuwe, holistische omgang met natuur, gevoed door niet-westerse filosofie - én psychedelica. „Ja, ik deed daar ook aan mee.” Schouderophalend: „Ik was jong in de jaren zeventig!”

„Maar dat was er slechts een klein onderdeel van. Het was ook gewoon: zitten in het gras, terwijl het vijf jaar eerder verboden was

om zelfs maar één stap op het gras te zetten. Hele simpele dingen - die je wereldbeeld transformeren.”

Enyedi werd geen padvinder of bushcrafter. „Ik ben nogal een boekwurm. Op een terras zitten en een boek lezen is voor mij al alsof ik in de jungle zit.” Maar de natuurwetenschap bleef ze in de gaten houden.

In 1973 werd pseudowetenschapsboek *The Secret Life of Plants* een hit in elke ashram: planten zouden gedachten lezen, gedijen bij Mozart! Dát werd allemaal snel ontkracht. Maar planten bleken wel degelijk te communiceren. Wetenschapper John Milburn ontdekte in de jaren zestig dat planten klinkgeluidjes maken. Later verschenen er onderzoeken waaruit zou blijken dat sommige planten elkaar 'waarschuwen' door stoffen af te scheiden, of zelfs ultrasone stressgeluidjes maken waaraan wetenschappers ziekte, schade, droogte en meer kunnen aflezen.

„Als je het echt leuk wil hebben: zoek dan wetenschapper Monica Gagliano op”, zegt Enyedi. De Australische onderzoeker ontdekte

Scène uit 'Silent Friend'. FOTO SZILAGYI LENKE

dat planten grondwater lokaliseren door trillingen, en zelfs dingen kunnen 'onthouden'. Enyedi: „Haar bevindingen waren zo radicaal dat ze bijna de academische wereld uitgedoofd werd. En toen haar ontdekkingen eindelijk mainstream werden, was zij alweer véél verder. Dat gebeurde een keer of drie.”

Enyedi: „In de wetenschap is er nu een debat over de vraag: hebben planten bewustzijn? En wat is bewustzijn? Ik denk dat elk kind een elementair gevoel heeft dat alle levende wezens een bepaald soort bewustzijn hebben. Een gevoel van: 'Ik ben een vleermuis'. Of: 'Ik ben een paddenstoel'. Een paar wetenschappers beamen dat tegenwoordig.”

Al zijn de meeste 'romantische' plantenclaims de afgelopen jaren wel ontkracht. Het populaire boek *The Secret Life of Trees*, uit 2015, bleek net zoals zijn tegenhanger uit 1973: pseudowetenschappelijk. En er is geen bewijs voor een *wood wide web*, de theorie dat planten via schimmelnetswerken ondergronds uitgebreid kletsen en samspreken. Naar Monica Gagliano wordt tegenwoordig ook scheef gekeken. Sinds haar beweringen dat ze een onzichtbare beer bereed in het bos en carrière-advies kreeg van de natuur.

Van Linnaeus tot psychedelica

Maar *Silent Friend* gaat niet om waarheid. Het zit allemaal in de film. En dan mengt Enyedi er ook nog wat neurowetenschap in. Ze geeft nog meer huiswerk: „Zoek de TED-talk van Anil Seth op!”

De drie verschillende personages van *Silent Friend* reflecteren verschillende benaderingen in de wetenschap. In 1908 botst Grete tegen seksisme en de traditionele natuurwetenschap: Linnaeus' *Systema naturae*, waarmee de natuurlijke wereld gelabeld en geïnclassificeerd werd - en dus gescheiden. Hannes bedrijft natuurwetenschap in 1972 meer zoals Goethe het voorstond: gestuurd door intuïtie en emotie. Hij bouwt een vriendschap met zijn potplant op. En in 2020 ziet neurowetenschapper Tony een neurale netwerk in bomen - misschien hallucineert een boom ook de werkelijkheid, net als de mens (zie Anil Seth). En hij gaat naakt aan de psychedelica om één met de natuur te worden.

Maar ondanks al die verwijzingen en invloeden, raakt *Silent Friend* je vooral emotioneel. Hij draait om de schoonheid van de zoektocht. Naar kennis, naar een gemeenschappelijke taal. Enyedi: „De film gaat over buitenstaanders. Om hun wens om te communiceren. En hoe onhandig en lastig dat vaak is. Als mens hebben we gereedschap nodig, een *interface*. We kunnen niet simpelweg in het gras zitten of een boom knuffelen.”

Enyedi wil ons dus geen 'romantische biologie' opdringen, zo als dat smalend wordt genoemd. „Er zitten geen lessen in mijn film”, zegt ze. „Ik wil je geen schuldgevoel aanpraten over hoe we planten behandelen. Het is gewoon: 'Dit is interessant, en er is nog veel meer. Ga er zo ver mee als je wilt!’”

Hannie Schaft (Renée Soutendijk) in 'Het meisje met het rode haar'. BEELD EYE FILMMUSEUM

Lokken Renée Soutendijk werden opnieuw rood

DIGITALE RESTAURATIE 45 jaar na de première keert oorlogsklassieker 'Het meisje met het rode haar' in een nieuwe restauratie terug in de filmtheaters.

André Waardenburg

AMSTERDAM

Na 45 jaar wordt deze week de klassieke Nederlandse oorlogsfilm *Het meisje met het rode haar*, over verzetsstrijdster Hannie Schaft (Renée Soutendijk), opnieuw uitgebracht in zestig filmtheaters. In de krachtige debuutfilm van Ben Verbong sluit de Haarlemse rechtenstudente Schaft zich in het voorjaar van 1942 aan bij het verzet. Tot ongenoegen van de lokale verzetsleider durft ze bij een schietoefening niet haar wapen af te vuren en bij de eerste aanslag spelen haar zenuwen op. Maar de schuchtere studente ontpopt zich tot verbitterde wraakengel als haar medestrijder en vriend (Peter Tuinman) opgepakt wordt door de nazi's. Verbongs meeslepende film uit 1981 is nog steeds zeer de moeite waard, dankzij een verzorgde mise-en-scène, Soutendijks indrukwekkende hoofdrol en het opvallende kleurenpalet van de film.

Het meisje met het rode haar werd gefotografeerd door cameraman Theo van de Sande, waarbij de film indertijd in het laboratorium sterk ontleurd werd. De film was uiteindelijk vrijwel zwart-wit, met uitzondering van het rode haar van Hannie Schaft. In de nieuwe digitale restauratie, waarvoor het teruggevonden negatief als basis diende, lijkten de kleuren nog verder teruggeschroefd - zelfs het rode haar van Schaft is nog nauwelijks te herkennen als rood. Het gekleurde heuggen speelt ons hier anders schien parten: veel promotiemateriaal uit die tijd, inclusief het affiche, was in kleur. Ook de televisieversie die velen hebben gezien bevatte door de vereisten van het medium meer kleur.

Toch is er de prangende vraag of de restaurators niet te ver zijn gegaan. In een Amsterdams café legt Van de Sande uit dat de vrij extreme ontleuring altijd al de bedoeling was, maar dat hij bijna een halve eeuw geleden beperkt was in zijn mogelijkheden. Toen

was film nog analogo en werd het gedraaide materiaal fotochemisch ontwikkeld. Het ontleurprocedé dat Van de Sande speciaal voor deze film uitdokterde was destijds behoorlijk complex, tegenwoordig kan het eenvoudig digitaal gedaan worden.

Maar waarom bijna zwart-wit? Van de Sande: „Regisseur Ben Verbong en ik zijn allebei van de generatie die zich de Tweede Wereldoorlog als zwart-wit herinnert. Dat was de basis voor het uiterlijk van de film, maar ik wilde heel graag dat het karakteristieke rode haar van Schaft toch zichtbaar zou zijn. Na lang zoeken naar een geschikte manier om dit te bewerkstelligen en veel tests lukte dit. Hiervoor was het noodzakelijk dat bij de opnames het haar van Renée Soutendijk felrood was. Dat lukte door het importeren van knalrode punkhaarverf uit Londen. Bij de belichting van binnen- en buitenscènes gebruikte ik extra kleurenfilters.

„Toen ik de film in 2012 op het Nederlands Filmfestival terugzag, schrok ik heel erg. De kopie was verkleurd naar sepia en er was nog nauwelijks contrast, waardoor het door ons bedoelde kleurenpalet helemaal wegviel. Alles was simpelweg grauw geworden, inclusief het rode haar. Toen ben ik een zoektocht begonnen naar het originele negatief dat als basis kon dienen voor een restauratie die de film weer in oorspronkelijke staat herstelt.”

Pas onlangs werd het negatief teruggevonden, vertelt hij, „en door Eye Filmmuseum gescand in 4K-resolutie. Jack Kuipers van postproductiebedrijf Storm en ik maakten die scan eerst zwart-wit en deden vervolgens de kleurcorrectie. De film lijkt monochroom, maar er zit een heel klein beetje kleur in, tussen de 1 en 9 procent. Vervolgens hebben wij shot voor shot Schafts haar weer rood gemaakt, met uitzondering van de scènes waarin zij het zwart verfd om niet herkend te worden. Een vleugje rood moet aanwezig zijn maar niet te veel opvallen, anders wordt je als kijker afgeleid. Pas nu ben ik helemaal tevreden over hoe de film eruitziet. Het is precies zoals ik het 45 jaar geleden in mijn hoofd had.”

Recensie Oorlogsfilm

Het meisje met het rode haar (digitale restauratie). Regie: Ben Verbong. Met: Renée Soutendijk, Peter Tuinman, Loes Luca, Huub Stapel. Te zien in de bioscoop en op Eye Film Player. ●●●●○

Juliano Krue Valdi danst en zingt als Michael Jackson in de film 'Michael'. FOTO LIONSGATE

Film over Michael Jackson is heiligenleven, met de vader als duivel

POPFILM Verwacht geen bizarre verhalen over het leven op Neverland of over kindermisbruik. De film 'Michael' gaat alleen over de ongelukkige maar succesrijke eerste helft van het leven van de popster.

Wilfred Takken

AMSTERDAM

Sterke eerste scène: de kleine Michael Jackson kijkt dromerig uit het raam naar de buurtkinderen die in de sneeuw spelen. Zijn vader roept hem wreed tot de orde. De camera draait, daar staan

Opnames voor de videoclip bij de hit 'Beat It'. FOTO GLEN WILSON/LIONSGATE

zijn grote broers in de kleine huiskamer in het gelid om hun danspasjes te oefenen. Michael mag niet buiten spelen, hij moet werken: zang en dans oefenen. Met slagen van de broekriem houdt de vader zijn meest getalenteerde kind in het gelid.

Dit is het verhaal dat de biopic *Michael* van Antoine Fuqua wil vertellen: hoe de Afro-Amerikaanse popzanger Michael Jackson (1958-2009) vanaf zijn vroege jeugd door zijn boosaardige vader hardhandig wordt klaargestoomd voor de showbizz en hoe hij langzaam aan hem weet te ontkomen. Michael is eenzaam en verdrietig. Als hij erover wil praten, doet hij dat met zijn lama. Alleen op het podium is hij gelukkig.

Na het dieptepunt - het mo-

ment dat Michaels haar in brand vliegt in 1984 tijdens opnames voor een Pepsi-reclame - ontworstelt de zanger zich eindelijk aan de ijzere greep van zijn vader. Hij voelt dat het goddelijk licht op hem schijnt, en dat hij is uitverkoren om de wereld te redden. Zalvend legt hij zijn hand op kinderen met kanker.

Zonder ironie - want deze film is een heiligenleven, gemaakt onder toezicht van de erfgenamen, met de vader als duivel en de zoon als de gezegende. Nadeel: Michael is als heilige niet zo interessant. Een verlegen, beleefde jongen, niets op aan te merken. De andere personages zijn niet meer dan edelfiguranen. Op één uitzondering na: de vader, karikaturaal maar doeltreffend gespeeld door

Colman Domingo. Met zijn brute optreden brengt Domingo de hoognodige spanning en levendigheid in de film. Michael en zijn familie sidderen voor hem.

Pedofiele zonderling

De film stopt op Michaels hoogtepunt, met de hit *Bad* uit 1987. We krijgen dus niets te zien van zijn bizarre leven in de jaren negentig, van zijn surrealistische hof op het landgoed Neverland waar hij een droomwereld om zich heen bouwde en waar hij jongetjes zou hebben misbruikt, zoals de documentaire *Leaving Neverland* (2019) overtuigend liet zien.

Begrijpelijk dat de hagiografen hier niet aan wilden, maar het is wel vreemd om zo'n belangrijk deel van het verhaal te verzwijgen. En dramatisch gezien is het een gemiste kans: de ontwikkeling van de mishandelde, hardwerkende kindster, beroofd van zijn jeugd, tot de latere van pedofiele beschuldigde zonderling, zou interessanter zijn dat dit simpele vader-zoonverhaal. Zoals hij zelf zong in het nummer 'Childhood': „It's been my fate to compensate for the childhood I've never known”.

Wat de film toch aantrekkelijk maakt is de geniale dansmuziek en verbluffende showdans van de superster. Hoofdrolspeelers Juliano Valdi en Jaafar Jackson (neefje van) maken vooral indruk als ze de jonge en de oudere Michael als podiumier neerzetten. Meesterlijke moves - zelfs de fameuze *moonwalk* komt er perfect uit. Zo brengen ze overtuigend over waarom de wereld plat voor hem ging. En waarom die wereld diens duistere kanten liever zou willen vergeten, wat niet lukt.

Recensie Popfilm

Michael

Van: Antoine Fuqua. Met: Juliano Valdi, Jaafar Jackson, Colman Domingo. Lengte: 127 minuten. Te zien in de bioscoop.

●●●○○

Nieuwe bloedbonje in het tweede seizoen van Netflixserie 'Beef'

COMEDYSERIE Een ander verhaal met nieuwe spelers, maar het draait wederom om ruzie. Dit keer in een golfclub.

Anke Meijer

AMSTERDAM

Het is natuurlijk geen echt raadsel waarom filmsterren Oscar Isaac en Carey Mulligan besloten een rol in het nieuwe seizoen van *Beef* aan te nemen. Het eerste seizoen van de comedyserie was in 2023 een enorme hit, geliefd bij kijkers en critici. Zozeer zelfs dat Netflix en maker Lee Sung Jin besloten er een anthology-serie van te maken, met ieder seizoen een nieuwe cast en nieuwe *beef*.

Maar wie zich toch afvraagt waarom Golden Globes-winnaar Isaac en drievoudig Oscargenomeerde Mulligan - die sinds 2015 geen tv-serie meer had gemaakt - vielen voor dit script, hoeft enkel de openingsscènes van dit seizoen te kijken. In de eerste tien minuten staan Isaac en Mulligan zeker de helft van de tijd als dolle kemphefen ruziënd tegenover elkaar en vliegen de glazen rode wijn door de kamer. Nu denk je wellicht dat dit de 'mot' uit de titel is, maar de echte onenigheid komt pas later, en vanuit een andere hoek.

Oscar Isaac speelt Josh, de algemeen directeur van een exclusieve countryclub in het welgestelde Cupertino in Californië waar beroemdheden graag een rondje golf spelen. Carey Mulligan speelt zijn vrouw Lindsay, een Britse interieurontwerpster met de onovervulde wens om een eigen bed and breakfast te openen. Josh en Lindsay zijn het stralende middelpunt van de club, zo leren we in de openingsmomenten van de eerste aflevering. Iedereen complimenteert ze, iedereen wil met het stel eten of met Josh een balletje slaan.

Verbrijzeld met golfclub

Maar dan stappen de twee na een geslaagde benefietavond in de auto. En met het dichtslaan van het portier, zo gefilmd door regisseur Jake Schreier dat je het vacuüm van de cabine voelt, glijden de maskers af en begint het bekvechten. Een ruzie die eenmaal thuis zodanig escaleert dat Lindsay besluit Josh' dierbare, ingelijste muziekposters met een golfclub te verbrijzelen. Mulligan en Isaac spelen de ruzie dierlijk en prachtig. Al is het moment waarop ze ontdekken dat ze worden gadegeslagen door twee piepjonge werknemers van de club, en Josh welgemeend „shit” zegt, met de golfclub nog dreigend boven Lindsays hoofd, misschien nog mooier. De twee toekijkende werkne-

Josh Martin (Oscar Isaac) en Lindsay Crane-Martin (Carey Mulligan).

JB (Jason Jin) en Chairwoman Park (Youn Yuh-jung). FOTO'S NETFLIX

mers zijn Austin (Charles Melton), een schoolverlater die parttime in de fitnessruimte werkt, en zijn verloofde Ashley (Cailee Spaeny), die het wagentje met versnaperingen over de golfbaan van de club rijdt. Twintigers die nog hevig verliefd zijn, ze vertellen elkaar iedere twee minuten hoeveel ze van elkaar houden, en die oprecht geschokt lijken door wat ze hun baas en diens echtgenote hebben zien doen.

Maar die shock verdwijnt snel wanneer ze zich realiseren dat het voorval ook in hun voordeel kan uitpakken. Want als echte GenZ'ers, hebben ze het moment gefilmd. En Austin kan wel een vaste baan gebruiken, en Ashley een dienstverband mét zorgverzekering.

Mot blijkt besmettelijk

Deze afpersing, want dat is het, leidt tot de mot uit de serietitel. Maar interessant genoeg zijn het niet alleen de twee stellen die gedurende de acht afleveringen tegenover elkaar staan. Mot blijkt besmettelijk. Op een gegeven moment is het zelfs niet meer duidelijk wie nu precies overhoop ligt met wie. Allianties verschuiven wanneer het zo uitkomt.

Als de countryclub wordt overgenomen door een Zuid-Koreaanse miljardair, gespeeld door Oscar-winnares Youn Yuh-jung (*Minari*), blijkt dat ook Josh en Lindsay afhankelijk zijn van de grillen van een baas. Ondanks het prima salaris zitten de oudere millennials gevangen in een post-kapitalistisch systeem dat niet voor hen werkt. Net als de zo'n vijftien jaar jongere Austin en Ashley. Je kunt je afvragen wie de echte vijand is.

Deze grijsintinnen zorgen ervoor dat de vier hoofdpersonen nooit enkel fout of goed zijn. Hierdoor kun en mag je met ze meeleven. Tot ze weer iets verachtlijks doen. Het seizoen eindigt uiteindelijk op een plek die je niet ziet aankomen en tegelijkertijd de enige plek is waar het verhaal kan eindigen. En mot blijkt opnieuw een heerlijk serie-onderwerp, zeker in handen van Lee Sung Jin.

Recensie Serie

Beef

Van: Lee Sung Jin. Met: Oscar Isaac, Carey Mulligan. 8 afl. van circa 47 min. Te zien op Netflix.

●●●○○

In deze serie gaat Margo op OnlyFans om de luiers te betalen

Recensie Serie

Margo's Got Money Troubles

Van: David E. Kelley. Met: Elle Fanning, Michelle Pfeiffer, Nick Offerman. 8 afl. van circa 38 min. Te zien op Apple TV+.

Anke Meijer

AMSTERDAM

Vertel maar, wat ben ik dan? vraagt Margo (Elle Fanning) in de vierde aflevering van *Margo's Got Money Troubles* aan haar vader Jinx (Nick Offerman). Margo heeft net opgebiecht dat ze op het online platform OnlyFans voor haar betalende fans af en toe foto's plaatst met „wat naakt”, „Pornografie dus?”, concludeert haar vader haast gekwetst. „Ik haat het. Zo

ben jij toch niet?”

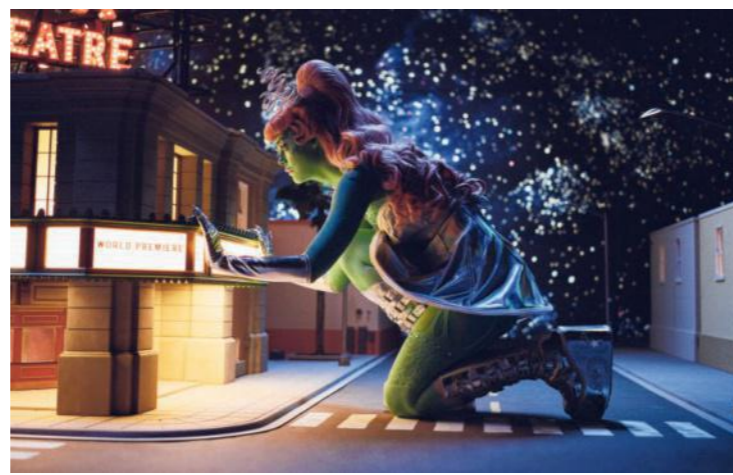
Maar wat is ze dan, kaatst ze verontwaardigd terug. Als kind van een voormalige showworstelaar en voormalig serveerster bij Hooters, de Amerikaanse restaurantketen waar de vrouwelijke bediening uitdagend gekleed gaat, vraagt ze zich af waarom het zo afschuwelijk is dat ze haar lichaam gebruikt om geld te verdienen.

Het is een interessante vraag die als een rode draad door de serie loopt. En het antwoord valt aange-naam positief uit in het voordeel van sekswerkers. Iets dat best baanbrekend voelt. Niet zo lang geleden was een serie-personage dat deze tak van werk beoefent, standaard iemand die verlost moest worden. Maar Margo heeft geen redding nodig. Slechts steun.

De serie van gerenommeerd maker David E. Kelley (*Big Little*

Lies, *Ally McBeal*), is gebaseerd op de gelijknamige bestseller uit 2024 van Rufi Thorpe. Margo begint als twintigjarige student met een veelbelovende toekomst. Haar docent literatuurstudies noemt haar schrijfwerk zelfs geniaal. Niet ver-rassend dus dat ze een affaire met hem krijgt - uiteraard is hij getrouwd. Als Margo vervolgens zwanger wordt, besluit ze het kind te houden. Tegen de zin van de docent en van haar moeder Shyanne (Michelle Pfeiffer). Die laatste weet uit eigen ervaring hoe zwaar het leven voor een alleenstaande moeder kan zijn.

Shyanne krijgt uiteraard gelijk. Al snel is Margo haar studie, haar bijbaan en twee huisgenoten kwijt. De huur wordt plots onbetaalbaar, en luiers zijn ook niet goedkoop. Wanneer Margo vervolgens ontdekt dat ze haar schrijfta-

Elle Fanning in 'Margo's Got Money Troubles'. FOTO ALLYSON RIGGS

lent op OnlyFans kan gebruiken door mannen te vertellen of welk Pokémon-figuurtje hun geslachtsdeel lijkt en welke superkracht het

ding bezit, start ze zich op een nieuwe carrière. Streamingdienst Apple TV+ noemt *Margo's Got Money Troubles*

een komisch familiedrama, wat de lading wel zo ongeveer dekt. Het is het soort serie waar je af en toe om moet glimlachen, en dat geregeld succesvol op de emoties speelt. De cast is daarnaast uitmuntend, wat niet verrassend is gezien de grote namen op de aftiteling. Zelfs baby Bodhi is vreselijk schattig.

En toch weet de serie de aandacht nooit voor de volle honderd procent vast te houden. Er zijn net iets te veel 'montages' (het soort momenten waarin de personages in een paar minuten iets leren, of voor elkaar krijgen, onder begeleiding van een leuk muziekje) en een paar afleveringen had best vijf tot tien minuten korter gekund. Net als Margo heeft de serie dus veel potentie, alleen komt het in dit eerste seizoen (of er een vervolg komt is niet bekendgemaakt) nog niet tot volle uiting.

COLOFON

Mediahuis NRC BV

Hoofdredacteur: Patricia Veldhuis
Algemeen directeur: Dominic Stas

Redactie

Vragen, opmerkingen of suggesties? Mail naar redactie@nrc.nl of ga naar nrc.nl/contact. Postadres: Postbus 20673, 1001 NR Amsterdam, t.a.v. rubriek, redactie of persoon. T: 020 - 755 3000 (algemeen nummer)

Ingezonden brieven

Reageren op artikelen? Stuur maximaal 250 woorden naar opinie@nrc.nl. Vermeld naam, adres en tel. nummer.

Advertenties

T: 020 - 755 3049. E: sales@nrc.nl. W: adverteren.nrc.nl

Familieberichten

T: 020 - 755 3052. E: familieberichten@nrc.nl

NRC Webwinkel

E: klientenservice@nrcwebwinkel.nl

Bezorging en abonnementen

Wij streven ernaar NRC te bezorgen voor 7.00 uur, op zaterdag voor 9.00 uur. W: nrc.nl/service, T: 088-572 0572 (ma-vr 8.00-17.00, za 9.00-13.00)

Omgang

persoonsgegevens

Mediahuis NRC BV legt van abonnees en gebruikers van online dienstverlening gegevens vast voor de uitvoering van een (abonnee)overeenkomst en/of het verlenen van diensten. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over relevante producten en diensten van Mediahuis NRC BV (zie ook nrc.nl/privacyverklaring). Almelden kan via privacy@nrc.nl.

Auteursrecht

© NRC, 2026. Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van (de inhoud van) deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze rechten berusten bij Mediahuis NRC BV c.q. de betreffende auteur. Zie voor de volledige tekst: nrc.nl

Zo leest u de NRC waardering

●●●●● buitengewoon
●●●●○ zeer goed
●●●○○ goed
●●○○○ matig
●○○○○ zwak

Detachering • Recruitment • Tech Solutions

Werk dat je verder brengt

Focus op wat jouw carrière vooruithelpt

Inkoper Industrie & Recycling

Bedrijf

Heros is gevestigd in Sluiskil en telt circa 140 medewerkers. Het bedrijf draagt bij aan de circulaire economie door de productie en verkoop van secundaire grondstoffen, waterbehandeling en het aanbieden van havenfaciliteiten. Heros is onderdeel van de Remex GmbH / Remondis Groep.

Functie

Als Inkoper bij Heros ontwikkel en implementeer je inkoopstrategieën. Je combineert markt- en data-analyses met commerciële scherpte en zorgt voor een efficiënte en toekomstbestendige inkoop, met sterke leveranciersrelaties en optimale kostenbeheersing.

Locatie: Sluiskil / **Ervaring:** +5 jaar / **Sector:** Energie / **Opleiding:** Hbo / **Voorwaarden:** Uitstekende arbeidsvoorwaarden

Contactpersoon YER

Marco Geijsels, +31 6 303 915 37

Manager Projecten

Bedrijf

Heijmans bouwt aan de contouren van morgen. Met kennis en kunde creëren ze plekken waar mensen prettig wonen, werken en verbinden. Innovatie en kwaliteit staan centraal in hun strategie naar 2030.

Functie

Als Manager Projecten stuur je op tactisch en strategisch niveau alle projecten binnen regio Zuid-West aan. Je bouwt aan een organisatie die klaar is voor grotere, uitdagendere opdrachten en zorgt voor een cultuur waarin samenwerking, kwaliteit en ontwikkeling centraal staan..

Locatie: Rotterdam / **Ervaring:** +10 jaar / **Sector:** Construction / **Opleiding:** Hbo / **Voorwaarden:** € 8.000 - € 9.500/maand

Contactpersoon YER

Dagmar Schenkel, +31 6 292 391 76

Scan de QR-code en
bekijk alle vacatures
yer.nl/nrc

YER. Mensgericht. Ambitieuw. Deskundig.

General Manager Engineering

Bedrijf

YER is marktleider in de wereld van recruitment, detachering en talentontwikkeling.

Functie

Je geeft richting aan het kantoor Rotterdam door een ambitieuze groeivisie voor engineering neer te zetten, een sterke en open cultuur te bouwen, klantrelaties te verdiepen en de operatie slimmer en effectiever te maken. Ben jij de energieke en verbindende leider die klaarstaat om Rotterdam verder te laten groeien?

Locatie: Rotterdam / **Ervaring:** +10 jaar / **Sector:** Staffing / **Opleiding:** Hbo / **Voorwaarden:** € 120.000 - € 200.000 OTE/jaar

Contactpersoon YER

Vincent Lee, +31 6 527 817 95

Integraal Kostendeskundige/ Teamleider

Bedrijf

Heijmans bouwt aan de contouren van morgen. Met kennis en kunde creëren ze plekken waar mensen prettig wonen, werken en verbinden. Innovatie en kwaliteit staan centraal in hun strategie naar 2030.

Functie

In deze rol heb je een bepalende rol in het winnen van complexe, utilitaire projecten en ben je een leider die samenwerking versterkt. Je bent verantwoordelijk voor het integraal coördineren van kostenramingen voor projecten met een waarde van tientallen miljoenen euro's. Een veelzijdige functie waarbij je kunt doorgroeien naar Teamleider.

Locatie: Rosmalen / **Ervaring:** +5 jaar / **Sector:** Construction / **Opleiding:** Hbo / **Voorwaarden:** € 100.000 - € 120.000/jaar

Contactpersoon YER

Dagmar Schenkel, +31 6 292 391 76

YER
ambitions in motion